

na pulze...

časopis prešovskej univerzity

Ročník II.

Číslo 1 / Apríl 2009

Obsah:

príhovory	1
kalendárium	2 – 8
téma čísla	9

Viac ako vzdelanie

náš človek	10 – 16
-------------------	----------------

Naši predkovia boli na pulze dňa, Knižnica je srdce univerzity

akcie a projekty	17 – 27
-------------------------	----------------

Medzi Trierom a Prešovom, Informácia o svetovom kongrese liečivých rastlín,

Komunikácia so sluchovo postihnutými v ošetrovateľskej praxi,

Učiaci sa región na Katedre andragogiky, Učiaci sa región:

Druhá kežmarská burza informácií, Krst publikácií na Katedre etiky,

Exkurzia v zariadení pre seniorov, Svetový filozofický kongres v Soule

univerzitná knižnica	28 – 30
-----------------------------	----------------

Tucet mýtov o publikačnej činnosti

zoči-voči	31 – 32
------------------	----------------

Čo nám ešte prinesie rok 2009?,

Súčasný výzvy kreditného systému

mojich 7 divov	33 – 37
-----------------------	----------------

Vedecké semináre karpatorusistiky,

Dávame deťom šancu

Publikácie	37 – 40
-------------------	----------------

Odborná publikácia 2008, Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela,

Ochrana pred diskrimináciou, Filozoficko-psychologické otázky človeka

v „Novej Európe“, Nový úspech prešovskej slavistiky

absolvent	40 – 45
------------------	----------------

Neustále hľadanie nových odpovedí na staré otázky,

To, ako si vyberáš literatúru, ťa učí, ako si vyberať aj v živote

fórum	46 – 49
--------------	----------------

Brusel – Prešov – Rím, Rokytnice 2008, Svetová zimná univerziáda

Harbin 2009, Ešte slovo o Vianociach, Vianočná večera pre núdznych

na pulze divadla	49 – 50
-------------------------	----------------

Cesta idealistov nastolujúcich čaro Vianoc

na pulze literatúry	51 – 52
----------------------------	----------------

Múdrost poézie, Spomienka na Janu B., Môj pes má rad dzez

na pulze výtvarného umenia	53
-----------------------------------	-----------

Poznámky k vydaniu zborníku Anton Jusko a kolektív:

Výtvarná výchova dnes a jej perspektívy

na pulze hudby	54 – 55
-----------------------	----------------

Odišiel vzácný človek a vedec – priaznivec Katedry hudby FHPV PU,

Smutno-trpká „správa o konci hudby“

dianie v meste	56 – 58
-----------------------	----------------

Predstavenie sa tvorí, až keď začne tanec žiť

genius loci	59 – 60
--------------------	----------------

Pamäť kníh

Vážená akademická obec, vážení zamestnanci PU, milí študenti,

v celosvetovom politicky korektnom jazyku sa odporúča Veľkú noc nazývať „sviatkami jari“. Kto chce sláviť jar, nech slávi, má na to priestor aj dlho po veľkonočnom období.

Tento rok oveľa viac ako po roky minulé je však namieste práve Pascha, Veľká noc. Súčasný stav nazývaný kríza (finančná, ekonomická, hospodárska, čo nie je to isté, málokto sa v tom vyzná, no kadekto o tom píše hocičo, a tak sa nám hromadia katastrofické scenáre i zaručené recepty na jej zvládnutie) nám to nástoživo pripomína. My však oveľa viac ako k tretiemu svetu máme bližšie k najvyspelejším ekonomikám. A tu si musíme priznať, že na rozdiel od tých, ktorí sa dennodenne v pokore boría s existenčnými problémami v snahe prežiť, čelíme kríze z eskalujúcej nadsпотреby a hedonizmu.

Ak teda Veľkej noci predchádza pôst, je tu. Pravda, u nás pôstnejšie dni, ktorých bude isto viac ako štyridsať, prídu až po nej. Máme však jednu istotu – po Veľkom piatku príde nedeľa ráno – Nádej, Vzkriesenie. Keď však pod Vzkriesením budeme chápať obnovenie stavu pred krízou, veľmi si nepomôžeme.

Okrem celospoločenských či až celosvetových problémov sa však pristavme aj pri našej univerzite. Aj tu je symbolika Vzkriesenia výsostne prítomná. Akreditácia. S nádejou podloženou pričinením každého, komu na našej Alma mater záleží, očakávajme (po verdikte akreditačnej komisie) nedeľu, nie piatok. Dovoľte mi, aby som pri tejto príležitosti všetkým Vám, ktorí ste s obrovským nasadením pracovali na jej vyplnení, zo srdca poďakoval. Celej akademickej komunite, ako aj všetkým zamestnancom našej univerzity prajem príjemné a pokojné prežitie sviatkov (jari), ktoré v našom kultúrno-historickom kresťanskom priestore už viac ako dvetisíc rokov oprávnené nazývame Veľkou nocou.

Christos voskres!

prof. RNDr. René Matlovič, PhD.
rektor

Milý pán rektor, akademickí predstavitelia PU, študenti našej Alma mater,

zmŕtvychvstanie Ježiša Krista je najväčší sviatok cirkvi a v pravoslávnych bohoslužobných textoch je označovaný ako sviatok sviatkov, preto nás cirkev volá slovami: „Príďte všetci verní, pokloňme sa Pánovi nášmu Ježišovi Kristovi!“ Volá nás, ako keby Kristus bol pred našimi očami. Ale On je naozaj veľmi blízko. My to cítime. Jeho zmŕtvychvstanie nás naplňa radosťou. Bolo by ideálne, keby sme Krista nikdy ničím nezarmucovali, neznevažovali Ho, keby sme stále plnili Jeho svätú vôľu, lebo On povedal: „Kto má moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje, a kto mňa miluje, toho bude milovať môj Otec, aj ja ho budem milovať a vyjavím mu seba samého.“ (Jn 14, 21). Zmŕtvychvstanie Ježiša Krista tvorí základ celej kresťanskej viery, základ celej Cirkvi. Viera v posmrtný život je hlboko zakorenená v duši človeka. Je to možné pozorovať v celej predkresťanskej histórii. Kristus však do sveta priniesol čosi „nové“, čo nie je len viera v nesmrteľnosť duše, ktorá bola známa aj v antickej, ale predovšetkým platónskej filozofii. Toto „nové“ je viera vo vzkriesenie človeka ako psychosomatickej bytosti, ktorá sa skladá z tela i duše.

Kresťanský život je životom vzkriesenia. Avšak v kresťanstve vzkriesenie nie je dlhodobé očakávanie, ale priama skúsenosť. Táto skúsenosť je skúsenosťou lásky. O tejto stránke kresťanskej viery Evanjelista Ján vo svojom prvom liste píše: „Viem, že sme prešli zo smrti do života, pretože milujeme svojich bratov. Kto nemiluje, zostáva v smrti.“ (1 Jn 3, 14).

Čím hlbšie človek vniká do viery, tým viac sa zväčšujú predpoklady jeho radosti, pretože prichádza do bližšieho kontaktu s Tým, ktorý tvorí prameň radosti. Cieľom človeka na zemi je priblíženie sa k Bohu. Každý sviatok, ale predovšetkým veľký sviatok, je dôležitým prostriedkom pri dosahovaní cieľa kresťana. Tak sa každý sviatok nechápe len ako náboženská udalosť, ale ako posilnenie neustáleho vzťahu, ktorý má verný kresťan s Bohom v Kristu, pretože vzťah kresťana s Bohom je neprestajný podľa slov: „Miluj svojho Pána Boha z celej svojej duše, z celého svojho srdca, z celej svojej mysle a celou svojou silou.“

Vážené kolegyne a kolegovia, milí študenti, dovoľte mi pozdraviť Vás s radostným sviatkom Kristovho zmŕtvychvstania a zaželať veľa zdravia a duchovných síl v celom Vašom živote.

Prof. ThDr. Ján Zozulák, PhD.,
dekan PBF PU v Prešove

Kalendárium kancelárie rektora a útvarov prorektorov Prešovskej univerzity v Prešove

Január 2009

8. 1. 2009 prorektorka PU doc. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD., predložila národnej agentúre SAIA **projekt v rámci fondu Fond NIL** na podporu spolupráce v oblasti vzdelávania – Finančný mechanizmus EHP / Nórsky finančný mechanizmus v hodnote 4 800 000 Sk (cca 160 000 Eur).

8. 1. – 3. 2. 2009 sa konali **školenia MAIS pre zamestnancov PU**. Používatelia MAIS mali možnosť zúčastniť sa na jednoduchých školeniach, ktoré zabezpečovalo CVT PU, školiteľmi boli fakultní administrátori. Náplň školení tvorili základné činnosti v MAIS.

9. 1. 2009 prorektorka doc. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD., rokovala so zástupkyňou oddelenia sponzoringu v ústredí Slovenskej sporiteľne v Bratislave o možnej budúcej **intenzívnejšej spolupráci medzi SLSP a PU**.

12. 1. – 22. 01. 2009 sa na PU sa pod vedením doc. PhDr. Ivety Kovalčíkovej, PhD., konal **tréning venovaný učebným potrebám žiaka prostredníctvom dynamického hodnotenia** pod záštitou prof. Morgensa Jensena, International Center for Mediated Learning, USA. Po úspešnej implementácii tréningu v Singapure a San Diegu (USA) zavítal prof. Morgens Jensen aj do Prešova.

12. 1. 2009 sa organizoval **seminár Úspešné projekty zo ŠF EÚ**, usporiadaný Agentúrou MŠ SR pre ŠF Bratislava. Na univerzite boli zriadené centrá excelentnosti – 1 na FF PU, 1 na FHPV PU, na seminári sa zúčastnili projektoví manažéri a zástupcovia Centier excelentnosti z PU.

15. 1. 2009 bola **Prešovská univerzita v Prešove prijatá za člena EUA** – prestížnej asociácie európskych univerzít. Po získaní odporúčacieho listu od Slovenskej rektorskej konferencie, predložení analytickej dokumentácie, cudzojazyčných propagačných materiálov o univerzite bola PU 15. januára 2009 v Bruseli schválená a prijatá Radou EUA za člena Európskej Asociácie Univerzít.

22. 1. 2008 sa konalo **Zasadnutie Rady pre vedu a výskum**, prejednané boli nasledujúce oblasti: doktorandské štúdium v r. 2008/2009 a príprava na rok 2009/2010, riešenie výskumných projektov zamestnancami PU, študentská vedecká odborná činnosť, prezentácia vedeckovýskumnej práce doktorandov a spolupráca s mestom Prešov, vydavateľstvo Prešovskej univerzity – možnosti publikovania výstupov vedeckovýskumnej činnosti zamestnancov univerzity.

22. 1. 2009 sa konala **prezentácia aktuálnej výzvy OPVaV 2.2. Prenos poznatkov a technológií získaných výskumom a vývojom do praxe**. Úsek prorektora pre rozvoj usporiadal seminár v spolupráci s externým expertom Ing. Sipkom venovaný výzve 2.2. Na seminári sme zaznamenali početnú účasť vedecko-výskumných pracovníkov PU, ktorí disponujú potenciálom riešiť projekty Operačného programu Výskum a Vývoj.

28. 1. 2008 Vedecká rada PU v Prešove (korešpondenčná forma) hlasovala o návrhu rektora PU prof. RNDr. Reného Matloviča, PhD., **o udelení Zlatej medaily prof. RNDr. Ivanovi Bernasovskému, DrSc.**

29. 1. 2009 rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., v Prešove v sprievode J. E. PhDr. Jána Valka, veľvyslanca SR v Španielskom kráľovstve, **navštívil Universidad de Alcalá v Španielsku**. Na spoločnom stretnutí s rektorom univerzity prof. Virgiliom Zapaterom rokoval o možnostiach rozšírenia existujúcej kooperácie medzi

PU a španielskou univerzitou. Ďalšou španielskou univerzitou, ktorá prejavila záujem o spoluprácu s PU, je Universidad de Las Palmas de Gran Canaria.

Február 2009

2. 2. 2009 prebehlo **úvodné školenie systému CAF**. FM PU pilotne implementuje systém hodnotenia kvality – model CAF. Členovia Kolégia rektora absolvovali úvodné školenie, ktoré zorganizoval Úsek prorektora pre rozvoj, informatizáciu a hodnotenie kvality a zmocnenec pre hodnotenie kvality FM PU doc. Šutaj-Eštok.

4. 2. 2009 rektor PU vyhlásil výsledky súťaže Sloganujte s Prešovskou univerzitou v Prešove. Päťčlenná komisia zložená zo zástupcov vedenia PU a odborného garanta prof. PhDr. Karola Horáka, CSc., mala k dispozícii 257 návrhov na slogan. Víťazkou súťaže sa stala študentka masmediálnych štúdií FF PU Jana Veľasová. Znenie sloganu: **Prešovská univerzita v Prešove... Viac ako vzdelanie.**

6. 2. 2009 bol trinástim zahraničným študentom z Fínska, Nórska, Portugalska, Rumunska a Turecka udelený **Certifikát slovenského jazyka v rámci projektu EILC jazykový kurz**. Pedagógovia z Ústavu jazykových kompetencií a Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove ukončili druhý ročník kurzu EILC (Erasmus intenzívny jazykový kurz) pripravený pre zahraničných študentov programu ERASMUS, ktorí prichádzajú na všetky slovenské univerzity.

6. 2. 2009 PU v Prešove **navštívil japonský atašé.**

16. 2. 2009 zahraniční **ERASMUS študenti odštartovali letný semester** akademického roka 2008/2009 na Prešovskej univerzite v Prešove. Štyridsiatic ôsmich študentov z Portugalska, Belgicka, Nórska, Poľska, Rumunska, Bulharska a Turecka privítala na pôde PU prorektorka pre vonkajšie vzťahy a marketing doc. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD. Stretnutie zahraničných študentov s vedením PU a koordinátormi programu ERASMUS bolo pripravené pod záštitou inštitucionálnej koordinátorky programu ERASMUS PhDr. Nade Pollákovéj a Mgr. Zdenky Medoňovej.

18. 2. 2009 na zasadnutí Vedeckej rady Prešovskej univerzity v Prešove rozšírenom o Vedeckú radu Filozofickej fakulty PU udelil rektor prof. RNDr. René Matlovič, PhD., **titul doctor honoris causa Prešovskej Univerzity v Prešove univ. prof. Dr. Karlovi Schwarzovi** z Evanjelickej teologickej fakulty Viedenskej univerzity za zásluhy o rozvoj vedeckého poznávania, kultúry a humanity, medzinárodnú spoluprácu a všestranné pozdvihnutie vzťahov medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou.

19. 2. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil **na udeľovaní titulu Dr. h. c. profesorovi M. Bauerovi** na UPJŠ v Košiciach.

20. 2. 2009 pod vedením prorektorky doc. Kovalčíkovéj a prodekanov FF – doc. Malinovskej, FHPV – doc. Bílej a PBF – Dr. Husára v spolupráci s garantmi študijných programov (prof. Gluchman, prof. Tokárová, prof. Zozulák, prof. Bernasovský, prof. Matlovič) boli pripravené a odoslané na **medzinárodnú akreditáciu doktorandské študijné programy Etika, Sociálna práca, Ortodoxná teológia, Antropológia, Geografia v regionálnom rozvoji**. V prípade úspešného procesu akreditácie tieto študijné programy sa budú vyučovať pod našou garanciou a personálnym zabezpečením na Eurostredomorskej univerzite (EMUNI) v slovinskom Portoroži.

21. 2. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil **na prvom výročí vyhlásenia Prešovskej gréckokatolíckej metropolie sui iuris**, ktorú 30. januára 2008 zriadil Svätý Otec Benedikt XVI. V Katedrále

sv. Jána Krstiteľa sa zúčastnil na ďakovnej archijerejskej svätej liturgii, ktorú slávil prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak, SJ.

22. 2. – 28. 2. 2009 rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., a prorektorka PU doc. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD., prijali na PU **univerzitnú profesorku Sandru Christoliny z univerzity ROMA TRE v Ríme (Taliansko)**, rokovali predovšetkým o možnostiach ďalšej spolupráce s univerzitou Roma TRE v oblasti Erasmus MUNDUS programu.

Od 27. 2. 2009 bude **Univerzitný folklórny súbor Torysa** trénovať v zrekonštruovaných priestoroch v objekte Študentského domova PU. Zrekonštruované priestory suterénnej časti Študentského domova boli odovzdané vedúcemu univerzitného folklórneho súboru Torysa Mgr. Hrušovskému na účely tréningov členov folklórneho súboru Torysa.

Marec 2009

2. 3. 2009 sa konalo **odovzdanie projektov OPVaV 2.2. Prenos poznatkov a technológií získaných výskumom a vývojom do praxe**. PU podala 5 projektov rámci tejto výzvy, 2 FHPV – Katedra biológie, Katedra fyziky, 2 FZ – Katedra dentálnej hygieny a fyzioterapie, Katedra urgentnej zdravotnej starostlivosti, R PU – 1 projekt na zriadenie Centra pre transfer technológií. Celková požadovaná suma je 2 136 844,92 EUR. Projekty sú zamerané na vybudovanie špičkových pracovísk, ich vybavenie prístrojmi na špičkovej úrovni s cieľom prepojenia vedy a výskumu do praxe. Výsledok úspešnosti projektov bude známy cca začiatkom júna 2009.

4. 3. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **Vedeckej rade Katolíckej univerzity** v Ružomberku.

4. 3. 2009 Rektor PU a primátor mesta Prešov vyhlásili **Súťaž o najlepšiu študentskú vedeckú prácu o cenu primátora mesta Prešov**.

4. – 5. 3. 2009 sa realizovala **implementácia modelu CAF** na PU. Slovenská spoločnosť pre kvalitu uskutočnila v rámci projektu Model CAF na VŠ školenie určené zástupcom PU a iných vysokých škôl. Model CAF bude PU uplatňovať ako nástroj hodnotenia kvality.

10. 3. 2009 Študentská rada vysokých škôl na Slovensku v spolupráci s mestom Prešov a Prešovskou univerzitou zorganizovala podujatie celoslovenského formátu pod názvom **Tour for students 2009**. Na pôde Mestskej športovej haly v Prešove zabávali študentov skupina Gladiátor, Peter Cmorič, Helenine oči a Fun rádio.

11. 3. 2009 **veľvyslanec Helénskej republiky Nicolaos D. Kanellos navštívil rektora PU** prof. RNDr. Reného Matloviča, PhD. Témou spoločného stretnutia prof. RNDr. René Matloviča, PhD., s veľvyslancom Helénskej republiky Nicolaosa D. Kanellosa na pôde rektorátu PU bolo prehlbovanie aktívnej spolupráce v oblasti vzdelávania medzi oboma krajinami.

11. 3. 2009 boli vyhlásené výsledky súťaže **Pamätník nežnej revolúcie**. Členovia hodnotiacej komisie – prof. RNDr. René Matlovič, PhD., JUDr. Pavol Hagyarí a prof. PhDr. Peter Konya, PhD. – vyhodnotili sochárske diela prihlásené do súťaže. Výhercom súťaže sa stal Mgr. Art. Jaroslav Drotár, ktorého návrh predstavuje anjela s rozpätými krídlami. Pamätník nežnej revolúcie bude umiestnený v priestore Vysokoškolského areálu na ulici 17. novembra v Prešove.

12. 3. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **zasadnutí Prešovského ekonomického fóra**.

13. 3. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **Vedeckej rade Technickej univerzity** v Košiciach.

17. 3. 2009 sa rektor Prešovskej univerzity prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **zasadnutí riadiaceho výboru projektu „Partnerské inovačné centrum“**, ktoré sa uskutočnilo v nórskom Molde. Za slovenskú časť sa na zasadnutí zúčastnili predseda riadiaceho výboru Mgr. Rudolf Žiak, člen výboru Ing. Ivan Dunčko a koordinátor projektu PhDr. Martin Onderko. Projekt získal podporu z nórskeho finančného mechanizmu a je výsledkom spolupráce medzi Prešovským samosprávnym krajom a regiónom More og Romsdal. Prešovská univerzita je partnerom v rámci uvedeného projektu, ktorého výsledkom bude vytvorenie inštitucionálnej platformy na koordináciu inovačných aktivít v regióne. V rámci etapy tvorby a implementácie metodológie projektu sa rektor oboznámil s činnosťou Molde Knowledge Park a navštívil Molde University College.

17. – 18. 3. 2009 prorektorka Prešovskej univerzity doc. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD., prezentovala strategické zámery Prešovskej univerzity na **stretnutí pracovnej skupiny Higher Education Management Danube Rectors Conference** v Budapešti za účasti rektorov a prorektorov zo 14 európskych univerzít (Nemecko, Rakúsko, Česko, Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko).

18. – 21. 3. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **5th EUA Convention of European Higher Education Institutions**, ktorý sa konal v Prahe. Možnosť zúčastniť sa na tomto vrcholnom podujatí sa vytvorila po prijatí PU do Európskej asociácie univerzít (EUA) v januári 2009. Hlavnou témou stretnutia rektorov a iných predstaviteľov európskych vysokých škôl bola problematika tvorby európskych stratégií pre európske univerzity vystavené globálnym výzvam. V rámci valného zhromaždenia bol zvolený nový výbor EUA (European University Association). Funkcie sa ujal nový prezident EUA Jean-Marc Rapp zo Švajčiarska, ktorý na tejto pozícii vystriedal Georga Wincklera z Rakúska.

23. 3. 2009 rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., prorektorka doc. PhDr. Iveta Kovalčíková, PhD., a riaditeľka Fulbright Commission Slovakia Ing. Nora Hložeková na pôde Rektorátu PU **prijali amerických kolegov, štipendistov Fulbrightovej nadácie**, ktorí v akademickom roku 2008/2009 vyučujú na Prešovskej univerzite (na Filozofickej fakulte, Fakulte manažmentu, Pedagogickej fakulte).

27. 3. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **Vedeckej rade UPJŠ** v Košiciach.

26. 3. 2009 sa rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., zúčastnil na **Vedeckej rade na Uniwersytat Rzeszowski v Poľsku**.

Kalendárium fakúlt Prešovskej univerzity v Prešove

December 2008

Pod taktovkou Katedry hudobnej a výtvarnej výchovy sa 17. 12. 2008 v priestoroch PF PU uskutočnil tradične neopakovateľný **Vianočný koncert**. Otvorila ho hudobná rozprávka (s účinkujúcimi študentmi), po ktorej nasledovalo recitačné pásmo a pásmo hudby a slova. Koncert vystúpením spestrili i deti z MŠ Važeckej a MŠ Čapajevovej. Medzi vystupujúcimi sa objavilo a úspech zožalo aj kvalitné zoskupenie PIANO – VOCAL.

18. 12. 2008 sa v telocvični PF PU konal **vianočný volejbalový turnaj**. Zúčastnili sa na ňom štyri družstvá – učitelia si zmerali športové sily so študentmi. Prijemným záverom zápolenia bol koncert vo vestibule PF PU.

Január 2009

V januári 2009 sa na FZ PU konal **odborný seminár** organizovaný pre študentov 1. ročníka študijného odboru fyzioterapia (druhého stupňa vysokoškolského vzdelania) lektormi z Poľskej republiky na tému Akupunktúra a akupresúra. Preklad z poľského jazyka zabezpečovala Mgr. W. Mikuláková.

Od januára 2009 pôsobí na FM PU **Associate Professor Nancy Meyer-Emerick, Ph.D.**, z Cleveland State University v štáte Ohio v USA. Našich študentov v letnom semestri vyučuje predmety organizačné správanie a vybrané problémy verejných služieb. Jej pobyt je zabezpečený Komisiou J. W. Fulbrighta pre vzdelávacie výmeny v Slovenskej republike a teší sa veľkému záujmu akademickej obce.

26. 1. – 29. 1. 2009 v rámci pobytu v prírode a sezónnych pohybových činností zrealizovala Katedra športovej edukológie FŠ PU v Prešove so študentmi 2. a 3. ročníka PF PU v Prešove **popoludnie športovo-pohybových aktivít** pre žiakov 5. – 8. ročníka zo ZŠ Sibírska v Prešove, ktorí sa zúčastnili na zimnej škole v prírode. Cieľom bolo zrealizovať športovo-pohybové aktivity v zimnej prírode za účelom aktívne a príjemne tráviť čas v prírode.

Tradične **slávnostný ples** PF PU, ktorý sa konal 30. 1. 2009, si aj tento rok zachoval svoju reprezentačnú tvár. Bohatý kultúrno-spoločenský program, v rámci ktorého zažili hostia plesu milé vystúpenie detí materských škôl, ľudového súboru, tanečníkov hip-hopu, ako aj búrlivý kankán či brušný tanec, zavŕšila tombola a vynikajúca zábava až do skorých ranných hodín. Vďaka kvalitnej organizácii si ples PF PU udržal svoju prestíž medzi univerzitnými i regionálnymi plesmi Prešovského kraja.

Február 2009

4. 2. 2009 sa na FF PU konal **Deň otvorených dverí**. Zúčastnili sa na ňom študenti zo stredných škôl z Prešovského a Košického kraja. Na úvodnom stretnutí v aule PU predstavil FF PU najprv jej dekan prof. PhDr. Rudolf Dupkala, CSc. Po jeho krátkom názornom vystúpení predstúpil pred záujemcov o štúdium na fakulte prodekan pre vzdelávanie PhDr. Vladimír Dančišin, PhD. Po spoločnom stretnutí sa nádejní študenti FF PU rozišli do miestností, kde sa im venovali učiteľmi jednotlivých inštitútov a katedier FF PU spolu s vybranými študentmi.

5. a 7. 2. 2009 v rámci **Dňa otvorených dverí** mali potenciálni uchádzači o štúdium na PF PU jedinečnú príležitosť oboznámiť sa s variabilnou ponukou študijných programov, s materiálno-technickým zázemím, ako aj s atraktívnymi študijnými priestormi PF PU. Súčasťou oboch dní bola tiež návšteva učebných priestorov jednotlivých katedier, pri ktorej sa zúčastnení návštevníci mohli zoznámiť aj s pedagógmi fakulty.

17. 2. 2009 sa na GTF PU uskutočnila konferencia s medzinárodnou účasťou **Voľný čas seniorov na prahu 21. storočia**. Na tejto podnetnej konferencii vystúpili odborníci z akademickej pôdy, ale aj odborníci z praxe. Cieľom konferencie bolo zhodnotiť kvalitu i kvantitu ponúk pre seniorov, analyzovať psychické, fyzické i sociálne ohrozenia v súvislosti s trávením ich voľného času, reflektovať ich problémy a ponúknuť alternatívu efektívneho využitia voľného času seniormi. Príspevky sú zosumarizované v zborníku.

Dekan FŠ PU v spolupráci s Dexia bankou vyhlásil **súťaž o najlepšiu študentskú vedeckú prácu vo vedách o športe**. Prihlásiť sa je možné od 23. 2. 2009 do 15. 4. 2009. Na súťaži sa môžu zúčastniť študenti všetkých fakúlt Prešovskej univerzity so samostatne vypracovanou prácou zaoberajúcou sa problematikou športovej kinantropológie, športovej edukológie alebo športovej humanistiky.

Od februára do mája 2009 sa študenti 3. ročníka študijného odboru fyzioterapia FZ PU zúčastňujú na **spolupráci v občianskom združení Barlička – v Dennom centre Radosť** na Matici Slovenskej v Prešove. Spolupráca prebieha v rámci hodín aplikovanej fyzioterapie.

Od februára do mája 2009 v rámci hodín klinických cvičení Katedra dentálnej hygieny FZ PU **spolupracuje so študentmi 2. ročníka študijného odboru fyzioterapia** (II. stupeň vysokoškolského vzdelania). Študenti fyzioterapie precvičujú skupinky študentov dentálnej hygieny za účelom prevencie poškodenia ich podporného-pohybového systému pri ich jednostranne špecificky zaťažovanej polohe pri práci. Zároveň vykonávajú inštruktaž pre domáce cvičenie alebo rýchle uvoľnenie počas pracovnej činnosti.

Od februára do mája 2009 Katedra fyzioterapie FZ PU v spolupráci s Centrom pre liečbu a diagnostiku sclerosis multiplex vo FNsP J. A. Reimana v Prešove a Klubom sclerosis multiplex v Prešove ponúka pacientom s týmto ochorením **komplexnú rehabilitačnú liečbu** – v rámci klinických cvičení. Pacienti môžu absolvovať fyzikálne procedúry, masáže, ako aj skupinové cvičenie. Každý pacient bude vyšetrený odborným asistentom so stanovením individuálneho rehabilitačného programu.

Od februára do mája 2009 študenti 2. ročníka magisterského štúdia vo fyzioterapii realizujú každý utorok a štvrtok svoje **klinické cvičenia** pod vedením odborného asistenta v priestoroch katedry fyzioterapie. Ponúkajú fyzioterapeutické procedúry zamestnancom a študentom PU, ako aj obyvateľom mesta za preventívnym a rekondičným účelom.

Marec 2009

Katedra špeciálnej pedagogiky PF PU zorganizovala 4. 3. 2009 v priestoroch dekanátu PF PU **prednášku amerického lektora prof. Joela Shapira**. Profesor sa vo svojom vystúpení, ktoré si so záujmom vypočuli študenti odboru pedagogiky mentálne postihnutých, ako aj predškolskej a elementárnej pedagogiky a pedagogiky psycho-sociálne narušených, venoval problematike dieťaťa s ADD/ADHD.

2. 3. 2009 – 5. 3. 2009 sa vedenie GTF PU **zúčastnilo na pracovnej ceste v Českých Budějoviciach, Eichstätt, Geringu a Freisingu**. Jej cieľom bola vzájomná spolupráca vo vzdelávaní. Stretnutie sa uskutočnilo na základe pozvania dekana Teologickej fakulty v Eichstätt. V Čechách sa dekan a prodekan GTF PU stretli so známym teológom, lekárom a spisovateľom Maxom Kašparů, ktorý prisľúbil návštevu fakulty.

4. 3. 2009 sa na GTF PU konala vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou **Svetové náboženstvá vo filozofickom kontexte**. Otvorením konferencie prof. ThDr. Petrom Šturákom, PhD., dekanom GTF PU, sa začal maratón zaujímavých prednášok na témy teologické, filozofické i religionistické. Prezentovali sa odborníci z hostiteľskej fakulty, ale aj z Košíc, Ružomberka, Popradu a Poľska. Príspevky mapovali dokazovanie či hľadanie Boha v rôznych náboženstvách i filozofii, neobišli sekty či medzináboženský dialóg.

6. 3. 2009 sa na GTF PU konal **Deň otvorených dverí**. V predpoludňajších hodinách si návštevníci mohli za asistencie vyučujúcich a pracovníkov fakulty pozrieť priestory, v ktorých sa vzdelávajú budúci teológovia, učitelia (katechéti), animátori, religionisti či mediátori. Mladí ľudia, potencionálni študenti, sa zaujímali o ponuku a kvalitu štúdia, vybavenie fakulty a možnosti uplatnenia.

11. – 12. 3. 2009 sa na pôde PBF PU uskutočnila **návšteva J. E. veľvyslanca Helénskej republiky pána Nicolaosa D. Kanellosa**. V stredu 11. 3. 2009 sa konalo stretnutie so študentmi novogréckeho jazyka PU, ktorý prednáša pán Apostolos Sourlantzis, grécky lektor pôsobiaci na PBF PU. Druhý deň, 12. 3. 2009, sa J. E. veľvys-

lanec stretol so študentmi a učiteľmi PBF PU. Stretnutie organizoval dekan PBF PU prof. ThDr. Ján Zozulák, PhD., a prejavila oň záujem značná časť akademickej obce.

12. 3. 2009 sa na GTF PU konala vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou **Manželstvo v kánonickom práve**. Manželstvo ako inštitúcia i sviatosť, ako téma kontroverzných debát bola témou aj tejto konferencie, ktorá sa snažila položiť závažné otázky, ale aj dávať odpovede. Za všetky podnetné príspevky vyberáme aspoň témy ako: Manželské prekážky v súčasnom kánonickom práve, Náprava neplatného manželstva, Pastoračia rozvedených a znovu zosobášených alebo Právna pomoc manželstvu v kríze.

16. 3. 2009 **schválil Akademický senát FM PU prodekanov FM PU**. Do funkcie prodekana pre úsek vedy a výskumu bol opätovne zvolený doc. PhDr. Miroslav Frankovský CSc., do funkcie prodekana pre úsek zahraničných stykov doc. Ing. Štefan Kireta, CSc. Úsek vzdelávania ako prodekanka povedie Ing. Ivana Butoracová Šindleriová, PhD. Novým prodekanom na úseku rozvoja a hodnotenia kvality sa stal doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. Menovacie dekréty prodekanom odovzdal 17. marca 2009 dekan FM PU v Prešove prof. Ing. Dr. Róbert Štefko, PhD.

17. 3., 31. 3. a 7. 4. 2009 sa na základe iniciatívy FZ PU v Prešove konali **prednášky a praktický nácvik techník pre sluchovo postihnutých** v rámci poskytovania prvej pomoci. Súčasťou podujatia bol aj praktický nácvik poskytovania prvej pomoci pri krvácaní, zlomeninách, KPCR a epilepsii pre deti mladšieho, školského a staršieho veku a pre pedagógov.

20. 3. 2009 sa v rámci riešenia projektu Vega č. 1/0594/08 Vplyv netradičných športových hier na rozvoj koordináčnych schopností konalo **pracovné stretnutie so zameraním na využitie netradičného náčinia a menej známych hier na 1. stupni ZŠ**.

23. a 24. 3. 2009 prebehlo celoslovenské podujatie **Integrácia 2009**, zamerané na integráciu detí s duševným i telesným handicapom do života prostredníctvom športu a kultúry. Na danom podujatí sa FZ PU organizačne podieľala dňa 24. 3. 2009. Úlohy študentov FZ PU v rámci daného podujatia boli zamerané na organizačne bezproblémový priebeh hudobného koncertu, ktorý sa uskutočnil dňa 23. 3. 2009 v Mestskej hale v Prešove.

24. 3. 2009 sa uskutočnila **celoslovenská študentská konferencia Holokaust včera a dnes**. Konferencia sa konala z iniciatívy doktorandov GTF PU, deň pred uplynutím 67 rokov od prvých transportov Židov do koncentračných táborov. Študenti z celého Slovenska hovorili o téme, ktorá je mementom dejín. Pozvanie prijali vzácní hostia – rabín košickej židovskej náboženskej obce Jossi Steiner, virtuálne sa prihovorili eurokomisár Ing. Ján Figel, PhD., a poslanec Európskeho parlamentu MUDr. Miroslav Mikolášik.

26. 3. 2009 FZ PU zorganizovala v Materskom centre Stonožka v Košiciach **prednášku pre tehotné ženy**. Jej súčasťou bol aj praktický nácvik poskytovania prvej pomoci tehotným ženám a matkám a otcom malých detí.

Pri príležitosti dňa učiteľov dňa 26. 3. 2009 FŠ PU v spolupráci s FZ PU pod patronátom **rektora PU** zorganizovala športové popoludnie pre všetkých zamestnancov Prešovskej univerzity **Deň učiteľov netradične – Škola hrou a hra v škole**.

Kalendárium UNIPO centra Prešovskej univerzity

24. 2. a 25. 2. 2009 sa uskutočnila **ponuka letných brigád v SRN** a stretnutie s ich organizátorom.

3. 3. 2009 sa konala **prezentácia SAIA – Štipendia a mobilitné granty**.

4. 3. 2009 bola zorganizovaná **prezentácia SAIA – NŠP** – pobyty pre študentov a doktorandov.

4. 3. – 10. 3. 2009 sa UNIPO centrum spolupodieľalo na organizácii akcie **Tour for students** formou propagácie a predaja lístkov.

23. 3. 2009 sa uskutočnila **ponuka letných brigád v SRN** a stretnutie s ich organizátorom.

23. 3. 2009 UNIPO centrum zorganizovalo večerné premietanie slovenských filmov pre ERASMUS študentov **Slovenská kinematografia**.

25. 3. a 31. 3. 2009 sa konala **prezentácia CCUSA** – zahraničné a cestovné pobyty v USA.

31. 3. 2009 sa konal **seminár SAIA – NŠP**.

Viac ako vzdelanie... (Na margo nového sloganu)

Víťazný slogan *Prešovská univerzita v Prešove – Viac ako vzdelanie* je prostý a presný, ale zároveň mnohoznačný a symbolický. Lebo čo je a môže byť viac ako vzdelanie v časoch všeobecného a všemocného pragmatizmu? A čo je vzdelanie? Suma vedomostí alebo tvorivosť a cesta k múdrosti?

Vzdelaný človek je určite viac ako chodiaca encyklopédia alebo dobrý manažér, ktorý sa vie v živote šikovne obracať. Ducha univerzity nevytvárajú úradne schválení docenti a profesori, ale výnimočné osobnosti, pokračovatelia múdrosti starých majstrov. Viac ako vzdelanie to je aj vedomie (alebo aspoň pocit), že sme členmi komunity „schola universitas“ – spoločenstva profesorov a študentov, ktoré je ukotvené v širšom a hlbšom kultúrnom priestore, kde sa „schola eperiesiensis“ formovala, a ktorý ju dodnes dotvára a kultivuje. Viac ako vzdelanie je teda aj pamäť a vedomie kontinuity.

Prešov, podobne ako väčšina miest na území dnešného Slovenska, bol od počiatkov otvoreným multietnickým mestom, ktoré priťahovalo obchodníkov a remeselníkov a neskôr aj vzdelancov z rozličných kútov Európy. Nič zvláštne a prekvapujúce, veď mesto ležalo na hlavnej ceste, smerujúcej zo Sedmohradsku do bohatých haličských, poľských a nemeckých miest. Prešov sa stal významným centrom stredoeurópskeho obchodu, získaval nové privilégiá, dynamicky sa rozvíjal a bohatol, pričom spolu s Bardejovom a spišskými mestami prežil svoj „zlatý vek“ v čase humanizmu a renesancie (1526 – 1670), keď Prešov dokonca poctili

aj vznešeným a honosným prívlastkom – Eperiessinum Florens, kvitnúci Prešov. V tom čase vznikla aj mestská škola, ktorú viedol aj jeden zo žiakov významného európskeho humanistu F. Melanchtona Žigmund Torda, pochádzajúci zo Sedmohradsku, ktorý študoval v Krakove a Wittenbergu, pôsobil v Prešove a zomrel v Bratislave. Do mesta prichádzali aj ďalší významní vzdelanci a umelci, rektorom sa mal dokonca stať aj slávny J. A. Komenský, ktorý v polovici 17. storočia dvakrát navštívil Prešov. Mesto bolo dlhé desaťročia centrom uhorského protestantizmu, čo sa potvrdilo aj otvorením evanjelického kolégia (1667), jedinej vyššej evanjelickej školy v krajine. Výstavbu tejto prestížnej vzdelávacej in-

štitúcie, kde sa sformovala aj tzv. prešovská filozofická škola, financovali nielen uhorské a sedmohradské stavy, ale aj nemecké evanjelické kniežatá, holandské mestá a dokonca aj dánsky a švédsky kráľ. Prešov, mesto vzdelancov, bol vtedy dokonca poctený ďalším prívlastkom – Atény nad Torysou. Dnes to možno znie zvláštne, ale ešte v 19. storočí sa Košice všeobecne vnímali ako monotónne a nudné nemecké mesto, ale Prešov a celý región bol v očiach návštevníkov vitálny, pulzujúci a priateľský práve svojou otvorenosťou a multikultúrnosťou, kde sa prirodzene stretával živel nemecký, maďarský, slovenský, rusínsky, židovský a poľský.

Tento svet sa zmenil, ale úplne nezanikol, určite sa zachovala nehynúca šarišská pesterosť a vitalita. Rovnako ako útržky, signály a znaky histórie, ktoré objavujeme a odкрývame cez budovy, kostoly, nápisy, mená a priezviská, náhrobné kamene, ktoré sú zvláštnou esenciou zdanelivo neviditeľného a zašlého sveta mesta a regiónu.

Prešovská univerzita ako jedinečný duchovný priestor, ponúkajúca viac ako vzdelanie, by mohla byť magnetom nielen pre Slovákov a domácich lokálpatriotov – Šarišanov, Spišákov či Zemplínčanov, ale aj mladých Poliakov, Maďarov, Ukrajincov, Čechov či Nemcov – Stredoeurópanov, s ktorými nás spája nielen spoločná pamäť, ale aj budúcnosť. To nie je slogan, ale (jediná?) možná perspektíva našej „alma mater“.

Peter Káša
FF PU

Naši predkovia vždy boli na pulze dňa

Prof. PhDr. Peter ŠVORC, CSc. (1957) – člen Katedry novovekých a najnovších slovenských dejín FF PU v Prešove, podpredseda SHS pri SAV, člen Slovenského národného komitétu historikov, člen Slovensko-českej komisie historikov, člen Slovensko-ukrajinskej komisie historikov, člen pracovnej skupiny pre dejiny protestantských cirkví v strednej a východnej Európe, člen redakčnej rady *Kirchliche Zeitgeschichte / Contemporary Church History*. Zameriava sa na stredoeurópske dejiny, na dejiny Československa a Slovenska v 20. storočí s akcentom na etnickú, hospodársku, sociálnu, ale aj cirkevnú problematiku tohto obdobia. Venuje sa aj štúdiu dejín Podkarpatskej Rusi medzivojnového obdobia.

Vo svojej odbornej práci sa zaoberáte stredoeurópskym regiónom. Je podľa Vás stredoeurópsky priestor strednou Európou s malým s, ako jeden z viacerých regiónov Európy, alebo Strednou Európou, ako svojbytná časť kontinentu so spoločnou identitou?

Ide o zložitú otázku. Geografi by vám dali jasnú odpoveď. Európu ako kontinent môžeme na základe istých kritérií rozčleniť na východnú, strednú, severnú, južnú a západnú a logicky zdôvodniť ich pomyselné hranice. Lenže geografické členenie Európy v histórii nezodpovedalo politickému rozdeleniu. Štáty, ktoré v Európe vznikali, sa neriadili geografickými zásadami, ale mocenskými. Bolo to prirodzené a vyplývalo

to z viacerých dôvodov. Jedným z nich bolo osídlenie územia príslušníkmi rôznych národov, ktorí taktiež nesledovali žiadne geografické členenie Európy. A tak boli napr. Nemci aj v západnej, ale aj v strednej Európe a ich štát, a neraz aj ambície, prechádzali zo západu do stredu i na východ Európy. Len málo, zväčša malých národov, sa usídlilo tak, že ich etnické a prípadne aj štátne hranice sú súčasťou jedného väčšieho regiónu, napr. strednej Európy.

To je jeden faktor, týkajúci sa členenia Európy. Druhý, a ten sa týka najmä 20. a 21. storočia, má politicko-psychologické korene. V tomto prípade sa Stredná Európa vždy aktuálne „presúvala“, ba po vytvorení dvoch mocenských blokov po druhej svetovej vojne sa Stredná Európa „stratila“. Ostal len východný (soviet-sky) blok alebo Východná Európa, do ktorej patrilo aj Československo, ale aj Nemecká demokratická republika, a západný blok – Západná Európa, do ktorej patrila napr. Nemecká spolková republika, ale aj Rakúsko, ktoré nepochybne leží východnejšie ako české krajiny i bývalá NDR. V súčasnosti sa Stredná Európa opäť začína „vynárať“ a utvárať z krajín, ktoré väčšinou svojho územia pokrývajú geografický stredoeurópsky priestor, teda patrí tu aj Slovensko, Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, ale k takejto Strednej Európe sa pomaly začína priznávať aj Rakúsko. Ak obyvateľstvo bývalých socialistických krajín nemá žiaden problém stotožniť sa so stredoeurópanstvom, Rakúšanovia ho ešte stále majú, ale aj v ostatných západoeurópskych

krajínach len postupne prijímajú staronový fenomén stredoeurópanstva s Čechmi, Slovákmi, Maďarmi, Poliakmi, no ešte stále nie napr. s Rumunmi.

Stredná Európa ako politicko-mocenský, ale najmä kultúrny fenomén má svoje špecifické črty, ktoré ju odlišujú od Východnej či Západnej Európy. Do istej miery by sme ju mohli stotožniť s bývalou habsburskou monarchiou. Jeden štátny celok, existujúci stáročia, mal dosť času, aby popri zachovaní typických črt každého svojho národa, zachoval národných jazykov a kultúr (o čo sa ale cieľavedome neusiloval) vytvoril podmienky na to, aby jeho národy a národnosti aj čosi odovzdali do „spoločného hrnca“ a po-

delili sa s tým s ostatnými. Podobné podmienky života, podobné problémy, spoločné zákony, pravidlá, dejiny atď. ľudí spájali najmä smerom navonok a v konfrontácii s vonkajškom. A tak sa vlastne mixovala a tvorila stredoeurópska identita. V podstate by som mohol povedať, že stredoeurópsky priestor môžeme vnímať tak s malým „s“ (geograficky), ako aj s veľkým „S“ (kultúrne i politicky).

**Existujú názory, že zatiaľ čo Maďari alebo Poliaci vznikali ako národy šľachtu, Slováci a čiastočne aj Česi skôr ako národy „malých“, „pracovitých“ ľudí. Táto skutočnosť sa v slovenskej kultúre silno mýti-
zovala napríklad u Vladimíra Mináča, má však už aj svoju ironickú doložku napríklad u spisovateľa Pavla Vilikovského. Akým spôsobom formovala a formuje podľa Vás táto skutočnosť tento kultúrny priestor?**

S tým by som vôbec nesúhlasil. Ľudia, ktorí dospeli k takému záveru nemohli byť historikmi a dejiny vôbec nepoznali. Mohli to byť len demagógovia a hochštapleri, ktorí sa za historikov vydávali. Podľa takto formulovanej tézy by potom všetci Maďari a všetci Poliaci boli šľachticmi, resp. potomkami šľachty. No a my vieme, že to tak nebolo. Nakoniec, kto by bol na tú šľachtu robil? Slováci? Rusíni? Rumuni? V takom prípade by nás bolo určite viac, rátili by sme sa na milióny už v stredoveku a novoveku a milióny Poliakov i Maďarov by mali napr. slovenské, rúnske, ukrajinské, rumunské korene.

Vladimír Mináč, ktorého spomínate, písal svoje slová v období, keď Slováci prechádzali istou fázou národného vývoja. Keď vzniklo Československo v roku 1918, tak sa pre nás vytvoril priestor na národné dokonštituovanie sa. Šlo však o proces, nie o jednorazovú záležitosť. Žiaľ, proces národnej dokonštituovanosti aj v Československu prechádzal cez viaceré brzdiace mechanizmy. Jedným z nich bol politický čechoslovakizmus prvorepublikovej ČSR a v socialistickom Československu

okrem jeho skrytej formy aj cieľavedomé potlačanie národných hodnôt a uprednostňovanie internacionálnych. Kým však v období prvej ČSR silné demokratické princípy nedovolili ani čechoslovakistickým tendenciám prerásť do zásadne nebezpečnej podoby, v ľudovodemokratickom povojnovom Československu si vtedajšie komunistické mocenské štruktúry z demokracie ťažkú hlavu nerobili. Procesy s tzv. „buržoáznyimi nacionalistami“ okamžite vyznačili mantinely, v ktorých sa slovenský živel môže pohybovať a pokiaľ sa môže ako národný emancipovať. Takýmto spôsobom sa totiž vy-

tváral priestor nielen na výchovu k internacionalizmu, čo by samo osebe nebolo zlé, ale na akceptáciu takého internacionalizmu, ktorý bol stotožňovaný so sovietskym modelom a mnohonárodným Sovietskym zväzom ako patrónom celého stredoeurópskeho sveta.

V tejto súvislosti je dôležité pripomenúť, že marxizmus-leninizmus ako jediná ideológia vtedajšieho socialistického sveta, v ktorom Mináč tvoril a písal o slovenskom národe, vyzdvihovala najmä proletárske vrstvy a s nimi aj ich plebejskosť. Len z nich sa „vyrábali“ hrdinovia. Ak chcel mať Mináč hrdinov aj zo Slovákov, neostávalo mu nič iné, len vnímať slovenský národ ako národ malých,

hoci i pracovitých ľudí, lebo len takí sa mohli v tom čase stať hrdinami. Na slovenský šľachtu, zemianstvo, podnikateľov a vlastne aj inteligenciu ako takú sa cieľavedome zabúdalo, ale nielen na nich. Veď slovenská historiografia mala dlho problémy napr. so synom síce chudobného, ale predsa len evanjelického kňaza – Milanom Rastislavom Štefánikom, podobné to bolo aj pri ostatných národovcoch – ak boli farármi alebo farárskymi dietskami alebo ak pochádzali z neplebejských rodín. Triedni nepriatelia nemohli byť príkladom pre mladú socialistickú generáciu. Od normalizácie v sedemdesiatych rokoch sme dokonca vari ako jediný štát na svete ignorovali dátum zrodu nášho štátu 28. október 1918.

V jednostrannom hľadaní a vyzdvihovaní hrdinov plebejského pôvodu a ignorovaní ostatných sa u nás naštartoval ďalší brzdiaci mechanizmus pre rast slovenského národného povedomia i sebavedomia. Zvykli sme si na bolestinske vzdychanie v minulosti i vo vtedajšej prítomnosti, ktoré argumentovalo tým, že nikto nám nič nechcel dať, každý nám ubližoval, preto sme mali vždy ruky zviazané na rázne historické činy. Pohodlnosť, ba aj alibizmus nám nie sú celkom cudzie ani dnes. Keďže „objektívne“ sme toho nemohli veľa urobiť, tak sme ani toho veľa nerobili. Zostávali sme na pozícii „malých a pracovitých ľudí“ s pekným, ale nieke-

P. Švorc: Čo ma osobitne trápí, je vzrastajúca letargia a ľahostajnosť

dy i škodlivým heslom „chudoba cti netratí“. Nevieť či česť, ale „chudoba“ nám ostala, žiaľ, ani nie tak materiálna, ako duchovná. Ešte stále nám chýba zápal pre dotiahnutie myšlienky a jej realizácie, veľkorysosť, vzťah k vlastnému národu i štátu. A vlastne, chýba nám aj pozitívny vzťah k našim predkom, k našej minulosti a na to sa viažuca národná hrdosť. Maďari, Poliáci a do istej miery aj Česi na takúto „proletársku“ hru nepristali úplne. A ani nemohli, veď oni mali už dávno vybudovaný panteón svojich národných hrdinov, ktorí zďaleka nepochádzali z poddanských rodín. Tieto osobnosti boli späté s ich národnými a štátnymi zápasmi a za desaťročia a storočia sa stali neoddeliteľnou súčasťou nielen národnej histórie, ale aj opornými piliermi národného povedomia. Popri novodobých a neraz aj pochybných hrdinoch (ako napr. Béla Kun – vodca Maďarskej republiky rád a iných) si v čase socializmu pripomínali aj svojich hrdinov neproletárskeho pôvodu. Nerobili to síce okázalo, ale robili to. Vedeli si a nebáli sa, ak to bolo treba, svojich národných neproletárskych hrdinov zdôvodniť aj v proletárskej socialistickej prítomnosti. Tak neustále pracovali na rozvíjaní vlastnej národnej identity i národnej hrdosti.

Po revolúcii v roku 1989 prvé kroky Slovákov smerovali za rakúske hranice, kde sa stretli s uhladenou a kultúrnou krajinou, symbolicky reprezentovanou čistými cestami, úhľadnými dvormi a muškátmi v okne. Do akej miery sa v tomto priestore odohrala reálna integrácia Slovenska do západoeurópskej mentalitu vyjadrenej rakúskym *die Ordnung*?

Ak som sa kriticky vyjadril na našu adresu, tak je to preto, že vidím v našej národnej povahe (verím, že je to historicky prechodný jav) prvky, ktoré nás v mnohom negatívne determinovali a do budúcnosti hrozia podobnou determináciou a následne deformáciou, ak sa ich čo najskôr nezbavíme.

Na druhej strane, Slováci sú veľmi dobrými pozorovateľmi, sú neodškriepiteľnou súčasťou stredoeurópskeho priestoru, v ktorom, možno ako spodné prúdy, funguje stredoeurópsky kultúrny fenomén. Ten nám ani nedovolí klesnúť kdesi do kultúrneho suterénu a my si to ani neželáme. Preto prijímame podnety z vonku, prijímame inšpirácie, ktoré sa navonok javia „len“ ako muškáty v okne, ako zametný chodník či opravená fasáda domu. No treba povedať že všetky tieto „parády“ zanechávajú v nás stopy, resp. sú prejavom zanechaných stôp západnej (no v rakúskom prípade tak-

tiež stredoeurópskej) kultúry. Tie už v nás zostávajú. A možno, že ani nie sú stopami novými, len oprášenými, ktoré do našej národnej mentalitu a kultúry boli vsadené už dávnejšie.

Ste autorom kníh o Poprade, Spiši, Štrbe či Podkarpatskej Rusi. V istej etape aj vedeckého skúmania sa akékoľvek úsilie hľadať regionálne rozdiely vnímalo ako oslabovanie malého celku, jeho neprípustné narušenie. Dnes možno pozorovať na rôznych úrovniach skôr opačný trend, ktorý sa odráža v dnes takom frekventovanom pojme, ako je globalizácia. Stáva sa podľa Vás rovnako syntetickou aj „slovenská duša“?

Spomínal som proces slovenského národného dokonštituovania sa v 20. storočí. Podľa mňa sa dovŕšuje až v závere 20. storočia po vzniku samostatnej Slovenskej republiky, no ešte by som nepovedal, že je na konci. 17

Stretnutie so Sri Chinmoyom v Oslo

rokov slovenskej štátnosti je málo na to, aby sme mohli o takom zložitom jave povedať, že je uzavretý, hotový a my nemáme na sebe v tomto smere čo robiť. Proces národnej dokonštituovanosti sa výrazne zrýchlil po vzniku ČSR, keď sa vytvorili podmienky na slobodný život. Slovenská historická veda na to zareagovala požiadavkou spracovať národné dejiny ako celok, lebo také sme nemali. Bola to ohromne vážna a súčasne náročná úloha. Naši predchodcovia museli takpovediac v jednom okamihu odpovedať na celý rad zložitých otázok, napr.: Kým sme, Slováci? Odkiaľ

sme prišli a aké je naše miesto a poslanie v strednej Európe? Sme len tým „malým plebejským“ národom bez minulosti alebo je naša minulosť, naše dejiny rovnako dôležité ako dejiny našich susedov? Inak povedané, sme rovnocenným národom voči iným národom v Európe alebo nemáme právo na samostatnú existenciu? Ba na začiatku storočia, i v prvých rokoch po vzniku ČSR sme si museli dokonca ujasniť, či všetci Slováci, i tí na východe, sú skutočne Slováckmi, alebo iným – slovjackým etnikom či Rusínmi, Poliakmi. Teda, koho sa budú týkať slovenské dejiny – len ľudí od Bratislavy po Poprad, prípadne po Prešov, alebo aj obyvateľstva, ktoré žije vo Vranove, Michalovciach, Sobrancech? Východoslovenské dialekty mnohých mýlili. Po zodpovedaní si týchto posledných otázok nastala úloha spracovať dejiny tohto ľudu, národa, dlhodobo i cielene rozdeľovaného a sebe odcudzovaného. Preto sa pomerne dlho, vari až do 80. rokov 20. storočia, nepozeralo nadšene a s pochopením na lokálne, regionálne výskumy, upozorňujúce na regionálne odlišnosti a špecifiká. V tom čase sme potrebovali mať istotu,

že sme jeden relatívne početný národný celok.

Až vtedy, keď sme sa presvedčili, že Slováci na západe krajiny, v strede i na východe sú tými istými Slovákmi, príslušníkmi toho istého národa a vôbec sa nechcú separovať, sme v historiografii vytvorili podmienky, aby sa aj regionálne témy stali „plnohodnotnými“ témami. Zároveň sa ukázalo, že práve regionálne výskumy odhaľujú pestrosť vývoja krajiny i národa a oveľa viac pomáhajú poznať samých seba a pochopiť aj naše miesto v Strednej Európe. Pritom regionálne dejiny neboli len dejinami Slovákov, ale všetkých obyvateľov, ktorí tu žili. Odhaľovanie vzájomných vzťahov a väzieb nám ukázalo a ukazuje, pravda, ak historik dokáže pramene, s ktorými pracuje, aj správne analyzovať a interpretovať, že naši predkovia neboli žiadnymi „zápečníkmi“, že vždy boli na „pulze dňa“, vnímali podnety zvonku, a to tak z prostredia malej i veľkej politiky, kultúrne podnety, sociálne i hospodárske, konfesijné a pod. Inými slovami, že sa naši predkovia aktívne a plnohodnotne zúčastňovali na formovaní stredoeurópskej kultúry, politiky, hospodárstva a vôbec Strednej Európy. Možno to znie paradoxne, ale práve regionálne témy výrazne prispeli k rastu nášho národného sebavedomia. A takto pripravení môžeme dnes oveľa istejšie vstupovať aj do globalizačných prúdov bez zásadných obáv, že nás tieto prúdy pohltia a premelú do akéhosi neidentifikovateľného svetoobčianstva či európanstva.

Okrem vedeckej práce sa venujete aj popularizácii dejín. Okrem Sprievodcu po historickom Prešove a Sprievodcu po sakrálnych pamiatkach a cirkevnom živote Prešova ste zostavovateľom a spoluautorom publikácie *Príbehy starého Prešova*, v ktorej sa formou beletrizovaných príbehov čitateľovi sprostredkujú veľké i malé dejiny mesta. V. Čílek napísal, že *genius loci* je dôvodom, ktorý nevieme pomenovať, ale kvôli ktorému sa niekam vraciame. Ako vy vnímate esenciu Prešova? Kvôli čomu sa podľa Vás oplatí do Prešova vracieť?

Pochádzam zo Štrby a k Štrbe som sa vždy aj hlásil. V takomto lokálpatriotickom duchu som bol s mojimi súrodencami vedený mojimi rodičmi. Otec – etnograf, múzejník a historik vedel vo mne a mojich súrodencoch zapáliť lásku k rodnej obci a mama ju s jej vlastnou láskavosťou len upevnila. No v Prešove žijem už od mojich študentských čias – od roku 1976, teda viac ako 30 rokov. Je to dostatočne dlhý čas, aby si človek vytvoril vzťah aj k novému miestu, kde žije a pracuje. Priznám sa, že ma do Prešova zaviedla skôr náhoda, prišiel som tu len preto, lebo sa v danom školskom roku neotváralo štúdium etnografie v Bratislave, nakoniec som tu zostal. Samotné mesto ma od počiatku priťahovalo bohatou históriou, ale aj atmosférou, ktorá bola v mnohom odlišná ako hornoliptovská atmosféra mojej rodnej dediny a podtatranského kraja. Okrem toho sa v prvých rokoch štúdia v Prešove okolo mňa rozprestieralo akési tajomné fluidum vyplývajúce zo šarišského dialektu, vtedy v meste ešte celkom bežného, ktorému som spočiatku nie celkom dobre rozumel a mnohé veci som si len domýšľal z kontextu vypovedaného. Tajomstvá minulosti, ale aj jazyka – dialektu podne-

covali moju zvedavosť a chuť prísť im na ko-reň, pochopiť to, čo tu bolo, i to, čo v meste je. Chcel som vedieť, prečo sa práve v tomto meste odohrávali niektoré kľúčové udalosti uhorských i slovenských dejín, ako sa stalo, že Prešov dokonca dvakrát „ašpiroval“ na hlavné mesto. Preto som sa oň začal aj intenzívnejšie zaujímať. V neposlednom rade to boli aj ľudia, s ktorými som sa tu stretol, spriatelil. Bez toho, bez takýchto citových človečenských väzieb by som sa asi k Prešovu nedokázal trvalejšie pripútať. Neskôr to bola príležitosť zaujímavého povolania vysokoškolského učiteľa. To boli momenty, ktoré ma k Prešovu pritiahli a pripútali v pozitívnom zmysle slova. Keď som sa však začal o mesto bližšie zaujímať, zistil som, že na mnohé otázky sa mi ťažko hľadá odpoveď, vrátane definovania spomenutého génia loci, a keďže na takéto a podobné otázky nemali odpoveď ani desiatky rodených Prešovčanov a tobôž nie novodobých Prešovčanov, akým som bol aj ja, skrsla vo mne myšlienka pripraviť pre nás Prešovčanov starých i nových, rovnako ako aj pre návštevníkov mesta publikáciu, ktorá by im aspoň v základných rysoch priblížila mesto i podstatu jeho atmosféry, jeho ducha. Neskôr som pochopil, že jedna kniha je málo, preto pribudli ďalšie, ktoré spolu s mnou napísal i ďalší kolegovia. Vtedy som už mal pocit, že mestu rozumiem podstatne viac ako kedysi na začiatku, objavil som pre seba a možno i pre iných mnoho nádherných vecí ukrytých v starých budovách, uličkách, v podzemí mesta – a samozrejme aj v ľuďoch, vo vzdelaných i obyčajných Prešovčanoch – Šarišanoch. Napriek tomu všetkému i napriek mnohým ďalším, komplexnejším výskumom si nedovoliť opísať génia loci mesta. Jednoducho, mesto treba zažiť a zachytiť jeho pulz, nadychať sa jeho jarného, letného, jesenného i zimného vzduchu a potom mesto pochopíme, budeme mu rozumieť i napriek tomu, že to slovné nedokážeme vyjadriť.

V čom vidíte hlavný zmysel myšlienky univerzity, okrem jej vzdelávacej funkcie?

Univerzity boli vždy centrom poznania a poznávania. Takými by mali zostať. Veda, výskum, nové poznatky, cibrenie názorov, to by malo byť tým, čo by sa malo vždy spájať s univerzitou – aj s Prešovskou. Niekedy však mám pocit, aspoň tu na Slovensku a osobitne u nás, že sa pôvodný zmysel univerzity dostáva do úzadia. V popredí je všetko možné – bujnajúca administratíva, každosemestrálne trápenie sa s rozvrhom, počítačové programy, ktoré namiesto šetrenia časom a energiou komplikujú a zaťažujú učiteľov i študentov, kopírovanie publikačných výstupov, ktoré sú z roka na rok uznávané za komplikovanejších podmienok ako skutočne vypublikované (čo je svedectvom toho, že nedôverujeme nikomu a ničomu), nedokonalý kreditový systém utvorený na slovenský spôsob, ale bez ambície zmeniť v ňom to, čo s ním v skutočnosti nemá nič spoločné, permanentné (a neviem, či aj domyslené) organizačné zmeny, nevelká chuť diskutovať o zameraní univerzity, fakúlt i ostatných odborných pracovísk, aby sa univerzita ako celok mohla vyprofilovať ako špecifická vedecko-vzdelávacia ustanovizeň

– v čomsi podobná ostatným, ale v čomsi, ba aj v mnohom odlišná, aby dávala dôvod študentom všetkých troch stupňov, ale aj bádateľom, aby sa o ňu zaujímali. A čo ma osobitne trápi vo vzťahu k našej univerzite, je vzrastajúca letargia a ľahostajnosť.

Takže máme čo zlepšovať. Som však presvedčený, že na Prešovskej univerzite je ešte stále (zatiaľ) dosť ľudí, ktorí by vedeli naplniť, resp. obnoviť jej tradičné poslanie, posunúť do popredia to, čo v popredí má byť.

Chce to len trochu empatie, trochu obyčajnej dôvery k ľuďom, trochu veľkorysosti, ochotu počúvať iných i ochotu prijať názory iných bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú vo funkciách, aj trochu hrdosť na osobnosti, ktoré na našej univerzite boli a sú a dosiahnutými výsledkami prerástli jej rámec a presadili sa vo svojich vedných či umeleckých odboroch, lebo práve oni robia dobré meno univerzity a v dobrom zmysle priťahujú pozornosť verejnosti i záujem o ňu.

Zhovárala sa Mgr. Martina Ivanová, PhD.

Knižnica je srdce univerzity

Od čias svojho detstva mal dve lásky: knihy a matematiku. Pri výbere vysokej školy vyhrala matematika, osud ho však vrátil späť ku knihám. Bol jedným z tých, ktorí na univerzite pripravovali počítačovú automatizáciu knižničných fondov. Aj vďaka nemu sa knižnica stala miestom prezentácií hudobníkov, výtvarníkov i literátov, miestom besied, koncertov a výstav. Riaditeľ Univerzitnej knižnice PU Peter Haľko.

Ako sa začali osudy Univerzitnej knižnice PU?

Pre fungovanie knižnice bolo dôležité, že do roku 1998 do rozdelenia UPJŠ sme boli len košickou pobočkou, a tak všetky dôležité rozhodnutia sa prijímali tam. V tom čase prešovská knižnica bola naozaj len čosi ako výdajňa skript. Treba si uvedomiť, že v spomínanom období sme boli vo vzťahu k UPJŠ v dosť nerovnom postavení. Možno vlastne povedať, a potvrdil mi to aj pán profesor Uličný, vtedajší dekan FF UPJŠ, že rozpad UPJŠ začal kvôli knižnici, pretože z päť a pol miliónového rozpočtu dostával Prešov na knižnicu len pol milióna korún. V roku 1996 sme napríklad kúpili dve knihy za 180 korún, v roku 1997 sme mali stopercentný nárast rozpočtu, kúpili sme dve knihy za 360 korún. Takýto stav bol neudržateľný. Pri rozdeľovaní financií sa argumentovalo predovšetkým tým, že nákup literatúry pre prírodné vedy alebo pre medicínu je veľmi nákladná záležitosť. Hoci musím povedať, že sa mi toto rozdelenie nepáčilo, tak ako sa mi nepáčilo napríklad ani rozdelenie Česko-Slovenska, treba povedať, že ak niekto chce na rozdelení nájsť niečo pozitívne, stačí, ak sa pozrie na knižnicu. Naša knižnica by zrejme nikdy nemala takú podobu, akú má, ak by zostala pod UPJŠ. Na druhej strane, ešte v čase, keď sme boli súčasťou UPJŠ, sme rozbehli jeden projekt, vďaka ktorému sa automatizácia uskutočnila. Je to paradox: sme tam, kde sme, lebo už nie sme UPJŠ, a sme tam, kde sme, vďaka tomu, že sme boli UPJŠ. Ten projekt sa volal KOLIN – Košice Library and Information Network – a bol súčasťou Czech and Slovak Information Network. Vďaka tomuto projektu Američania prostredníctvom Mellonovej nadácie štyrom mestám v bývalom Česko-Slovensku zabezpečili knižničný informačný systém ALEPH spolu s počítačmi. Boli to Národná knihovna v Prahe, Slovenská národná knižnica v Martine, Moravská zemská knihovna v Brne a Univerzitná knižnica v Bratislave. Potom sa k tomuto združeniu pridal MOLIN – Moravia Library and Information Network, niektoré ďalšie pražské knižnice a my s KOLINom. Boli sme unikátny projekt, v ktorom

P. Haľko: Knižnica nemôže fungovať bez podpory svojich čitateľov

sa spojili univerzitné knižnice so štátnymi – pretože v KOLINE bola okrem UPJŠ a Technickej univerzity aj Štátna vedecká knižnica v Košiciach. Takéto spojenie bolo aj v európskom kontexte výnimočné. Dodnes ma mrzí, že súčasťou tohto projektu sa nemohla stať aj Štátna vedecká knižnica v Prešove.

Chcem zdôrazniť, že naša knižnica by nikdy nebola tam, kde je, keby tu nebolo úžasnej podpory zo strany tých, ktorí začali univerzitu budovať – nemyslím len vedenie univerzity, ale aj vtedajšie vedenia fakúlt. Napriek zlej finančnej situácii sa peniaze pre knižnicu vždy našli, keďže títo ľudia sa stotožnili s našou víziou toho, čo treba v knižnici dosiahnuť.

Akým spôsobom knižnica nadobúda nové tituly, ako vlastne prebieha dopĺňanie fondov?

Nákup literatúry podlieha aktuálnym potrebám a zvyklostiam, a keďže ho vnímame ako spravodlivý, nesnažíme sa ho výraznejším spôsobom meniť. Funguje to takto: po pridelení rozpočtu sa objem financií rozdelí na nákup knižnično-informačných zdrojov, na správu informačného systému a na ostatné činnosti. Časť finančných prostriedkov je určených na údržbu systému, platíme ich firme, ktorá sa stará o tento systém, pričom pravidelne dostávame aktualizácie a každé tri roky sa usilujeme o prechod na novú verziu tohto systému. Treba podotknúť, že práve vďaka knižnično-informačnému systému sme schopní obslúžiť také množstvo študentov, aké máme. Pri klasickom lístkovom

systéme by to nebolo možné. Ďalej treba spomenúť čiastku, ktorá slúži na opravu počítačov, nákup tónov, financie pre študentov zabezpečujúcich večerné služby, kníhviazačské služby a podobne. Z celého objemu financií knižnica deväťdesiat percent svojich finančných prostriedkov dáva na knižnično-informačný systém a na nákup knižnično-informačných zdrojov. Zvyšných desať percent pokrývajú poplatky za telefóny, služobné cesty a ďalšie nevyhnutné náklady, ktoré rovnako súvisia s činnosťou knižnice. Univerzita teda neživí nejakého molocha, ale prostredníctvom nej idú peniaze späť pre študentov jednotlivých fakúlt.

Peniaze na nákup knižnično-informačných zdrojov sa delia na nákup kníh a nákup periodík, v minulosti časť týchto financií bola určených aj na nákup databáz, ktoré momentálne nakupujeme prostredníctvom projektov. Kľúč nakupovania je založený približne na pomere jeden ku dvom: tretina peňazí je určená na nákup periodík, dve tretiny na nákup kníh. Do 31. októbra univerzita na ministerstvo hlási počet denných aj externých študentov všetkých troch stupňov štúdia a na základe tohto čísla vieme vypočítať objem financií na jedného študenta. Keďže jednotlivé fakulty majú pomerne veľký prienik odborov, je takmer nemožné povedať, že napríklad táto kniha je určená výhradne pre študentov tejto fakulty. Neplatí to síce absolútne, ale vo väčšine prípadov je to tak. Knižnica teda čaká na požiadavky učiteľov jednotlivých fakúlt, ktoré sa realizujú prostredníctvom formulárov, ktoré máme zavesené na webe. Pokiaľ ide o periodiká, tu funguje istá tradícia. Nákup periodík je nastavený tak, aby sa zachovala kontinuita. Hoci nie sme archivačná knižnica, nemôžeme objednávať každý rok iné časopisy. Je to dôležité aj preto, že niektoré časopisy objednávame na celom východnom Slovensku len my, resp. v niektorých prípadoch aj na celom Slovensku, takže tu intenzívne funguje aj medziknižničná výpožičná služba.

Okrem nákupu kníh existujú aj iné spôsoby rozširovania knižničného fondu? Môže k jeho rozvoju prispieť i radový čitateľ?

V tomto prípade je dôležitý rok 1998 a všetky zmeny, ktoré sme odvtedy zaviedli. Do tohto obdobia bola totiž knižnica málo dôveryhodnou inštitúciou. To sme sa pokúšali zmeniť. Vďaka tomu, že sme sa nám podarilo odstrániť nedostatky, že sme si vyčistili pôžičky, skatalogizovali knižničný fond, skvalitnili svoje služby a začali nakupovať literatúru, sme získali dôveru čitateľov. Po čase sa čoraz častejšie začala opakovať situácia, že učiteľ, ktorý sa vrátil z konferencie, doniesol nejaké knihy a dal ich nám, nie na katedru. Stávalo sa tiež, že učiteľia, ktorí odchádzali do dôchodku, prišli za nami s návrhom venovať nám svoju zbierku kníh. V čase vzniku Fakulty zdravotníctva sa napríklad stala taká vec, že 7800 kníh, ktoré boli kúpené pre nadstavbové ročníky strednej zdravotníckej školy, pani dekan-ka prof. Eliášová venovala po dohode s VÚC nám a tie tvoria základ knižnice FZ.

Dlhé obdobie bola veľkým problémom skutočnosť, že k mnohým knihám, ktoré vydala univerzita, sme sa nemohli dostať a nemohli sme ich ani kúpiť, pretože to by znamenalo, že ich kupujeme od seba samých,

čo by bolo porušenie rozpočtových pravidiel a nehospodárne nakladanie s finančnými prostriedkami. Preto sme navrhli vedeniu univerzity zaviesť tzv. povinné výťažky, čím sa tento problém vyriešil.

Osobitne treba spomenúť ešte jeden spôsob, a to elektronické online vydavateľstvo, ktoré je jedinečné nielen v kontexte univerzity, ale i Slovenska či Európy. Keď som sa pred nejakým časom zúčastnil na konferencii o digitalizácii, jej účastníci sa veľmi čudovali, že na Prešovskej univerzite dokážeme vydať 40 elektronických publikácií ročne. Tento moment oceňila pri poslednom stretnutí aj Akreditačná komisia. Navyše, keď som im ukázal, že máme dokonca s autorami zmluvy, žiadame o ISBN a vydané publikácie majú aj recenzné posudky, ani jeden člen Akreditačnej komisie elektronické publikovanie nespochybnil.

Už len od čias nášho štúdia prešla UK PU rôznymi premenami – niektoré sú viditeľné i pre bežného používateľa, napríklad prírastky titulov, nové priestory a podobne, niektoré vidno až pri bližšom pohľade. Knižnica je však organizmus, a ak chce úspešne fungovať, nemôže sa tento proces zmien zastaviť. Aké sú aktuálne výzvy a problémy knižnice, prípadne ktoré perspektívne zmeny a premeny považujete za dôležité?

Treba povedať, že naša finančná situácia nevyzerá ružovo. Momentálne sa pripravuje nový rozpočet, uvidíme, ako dopadne. Ja osobne som bol veľmi nímlo prekvapený, keď nám minulý rok schválili v porovnaní s predchádzajúcim rokom o pol milióna korún menej, pričom náš rozpočet klesal už dva roky predtým. Koncom roka nám síce vedenie pridelo dodatočne dvesto tisíc korún, ale aj tak išlo o medziročný pokles o takmer tristo tisíc. Mrzelo nás to najmä preto, že sme mali pocit, že z našej strany sme urobili maximum pre kvalitné fungovanie knižnice a na senáte sa nás nikto nezastal, ani jeden učiteľ, ani študenti. Pritom ak si pozrieme štatistické ukazovatele za rok 2007 (rok 2008 nemôžeme použiť, keďže nebol zatiaľ komplexne spracovaný), dostaneme takéto výsledky: na Slovensku bola priemerná suma určená na nákup knižnično-informačných zdrojov na jedného študenta 236 korún, my sme dostali v roku 2007 144 korún na jedného študenta, a keďže sme mali znížený rozpočet, tak za rok 2008 je to len 134 korún. Dôležitým mo-

Stretnutie so spisovateľkou Irenou Brežnou

mentom je tiež skutočnosť, že špecificky na východnom Slovensku máme ako univerzitná knižnica aj sociálnu funkciu. Mnohí naši študenti si knihy jednoducho nemôžu kúpiť, a ak si ju nebudú môcť u nás požičať, klesá naša dôležitosť i dôveryhodnosť. Platí tiež, že miliónové sumy na nákup kníh vám nikto nedá ani cez granty, to je povinnosť zriaďovateľa – univerzity. Ďalším dôležitým štatistickým ukazovateľom sú výpožičky: naša knižnica vykázala cez 300 000 výpožičiek spolu, čo predstavuje 169 percent celoslovenského priemeru, no pri prezenčných výpožičkách (v študovni) ide až o 233 percent! Opakujem, to sú údaje z roku 2007, pričom v minulom roku nám počet výpožičiek stúpil o 60 000. To je nárast asi o dvadsať percent, a to bez nárastu počtu pracovníkov v knižnici napriek rozšíreniu Centrálnej študovne. Sú to čísla, ktoré hovoria samy za seba a jednoducho sa dá povedať, že my kupujeme knihy, ktoré vy chcete, a sme radi, že nás potrebujete. Situácia sa pritom rapídne zlepšila, ak si uvedomíte fakt, že v roku 1998 mala knižnica návštevnosť 5000 študentov za rok, čo je dnes návštevnosť za desať dní. Ale knižnica nie sú len výpožičky, tú najdôležitejšiu čiernu prácu bežný čitateľ nevidí. Minulý rok sme reálne urobili viac práce aj na iných oddeleniach: okrem iného sme vďaka darom zaevidovali o 5000 kníh viac než vlni. Napríklad len Fakulta zdravotníctva v rámci grantu Európskeho sociálneho fondu vydala vyše 4000 kusov skrípt, ktoré sme radi spracovali. Rozširovali sme centrálné pracovisko, takže máme aj viac počítačov, rozšírili sme IT služby. Napriek tomu veľa čiernej knihovníckej práce ani nedokážeme robiť, resp. ju robíme len okrajovo, pretože na to jednoducho nemáme ani vytvorené pracovné pozície. Šesť alebo sedem rokov bola knižnica prioritou univerzity. Sme radi, že ňou už nemusíme byť. Nechceme však dospieť do bodu, že sa knižnica tou prioritou zasa chciac-nechtiac stane.

Predstava ľudí spájajúca sa s knižnicou je niekedy zjednodušená na „sklad či výdajňu kníh“. V histórii však boli knižnice kultúrnymi inštitúciami s oveľa širším záberom. Pamätáte sa, ako postupne vznikla idea spojiť UK s výstavami, prednáškami, besedami, prezenťáciami?

Počas mojich ciest do zahraničia som mal viackrát šancu spoznať bližšie výtvarné umenie. Nezabudnem napríklad na svoj trojtýždňový pobyt v Madride, počas ktorého sme mali možnosť každý utorok navštíviť galériu Prado v Madride zadarmo a ja som tam trávil celé hodiny. Jedna z vecí, ktorá ma na tejto univerzite stále hnevá a ešte hnevá, je skutočnosť, že je nej veľké množstvo kreatívnych, šikovných ľudí, ale na tej univerzite, na jej chodbách to až tak nevidno. Vo svete to je inak, prácou svojich ľudí sa univerzity honosia, hoci to je napríklad len veterný mlyn zo zápaliek. Nám chýba schop-

nosť prezentovať sa, jednoducho sa v dobrom zmysle slova predáť.

Asi od roku 2000 som sa usiloval presvedčiť výtvarníkov, aby sme v knižnici urobili nejakú výstavu. Odbíjali ma zväčša argumentom, že na to knižnica nemá vhodné priestory. No a potom som raz vošiel do predajne Bossa noha, kde je predajňa obuvi a bar, a tam som uvidel zavesené práce Petra Kocáka. Keď som ho potom stretol, priamo som sa ho opýtal: „Prosím Vás, vysvetlite mi to. Keď je miesto, kde ľudia skúšajú topánky a popijajú nápoje, vhodné na prezentáciu výtvarného umenia, prečo nie je vhodná aj naša knižnica?“ Jeho reakcia ma prekvapila, pretože mi povedal, že môžem ísť do spomínanej predajne, vziať odtiaľ jeho obrazy a urobiť výstavu. Na tento moment nikdy nezabudnem, lebo túto ponuku sme aj zrealizovali: pripravili sme vernisáž a to bola naša prvá výstava. Vernisáž i výstava mali obrovský úspech, čo bol impulz pre ďalšiu činnosť, takže po výstave Petra Kocáka nasledovali výstavy napríklad Jána Bartka či Edity Vološčukovej. Za najväčší prínos týchto aktivít však považujem to, že možnosť vystavovať dostali aj študenti. Je to pre nich príležitosť naučiť sa základné veci: ako sa pripravuje výstava, ako sa robí plagát, ako sa adjustuje obraz a podobne. Mnohí z nich majú u nás svoju prvú výstavu, privádzajú sem svojich rodičov, babky, kamarátov. Minulý rok sa u nás dokonca po prvýkrát konali obhajoby diplomových prác, tento rok sa to bude opakovať. Organizovaniu takýchto aktivít výrazne napomohlo aj rozšírenie priestorov knižnice. Začali sme organizovať literárne podujatia, moja veľká vďaka patrí pánovi Medžanskému za to, že v našich priestoroch organizuje adventné a jarné koncerty. Len minulý rok sme mali 50 akcií, to nemá žiadna akademická knižnica na Slovensku. Myslím si, že aj vďaka týmto akciám sa pohľad na knižnicu začal meniť. Univerzitná knižnica nemôže fungovať bez podpory svojich čitateľov, nemôže však fungovať ani bez podpory fakúlt a vedenia univerzity. Knižnica je srdce univerzity. Podľa toho, ako toto srdce bije, viete, aká je univerzita.

Zhovárali sa
Mgr. Soňa Pariláková, PhD.,
a Mgr. Martina Ivanová, PhD.

6. adventný koncert CAMERATY ACADEMICA a jej hosti

Medzi Trierom a Prešovom – spolupráca i bez placetu

Nie žeby sme Trier, hoci na samom západe v tom čase nepriateľského Západného Nemecka neboli poznali: v poslovenčenej (?) podobe Trevír ako rodisko K. Marxa, druhej polovice tandemu bradáčov, ktorý tvoril s F. Engelsom. Medzičasom síce jeden i druhý vyšli z módy, totiž u svojich niekdajších čitateľov, zato v dôsledku krízy začali aspoň Marxa objavovať tí, čo mu dosiaľ nevedeli prísť na meno.

Že však Trier či Trevír znamená viac, to vedľa od istého času prinajmenšom v Inštitúte germanistiky tak jeho pracovníci, ako aj poslucháči. Od príchodu do Prešova pred poltrefa rokom vyvinul lektor Mgr. Christian Irsfeld úspešné úsilie nadviazať kontakty medzi terajším pracoviskom a svojou alma mater. Cyklus spoločných podujatí otvorila v marci 2006 dr. A. Kleineová prednáškou o literatúre jidiš a minikurzom tohto jazyka. V júni sa šestnásť študentov zúčastnilo v Trieri na druhej polovici prednáškového cyklu, v septembri prednášali prof. Dr. W. Röhl a V. Teschkeová o staršej nemeckej literatúre a jazykovede, v novembri krátko a intenzívne študovali traja poslucháči v Trieri jidiš. Kontakty, dodnes bez právneho podkladu, pokračovali v nasledujúcom roku. V máji u nás dr. B. Stuplichová týždeň prednášala o staršej nemeckej literatúre, v septembri zas prof. dr. O. Reichmann, dr. A. Lobensteinová-Reichmannová a M.-B. Gleissner o jazykovede. Posledný z nich sa do Prešova vrátil zatiaľ dva razy ako princípál študentského divadla trierskej univerzity KreuzUndQuer, ktoré vystúpilo v rámci AP. Viacero poslucháčov pobudlo vďaka DAAD v Trieri na študijnom pobyte alebo letných kurzoch.

Výsledkom spolupráce, ktorú v Trieri koordinuje dr. Kleineová a v Prešove Mgr. Irsfeld, je najnovšie zborník *Grenzängereien*. Prispelo doň šesť nemeckých bádateľov popri štyroch slovenských, z nich dve študentky. Titul, ktorému by nezaškodila starostlivejšia grafická úprava a atraktívnejšia obálka, obsahuje príspevky z oblasti literárnej vedy a jazykovedy, filozofie, dejín i vlastivedy, také, ktoré majú šancu zaujať obe strany, vysvetľujú tematickú heterogénnosť zostavovateľa.

Tri príspevky majú spoločného menovateľa: jidiš, jazyk, ktorému sa v Trieri venujú dlhodobo s rukolapnými výsledkami. S. Neuberg skúma, ako vníma literatúra jidiš nemčinu („iná, nezrozumiteľná, učená, smiešna, škaredá“), Th. Peter zas tzv. židovské knihy zo Znojma, cenný zdroj informácií o živote moravských židov na konci stredoveku. Na postave klebetnice v literatúre jidiš, skôr v nemeckých prekladoch, ozrejmuje V. Teschkeová fenomén stereotypu a kliše.

Sotvačo však už spája ďalšie príspevky nemeckých autorov. Ch. Bährlová interpretuje drámu nórskeho autora J. Fosseho *Zima*, M.-B. Gleissner skúma referenčno-predikačnú teóriu P. F. Strawsona, A. Uhrmacherová v príspevku so sľubným názvom *Wadde hadde dudde da* zvažuje, nakoľko je populárna pieseň (napríklad repertoár fínskej skupiny Lordi, ktorá v strašidelných kostýmoch nedávno vystúpila i v Prešove) vhodná na to, aby sa ňou zaoberala literárna veda a jazykoveda.

Rozmanité sú i príspevky autorov z Prešova. J. Jambor zdôvodňuje, prečo preložil román Švajčiara P. Stammu *Agnes*, M. Fedorko sa zaoberá vzťahom *eiron* a *ironia* v platónskych dialógoch, U. Strömlová predstavuje rodný Medzev a jeho nemeckú históriu, Z. Zubková informuje, aj ona skôr nemeckého čitateľa, o školskom systéme na Slovensku.

Železná opona, ktorá nás desaťročia oddeľovala, padla a či skôr posunula sa na východ, chudobných oddeľujú od bohatých nové hranice. Tie pozná tak obchod, ako aj – presvedčame sa v prítomnosti – ekonomický rast. „Priestor pred hranicou je vždy aj priestorom za ňou,“ konštatuje A. Lobenstein-Reichmannová v úvode. „Ak si človek uvedomuje svoju lokálnu identitu, nebude sa báť toho, čo je odlišné, čo sa nachádza za hranicou, nestane sa z neho xenofób.“

Ludovít Petraško

Študentské divadlo z univerzity v Trieri na vlaňajšom AP

Informácia o svetovom kongrese liečivých rastlín v Kapskom Meste a neznáma Juhoafrická republika

K mojím prvým publikovaným článkom v angličtine patrila päťstranová informácia o využívaní liečivých rastlín na Slovensku v odbornom časopise „Herbal Harvest“ v Juhoafrickej republike v roku 1991. Periodikum bolo vydávané Juhoafrickou spoločnosťou pre liečivé rastliny (The Herb Society of South Africa) v Overporte.

Nasledovala viacročná spolupráca s výkonnou redaktorkou Cynthiou Greggor, sústredená do mojich odpovedí na otázky čitateľov týkajúce sa uvedenej problematiky. Tieto skutočnosti ma už vtedy utvrdili v myšlienke návštevy tejto pre nás vzdialenej a neznámej časti sveta.

Funkciou mimovládnej organizácie Medzinárodného koncilu pre liečivé a aromatické rastliny (The International Council for Medicinal and Aromatic Plants, www.icmap.org) je podpora medzinárodného poznania

akcie a projekty

na pulze...
časopis prešovskej univerzity

a spolupráce vo vede, fytomedicíne a farmaceutickom priemysle. Koncil začal organizovať každých päť rokov svetový kongres postupne na rôznych svetadieloch planéty. Pre štvrtý, ktorý sa konal v polovici novembra 2008, bola vybraná Juhoafrická

republika s jej výstavným Kapským Mestom (www.wocmap2008.com). Pre africký kontinent, zmietaný krutými vojenskými nepokojmi a anarchiou v mnohých svojich štátoch, to bola tá najlepšia voľba.

Kapské Mesto v súčasnosti patrí k veľmi vyhľadávaným turistickým destináciám. Čo však nie je možné si nevšimnúť, je rozdelenie mesta, kde časť prístavu s názvom „Waterfront“ patrí svetu zahraničných návštevníkov. Nájdete tu okrem veľkého množstva obchodíkov zameraných na predaj afrických talizmanov hlavne z ebenového dreva, bánk, reštaurácií a kaviarní aj značný počet klenotníctiev s ponukou diamantov, zlata, achátov a ďalších polodrahokamov, všetko domáceho pôvodu. Samozrejme, v ponuke sú plavby na lodi, potápanie, windsurfing a lety lietadlom. Dominantou je však plošina s rozlohou niekoľko desiatok štvorcových kilometrov (350 m n. m.), vypínajúca sa nad infraštruktúrou mesta. Nachádza sa tu Peninský národný park a Kirstenboshská botanická záhrada, ktorá je typická veľkým počtom vzácných rastlín a zvierat vyskytujúcich sa len na tomto malom území. Predmetné druhy majú vo svojom druhovom vedeckom názve prídavné meno „kapský“ (rumanček kapský, rebriček kapský, nechťík kapský atď.). Nemožno nespomenúť aj svetoznáme vinárske oblasti, súkromné safari parky a blízkosť najjužnejšieho výbežku afrického kontinentu, kde sa spájajú dva oceány – Atlantický a Indický.

Heslo svetového podujatia „použitie rastlín na úžitok ľudstvu“ dominovalo a pre jeho celý priebeh malo rozhodujúci význam. Dôvodom je skutočnosť, že až 60 000 rastlinných druhov (1/4 zo všetkých na svete) sa vyskytuje v subsaharskej Afrike s prilehlými ostrov-

mi v Indickom oceáne. Z tohto obrovského počtu sa len 83 liečebne využíva v celosvetovom meradle a 1 100 druhov v afrických krajinách. Z tohto dôvodu časť kongresu, ktorá budila značný záujem, bola venovaná africkej fytomedicíne, jej výrobkom, ale aj ľudovému liečiteľstvu a šamanstvu z krajín ako Madagaskar, Keňa, Konžská republika, Ghana, Mauritius, Etiópia, Nigéria, Burkina Faso, Zambia, Mozambik, Togo, Tanzánia a JAR. Účelom predmetnej sekcie okrem iného bola výmena informácií spočívajúcich vo výskume a ochrane nepoznanej biodiverzity, trvalo udržateľnom rozvoji genetických zdrojov rastlín, uznaní práva, potrieb a v podpore výhod miestnych domorodých komún a pestovateľov.

Vedecká časť svetového kongresu prebehla za účasti mnohých svetových výskumných „celebrit“ z USA, Veľkej Británie, Nemecka, Švajčiarska, Rakúska, Holandska, Belgicka atď., ktorí mali celý prvý deň vyhradený na plenárne prednášky. V nasledujúcich troch dňoch prebiehali v 5 sekciách ústne podania, kde som svojím príspevkom o rumančeku kamilkovom spečatil, ako jediný účastník zo Slovenska, svoju aktívnu účasť na tomto vrcholnom podujatí. V prezentujúcich sa témach sa ukázala hlboká priepasť medzi úrovňami výskumu a prijímanej legislatívy v technologicky vyspelých krajinách a zaostalých štátoch Afriky, Ázie a Ameriky, kde použitie liečivých rastlín je založené na etnobotanike, resp. ľudovom liečiteľstve predávajúcom poznatky o jednotlivých rastlinných druhoch z generácie na generáciu.

Príprava na samotnú cestu prebiehala uprostred rozbehnutého zimného semestra, a tak času bolo málo. Informačná stránka nášho ministerstva zahraničných vecí dáva strohú informáciu o tom, že na návštevu krajiny nepotrebujeme víza a vyhľadávané oblasti majú moderné hotely, vyspelé a funkčné ubytovacie zariadenia. Nebolo to však celkom pravda, lebo už moju cestu taxikom z letiska do hotela lemovali černošské „slums“.

Na hotelovej recepcii ma upozornili na skutočnosť, že som v štvrti čiernych obyvateľov „Woodstock“ a napriek tomu, že kongresové centrum nie je ďaleko, mi neodporúčajú voľne sa pohybovať po tejto časti mesta. Číselné kódy, ktoré sa používali na vstup po zotmení do priestoru ubytovania, sa pre mňa stali samozrejmosťou. Každú moju cestu smerom k budove kongresu a späť sprevádzala značná dávka mojej odvahy a adrenalínu. Pravdepodobne nikdy nezabudnem na pocit, keď ma „prevítavali“ pohľady značného počtu čiernych obyvateľov (Afričanov) s otázkou, „čo v ich teritóriu vlastne robím“.

Postupom času sa moje vedomosti o tejto krajine rozširovali. V prvom rade Juhoafričania rozprávajú bežne afrikánčinou. Tento jazyk slúži na dorozumenie medzi čiernou a bielou časťou obyvateľstva. Angličtinu sa musia obe skupiny naučiť a pre cudzinca mimo sektorov určených výlučne pre turistov to súvisí s problémom dorozumieť sa. V krajine je až 80-percentná nezamestnanosť, čo priamo súvisí s najväčšou kriminalitou na svete. Kriminalita sa po zániku apartheidu v roku 1994 koncen-

Hostiteľka Erika Oberholzer vo svojom kráľovstve s miliónmi rastlinných prísad.

Jeden z domorodých šamanov s rastlinným bohatstvom juhoafrickej krajiny.

truje hlavne do centra Johannesburgu, kde žije výlučne nebiele obyvateľstvo. Tam na bitku, ozbijanie až zabíjanie nepotrebuje ani transparent s nápisom „I hate Negros“, aký mal Bruce Willis v černošskej štvrti New Yorku v akčnom trileri Smrtonosná pasca 3. Naopak, biele obyvateľstvo sa sústreďuje vo svojich rozľahlých sídlach s vysokými murovanými plotmi a drôtni nabitými elektrinou v Pretórii. Obe mestá sú vzdialené približne 35 kilometrov a spája ich diaľnica, ktorá sa v súčasnosti z dôvodu blížiacich sa majstrovstiev sveta vo futbale rekonštruje a rozširuje. Pri tejto cestnej komunikácii sa však sústreďujú aj najrozsiahlšie černošské „slums“ v krajine. Tieto môžeme definovať ako mestské územie so značným počtom obyvateľov na jednotku plochy, žijúcich vo veľkej biede v ilegálne postavených chatrčiach bez čistej vody a hygieny. Je zaujímavé, že biela časť populácie tieto oblasti nazýva „townships“. Vystihuje to skôr ich vysokú dynamiku rastu počtu ľudí jednak vlastnou reprodukciou, ale aj vlnami nekontrolovaného prisťahovalectva z okolitých afrických štátov a rozširovania sa do priestoru. Práve táto skutočnosť je pre spomínané mestá šťastím, lebo tu nedochádza ku obrovskej koncentrácii ľudí na meter štvorcový, ktorá je v niektorých mestách sveta nepredstaviteľne vysoká (napr. 2,5 človeka na m² v Dharavi, sektor Bombaje, India).

Druhá časť môjho juhoafrického pobytu prebiehala v Pretórii a jej okolí. Uskutočnila sa na pozvanie majiteľky spoločnosti PicoGro (www.pico-gro.co.za), energetickej Eriky Oberholzer. S Erikou kooperujem už niekoľko rokov pri rozširovaní druhového spektra liečivých rastlín s dôrazom na vyššie obsahy účinných látok. Zúčastnil som sa niekoľko dní priamo pri riadení jej dvoch firiem (jedna je aktuálne vo výstavbe), ktoré zamestnávajú 60 a viac pracovníkov. Hlavným pro-

dukčným artiklom sú sadenice vyľadávajúcich pelargónií, hlavne druhu *Pelargonium graveolens* L., ktorých sa tu dopreduje ročne niekoľko miliónov kusov. Pre mňa osobne mala veľký význam návšteva Juhoafrického koncilu pre vedecký a priemyselný výskum (South Africa's Council for Scientific and Industrial Research, www.csir.co.za). Je to najväčšie centrum vedy a výskumu, pričom jeho činnosť sa sústreďuje od produkcie aromatických rastlín a izolácie silíc v rôznych oblastiach krajiny, cez využitie alternatívnych zdrojov energií a kozmický výskum až na riešenia už spomínanej kriminality. Stretnutie s viacerými riadiacimi pracovníkmi umocnilo ich záujem a možnosti budúcej spolupráce v oblasti liečivých a aromatických rastlín. Z medzinárodného letiska v Johannesburgu som však odletel s myšlienkou na položenú žartovnú otázku: „Aký je rozdiel medzi prisťahovalcom a rasistom v Juhoafrickej republike?“ Odpoveď znie: „30 minút.“ Napriek všetkému zaujímavému, čo som tu videl a zažil, je nakoniec predsa len najlepší pocit, že letím späť do bezpečnej Európy.

doc. RNDr. Ivan Šalamon, CSc.
Katedra ekológie FHPV PU

Komunikácia so sluchovo postihnutými v ošetrovateľskej praxi

Fakulta zdravotníctva a Spojená škola Pavla Sabadoša internátna v Prešove sú spoluriešiteľmi projektu KEGA *Komunikácia so sluchovo postihnutými v ošetrovateľskej praxi*.

Spojená škola Pavla Sabadoša internátna v Prešove poskytuje vzdelávanie a výchovu deťom, ktoré sú nepočujúce alebo so zbytkami sluchu, čiže sluchovo postihnutým deťom. Ich komunikačným nástrojom nie je hovorené slovo, ale posunok, komunikujú posunkovou rečou.

Problematika komunikácie so sluchovo postihnutými v ošetrovateľskej praxi sa venuje len sporadicky a veľmi málo pracovníkov. Aj keď sa sestry a pôrodné asistentky nestretávajú s nepočujúcimi pacientmi tak často, ich problémy a ťažkosti im nie sú cudzie. Nedostatok vedomostí, zručností, príležitostí, za ktoré sestry a pôrodné asistentky ani nemôžu, im nebránia vcítiť sa do pozície akéhokoľvek pacienta a pomôcť mu aj bez verbálneho porozumenia.

Projekt KEGA bol schválený v roku 2008. V súčasnosti zainteresovaní realizujú náčuvy na vyučovacích hodinách sluchovo postihnutých detí. Cieľom je vniknúť do problematiky a pochopiť spôsoby a možnosti komunikácie handicapovaných detí. Vyučovacie hodiny sú zvlášť a zaujímavé zároveň, založené na individuálnom prístupe žiaka a učiteľa a ich vzájomnom rešpekte.

3. decembra 2008 v popoludňajších hodinách sme sa zúčastnili na Mikulášskom posedení na Spojenej škole Pavla Sabadoša internátnej, kde sme mohli pozorovať

a prežívať radosť, ktorú so sebou prináša sviatok sv. Mikuláša. Okrem odovzdávania darčiekov sa sluchovo postihnuté deti s plným nasadením zúčastňovali na spoločenských hrách, ktoré pre nich pripravili ich pedagógovia a vychovávatelia. Bolo zaujímavé pozorovať, ako sa dokážu spolu zabaviť deti 6-ročné a 13- až 16-ročné. Na základe skúseností môžeme konštatovať, že vidieť takúto vzájomnú súhru zdravých detí je v súčasnosti problematické, pretože u nich abscentuje vzájomný rešpekt a tolerancia. Okrem náčuvov v súčasnom období realizujeme finalizáciu rukopisov *Špecifická komunikácia a komunikačné bariéry v práci sestry a pôrodnej asistentky*. Pevne veríme, že spolupráca sestier, pôrodných asistentiek a sluchovo postihnutých pomôže vytvoriť priaznivé podmienky na poskytovanie komplexnej ošetrovateľskej starostlivosti na primeranej úrovni, čo je aj cieľom nášho projektu.

Mgr. Terézia Fertaľová,
PhDr. Iveta Ondriová, PhD.
Katedra ošetrovateľstva FZ PU

Učiaci sa región na Katedre andragogiky

V období od decembra 2006 do konca novembra 2008 bola Katedra andragogiky zapojená do projektu „Učiaci sa región Prešovského kraja“. Projekt bol financovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu.

Realizovala ho Komunitná nadácia Prešov v spolupráci s týmito partnermi: Prešovská univerzita v Prešove, Gymnázium v Snine, Gymnázium Lipany, Gymnázium L. Stöckela Bardejov, Stredná priemyselná škola Poprad a Stredná združená škola Prešov.

Celkovým cieľom projektu bola zmena v systémoch

tvorby a poskytovania služieb celoživotného vzdelávania (CŽV) a rozvoja ľudských zdrojov v Prešovskom regióne a zmena vo vnímaní a chápaní CŽV prostredníctvom pilotnej implementácie filozofie „Učiaceho sa regiónu“ v Prešovskom samosprávnom kraji. Zmyslom projektu bolo vytvoriť predpoklady na prevzatie zodpovednosti za koordináciu a výsledky budúceho vývoja v tejto oblasti zo strany hlavných aktérov v regióne, ktorých reprezentuje najmä Prešovská univerzita.

Súčasťou projektu bolo vytvorenie siete inštitúcií (Learning Centra a piatich lokálnych Self-Learning Shopov), prostredníctvom ktorých sa vytvoria nevyhnutné podmienky na samovzdelávanie pre všetkých obyvateľov regiónu bez rozdielu.

Katedra andragogiky bola prostredníctvom svojich členov zapojená najmä v aktivitách, ktorých cieľom bola expertízna činnosť pri analýze súčasného trhu vzdelávania a trhu práce v našom regióne. Konkrétnymi výstupmi boli tieto dokumenty: *Analýza poskytovaného vzdelávania, Monitoring existujúcich vzdelávacích aktivít, Analýza dopytu po vzdelávacích príležitostiach, Prieskum medzi absolventmi*.

Tieto a ďalšie výstupy boli významnými podkladmi na tvorbu *Stratégie učiaceho sa regiónu Prešovského kraja*, ktorej abstrakt je dostupný na informačnom portáli projektu.

Významná časť aktivít projektu bola realizovaná v priestoroch Learning Centra, ktoré sa minimálne na obdobie trvania projektu stalo centrom celoživotného vzdelávania v našom regióne. Learning Centrum má byť miestom, kde bude môcť verejnosť získať všetky informácie ohľadom celoživotného vzdelávania a následného kariérneho uplatnenia. Learning Centrum spustilo aj internetový portál Učiaceho sa regiónu na stránke www.presov.ucreg.sk, kde je okrem iného dostupná databáza vzdelávacích podujatí v našom regióne. I keď činnosti centra boli počas trvania projektu rôznorodé, podstatou bola najmä informačná a poradenská činnosť v oblasti vzdelávania a uplatnenia sa na trhu práce. Zámerom Katedry andragogiky je naďalej rozvíjať jeho činnosť v súlade s hlavnými cieľmi projektu a zámermi rozvoja celoživotného vzdelávania z pohľadu Prešovskej univerzity.

Členovia katedry sa zúčastnili i na sérii workshopov s cieľom skvalitňovať vlastné manažérske a lektorské zručnosti. Na záverečnej konferencii, ktorá sumarizovala priebeh a výsledky projektových aktivít, vystúpili členovia katedry nielen s výsledkami vlastných projektových úloh, ale i s príspevkami, ktoré prezentovali pohlád akademických obce na problematiku celoživotného vzdelávania. Pre Katedru andragogiky bola účasť na tomto projekte významnou a obohacujúcou skúsenosťou najmä pre nesporný spoločenský význam problematiky celoživotného vzdelávania a ľudských zdrojov, ktoré dlhodobo tvoria významnú časť vedecko-výskumného portfólia katedry a tiež pre možnosť aktívne sa podieľať na podobe edukačnej praxe v oblasti celoživotného vzdelávania.

Mgr. Silvia Lukáčová
Learning Centrum Prešov

Učiaci sa región: Druhá Kežmarská burza informácií

Pole praxe sociálnej práce sa v súčasnosti rýchlo mení. Tieto premeny musí reflektovať sociálna práca nielen ako vedný odbor, ale aj ako pohotová aplikácia teoretických poznatkov v praxi.

Pre sociálnu prácu je typické, že väčšinou nemá stanovené žiadne absolútne pravidlá alebo kritériá, podľa ktorých je potrebné postupovať. Vždy však hľadá adekvátny postup, metódy a formy pri pomáhaní výkone. Je to predovšetkým komunikácia, jej druhy a metódy, ktoré sa používajú na naplnenie cieľov pomoci a často zasahujú aj do rozhodovacích procesov jednotlivca.

Z týchto postulátov vychádzal aj Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej ÚPSVaR) v Kežmarku, jeho odbor služieb zamestnanosti, keď 23. 10. 2008 pripravil *Druhá burza informácií*. Uskutočnila sa v rámci Národného projektu VII.A „Modernizácia služieb zamestnanosti podporou rozvoja nástrojov informačných a poradenských služieb“. Pracovníci ÚPSVaR dlhodobo pripravovali toto podujatie: koncipovali ho, súbežne sa radili s metodickými pracovníkmi poradensko-psychologických služieb, stretli sa s 19 výhovnými poradcami základných škôl, organizovali a dohadovali sa so strednými odbornými školami.

Cieľom Druhej kežmarskej burzy informácií bolo predovšetkým prepojenie vzdelávacieho systému a trhu práce, predstavenie a informovanie o možnostiach štúdia na stredných odborných školách (SOŠ) v okresoch Kežmarok, Poprad, Spišská Nová Ves. Študenti trinástich SOŠ ukázali vo svojich expozíciách končiacim žiakom základných škôl (ZŠ) nielen informatívne zameranie štúdia, ale praktickými ukážkami demonštrovali svoje vedomosti a zručnosti. Tento spôsob si s uznaním jeho náročnosti pochvalovali informujúci sa žiaci a aj ich rodičia.

Táto časť bola veľavravnou aj pre zamestnávateľov, ktorí v priereze študijnej zameranosti zúčastnených stredných škôl mohli takpovediac na mieste stavať svoje plány využitia budúcej mladšej kvalifikovanej pracovnej sily. Dvanásť zamestnávateľských organizácií, medzi inými Tatravagónka Poprad, Tatranská mliekareň, a. s. Kežmarok, a ďalšie, zdôraznili možnosť okamžitého zamestnania sa po ukončení štúdia v tatranskom a podtatranskom regióne.

Významnou súčasťou Druhej kežmarskej burzy informácií bol okruhový stôl, ktorý sa konal za účasti predstaviteľov Prešovského samosprávneho kraja, samospráv okresu Kežmarok, zástupcov SOŠ, vzdelávacích inštitúcií Kežmarského a Popradského okresu. Prítomní boli aj členovia výboru pre otázky zamestnanosti pri ÚPSVaR v Kežmarku. Pri okrúhlom stole, obrazne i reálne, zhodnotili závery, ktoré boli prijaté na minuloročnej *Prvej burze informácií* a zároveň jeho účasti opätovne zdôraznili nutnosť spolupráce, potrebu aktuálnej informovanosti o situácii na trhu práce a miere nezamestnanosti a ďalších činoch prispievajúcich k znižovaniu nezamestnanosti v Kežmarskom okrese. Nemenej dôležitými sú informácie o problé-

moch školstva v regióne, o jeho problémoch v súvislosti so získavaním záujemcov o nedostatkové profesie, ktoré sú riešiteľné najmä získaním finančných prostriedkov, ale aj pomocou printových a elektronických médií v predstavovaní jednotlivých profesií a ich reprezentantov.

Ambíciou Druhej kežmarskej burzy informácií bolo predovšetkým poskytnutie kvalitných informácií pre vybrané skupiny. Zúčastnilo sa na nej 16 základných škôl so 647 žiakmi, ktorých viedlo 16 pedagógov. V popoludňajších hodinách sa do priestorov burzy dostali aj rodičia, ktorí sa po zhladnutí expozícií stredných odborných škôl rozhodli navštíviť vybranú školu so svojimi deťmi.

Hodnotené podujatie vo svojej podstate akoby naplnilo moderné a pre súčasnosť prepotrebné zameranie sociálnej práce na zmeny sociálneho prostredia, to jest integrovať do praxe snahu o sociálnu zmenu. Druhá kežmarská informačná burza zasiahla toto záujmové spektrum: rodina/rodič – základná škola – stredná odborná škola – zamestnávateľ – ÚPSVaR. Každý faktor tejto postupnosti môže iniciovať proces zmeny svojimi špecifickými prostriedkami. ÚPSVaR sa tak stáva faktorom, ktorý vstupuje do rozhodovacieho procesu žiakov končiacich základnú školu a ich rodičov, pri voľbe budúceho povolania v poznanom krajinom i sociálnom prostredí. Organizátorom sa zároveň podarilo stať sa aktívnym preventívnym činiteľom nezamestnanosti a prostredníctvom kvalitných a kreatívne spracovaných informácií zdôrazniť význam vzdelávania pri naplňaní osobných (aj podnikových) životných ambícií.

Druhá kežmarská informačná burza prispela k procesu vymedzovania poslania sociálnej práce a roly sociálneho pracovníka v učiacej sa spoločnosti. Ide o Laanov (1998) koncept „uvážlivej pomoci“ v sociálnej praxi, ktorý vychádza z faktu sústredenej pozornosti objektívnym, subjektívnym a sociálnym aspektom s využitím vhodných metodických postulátov. A toto sme ako zúčastnení pozorovatelia na tomto podujatí našli

A ešte dovetok: vo vedení ÚPSVaR v Kežmarku je náš úspešný rigorozant a dve absolventky magisterského štúdia v odbore Sociálna práca.

Doc. PhDr. Jozef Kredátus, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU

Krst publikácií na Katedre etiky FF PU

Dňa 28. 11. 2008 sa v priestoroch Slovenskej reštaurácie uskutočnil netradičný krst publikácií, ktoré sú výsledkom riešenia projektu *Skvalitnenie odborného vzdelávania v rámci študijných programov etika na Filozofickej fakulte PU v Prešove*, podporovaného Európskym sociálnym fondom.

Keďže etika v súčasnosti vstúpila takmer do všetkých sfér spoločenského života a vyžaduje si vysoko kvalifikovaných odborníkov, ktorí budú riešiť morálne a etické problémy jednotlivcov aj spoločnosti, stáva sa fa-
žiskom práce tímu pracovníkov katedry etiky odborná

príprava študentov jej odboru a profilácia zameraná na potreby spoločenskej praxe. Absolvent odboru etika je pripravený výchovne pôsobiť a morálne formovať mladú generáciu, zároveň je disponovaný aplikovať do spoločenskej praxe teoretické vedomosti z aplikovanej a profesijnej etiky, je schopný navrhovať a zavádzať do praxe etické programy a etický režim v organizáciách a inštitúciách, pracovať v etických komisiách, vykonávať poradenskú a humanistickú činnosť.

Zapojením sa do projektu v rámci študijných programov etika na FF PU v Prešove boli vytvorené nové študijné predmety aplikovanej a profesijnej etiky, čím sa skvalitnili podmienky na prípravu študentov pre spoločenskú prax. Projekt sa zameriaval na prípravu učebných plánov a učebných textov pre jednotlivé predmety z aplikovanej etiky. Ide predovšetkým o profesijnú etiku, hospodársku etiku, manažérsku etiku, medicínsku etiku, bioetiku, etiku ošetrovateľskej práce, učiteľskú etiku a ekoetiku. Cieľom výučby aplikovaných a profesijných etík je metodologické a teoretické zvládnutie spôsobu aplikácie etických princípov, noriem a hodnôt do rôznych sfér spoločenskej praxe. Výsledkom práce učiteľov Katedry etiky v spolupráci s externými odborníkmi z iných univerzít a odborníkov z rôznych oblastí spoločenskej praxe sú publikované učebnice (Prešov, 2008): V. Bilasová a kolektív: *Etika a medicína*; P. Jemelka – V. Gluchman – A. Lešková-Blahová: *Bioetika*; M. Gluchmanová – V. Gluchman: *Učiteľská etika*; P. Jemelka – S. Lesňák: *Ekoetika*; S. Malankievičová: *Profesijná etika*; M. Nemčeková a kolektív: *Etika ošetrovateľskej práce*; J. Muránska a kolektív: *Hospodárska etika*; G. Platková a kol: *Manažérska etika*.

Krstu týchto publikácií sa ujala naša absolventka FF PU Katarína Koščová, ktorá sa prostredníctvom benefičných koncertov angažuje v prospech naplnenia humanistických cieľov. Na krste sa zúčastnili všetci autori spomenutých publikácií a spoluautori z odborných pracovísk (MUDr. Ľubomíra Romanová, PhD., prednostka KAIM, a Doc. MUDr. Jozef Firment, PhD., primár KAIM v Košiciach, docent na Lekárskej fakulte UPJŠ Košice). Činnosť katedry etiky FF PU môžeme v tomto období označiť za spoločensky mimoriadne úspešné a veríme, že zostane naďalej prospešnou predovšetkým pre študentov. Aktuálne výzvy spoločenskej praxe pre etiku sú zárukou jej životaschopnosti a produktívnej práce.

Mgr. Adela Lešková-Blahová,
Mgr. Adriana Švirková,
Katedra etiky IFaE FF PU

Exkurzia v zariadení pre seniorov

Dňa 19. 02. 2009 sa študenti druhého ročníka odboru ošetrovateľstvo na Fakulte zdravotníctva Prešovskej univerzity v Prešove zúčastnili na exkurzii v Zariadení pre seniorov – v Cemjate.

Obyvateľmi tohto zariadenia sú seniori, ktorí dosiahli dôchodkový vek. Zariadenie môže poskytnúť domov

150 klientom. V súčasnosti je v zariadení 139 klientov. V zariadení pracuje 10 zdravotných sestier, 4 staničné sestry, 8 ošetrovateľiek, 6 pomocných zdravotných pracovníkov, 12 opatrovateľiek, 3 sociálni pracovníci, 3 ergoterapeutky a jedna kultúrno-zaujímavá pracovníčka. Zariadenie poskytuje odbornú zdravotnícku starostlivosť, ktorú zabezpečujú zdravotné sestry v spolupráci s lekármi a opatrovateľskou starostlivosťou.

Cieľom exkurzie bolo oboznámenie sa so zariadením, jeho organizáciou, personálnym zabezpečením a osvojenie si komunikačných zručností so seniorom, čo je aj cieľom klinických cvičení v geriatrickej a geriatrickej ošetrovateľstve. Študenti tak mohli vidieť systém starostlivosti o klientov v inštitucionalizovanej starostlivosti, sociálne zabezpečenie starých ľudí, systém a organizáciu a aktivizáciu starých ľudí v pokročilom veku. Zo skúsenosti vieme, že študentom chýbajú komunikačné zručnosti pri poskytovaní komplexnej ošetrovateľskej starostlivosti geriatrickým pacientom. Aj touto formou sme chceli podporiť komunikáciu, čo ocenili predovšetkým samotní seniori, ale aj študenti. Riaditeľka Zariadenia pre seniorov Mgr. Anna Buzgoová privítala záujem zo strany študentov rozvíjať medzigeneračnú komunikáciu, preto aj v budúcnosti chceme v takých a podobných aktivitách pokračovať.

PhDr. Terézia Fertalová
FZ PU, Katedra ošetrovateľstva

Svetový filozofický kongres v Soule

Kvýznamným podujatím zorganizovaným na Kórejskom polostrove počas letných mesiacov 2008 patrila aj 22. svetový filozofický kongres *Rethinking Philosophy Today* – súčasné premýšľanie filozofie.

Aj napriek tomu, že Kórejská republika sa radí medzi klimaticky náročné krajiny, najmä kvôli extrémnej vlhkosti (90 %) v období letných monzúnov, na prelome júla a augusta 2008 (30. 7. – 5. 8. 2008) som bol účastníkom ďalšieho filozofického kongresu – predtým to boli kongresy v Bostone (USA), Istanbule (Turecko) a Dillí (India) –, ktorý sa uskutočnil v Soule za účasti viac ako 1500 vystupujúcich zo 103 krajín sveta. Bolo to zaujímavé aj z toho dôvodu, že Soul patrí nielen k najväčším mestám v Južnej Kórei, ale aj medzi najväčšie moderné mestá sveta. Je zároveň jej hlavným mestom, rozprestierajúcim sa po oboch brehoch rieky Han-gang. S populáciou cca 11 miliónov obyvateľov je centrom politického, ekonomického a priemyselného života a sídli tu niekoľko významných univerzít, rôznych štátnych inštitúcií či ministerstiev.

Peter Kemp (predseda FISP) nazval toto podujatie filozofickou olympiádou, keďže o niekoľko dní po skončení kongresu sa začínali letné olympijské hry v Pekingu. Nosnou témou kongresu, podobne ako pred dvoma rokmi v Dillí, bolo premýšľanie nad filozofiou v kontexte globalizácie a interkultúrneho dialógu. Takisto ako v Dillí, aj v Soule na plenárnych zasadnutiach, ktoré tvoria hlavné jadro programu kongresu, prevládali vystúpenia kriticky analyzujúce súčasný stav filozofie a filozofovania, predovšetkým z pohľadu vzťahu západnej a východnej kultúry a ich filozofických tradícií. Mnohí filozofi, predovšetkým z Ázie a Latinskej Ameriky, poukazyvali na obmedzenosť, resp. nemožnosť, ba až neschopnosť jednej jedinej kultúry riešiť všetky problémy ľudstva na začiatku 21. storočia.

K veľmi zaujímavým patrilo jeho konštatovanie, že filozofi disponujú predovšetkým slovom, preto by si o to viac mali uvedomovať zodpovednosť za to, ako s ním zaobchádzajú. Podľa Kempovho názoru dnes nemôžeme vysvetliť úlohu filozofie bez toho, aby sme nebrali do úvahy to, čo robíme navzájom, hovoriac a píšuc či už ako filozofi, alebo obyčajní ľudia žijúci v tomto svete. Musíme prispieť nielen k vzájomnému porozumeniu filozofov, silou a mocou nášho filozofického slova, ale rovnako k lepšiemu pochopeniu sily a moci slova vo všeobecnosti. Zdôraznil, že ako príslušníci kráľovstva slova sme zodpovední za učenie a vysvetľovanie toho, čo slová dokážu urobiť s ľuďmi nielen v jednej krajine, ale medzi ľuďmi patriacimi k roz-

ličným národom, kultúram, jazykom, tradíciám a náboženstvám vo svete. Ako príklad uviedol publikovanie karikatúr Mohameda v dánskych novinách *Jyllandsposten* v septembri 2005. Podľa jeho názoru všetko, čo sa odohrávalo ďalej, bolo dôsledkom zlej filozofie. Zastáva názor, že neexistuje sloboda bez zodpovednosti a zodpovedá to názoru, že sloboda spočíva v práve robiť všetko, čo nespôsobuje škodu inému.

Ako príslušníci ľudského rodu a občania tohto sveta aj v dnešných časoch si podľa neho musíme uvedomovať, že ponížovanie iných môže byť najbrutálnejším násilím, ktoré môžeme praktizovať bez toho, aby sme niekoho zabili. Najväčším problémom súčasnosti je nedostatok vzájomného porozumenia medzi ľuďmi rozličných kultúr, jazykov, histórií, rás a náboženstiev. Ako Európanov a Američanov nás nestojí nič, aby sme prejavili toto porozumenie. Zdá sa však, že je pre nás jednoduchšie zriecť sa materiálneho bohatstva ako prejavíť pochopenie. Predpokladá to však pokoru, ktorú, zdá sa, nemáme. Ide o to, aby sme nielen akceptovali existenciu iných, ale zabránili násiliu proti nim. Na druhej strane ponížovanie znamená, že u druhých vzbudzujeme pocit menejcnosti, krivdíme ich pocitu sebauznanja a sebarešpektu ich kultúrnej komunity. Ponížovanie ničí ideu vzájomného spolužitia na úrovni osobných vzťahov a v rovine spoločenského života. Ak porovnávame názory na liberálnu demokraciu na základe jej kritiky z Východu a Západu, potom musíme podľa Alexandra Čumakova spomenutý Gándhiho populárne pravidlo sebaregulácie, ktoré nemá tendenciu byť sebeckým a dominantným k iným, ale ide skôr o vlastnú sebareguláciu, teda schopnosť klásť si vlastné sebaobmedzenia, kultiváciu nenásilia a sily pravdy. Je to veľmi podobné liberálnemu minimalizmu. Poukazuje takisto na nový konfucianizmus namierený proti sebastrednému individualizmu a utláčateľskému kolektivismu. Predstavuje teda koncepciu, ktorá je v širšom meradle kompatibilná s Gándhiho prístupom. Kórejčan In-Suk Cha v podobnom duchu dospel k analogickému poznaniu, že západné filozofie, ktoré pomohli anglo-európskej spoločnosti dosiahnuť novovek, sú modelovými textami pre intelektuálov aj v iných krajinách, ktorí majú záujem o modernizá-

akcie a projekty

na pulze... časopis prešovskej univerzity

ciu ich spoločnosti. Tieto filozofie, ktoré sú výsledkom neúporného boja, prekonávajú obmedzenia prírody a oslobodzujú

ich z hraníc tyranie, sú transkulturné a slúžia na sprostredkovanie a premýšľanie o subjektivite a angažovanosti, majú teda šancu pomôcť pri riešení socio-ekonomických, environmentálnych a politických problémov súčasnosti. Podľa Yersu Kima (Kórea) možno hovoriť o oživení budhistickej a konfucianskej tradičnej filozofie v diskusii so západnou filozofiou. Budúcnosť kórejskej filozofie spočíva podľa neho v spracovaní a kultúrnej syntéze týchto filozofických tradícií, čo zodpovedá problémom, pred ktorými stojí ľudstvo a ktoré musia zaujímať aj kórejskú filozofiu v budúcnosti. Nemôže ostať v izolácii, ale musí byť v súzvuku s životaschopnými filozofickými tradíciami, vrátane západných, ale aj z iných častí sveta.

Na záver možno konštatovať, že usporiadať riadny svetový filozofický kongres po prvýkrát na ázijskom kontinente bola vynikajúca myšlienka, čo sa ukázalo nielen počas rokovania kongresu, ale aj vďaka sprievodnému kultúrnemu programu. Bol to výborný príspevok k interkultúrnemu dialógu, pretože zahraniční účastníci kongresu sa mohli oboznámiť s bohatou a starou kórejskou kultúrou, jej tradíciami a zvykmi, vrátane najrozšírenejšieho budhistického náboženstva, ktoré je pre obrovskú väčšinu Európanov a Američanov zahalené rúskom tajomstva a exotiky. K dispozícii sú v Kórejskom budhistickom múzeu zaujímavé budhistické obrazy či keramika. Soul je veľmi zaujímavé mesto. Pri doprave v rámci mesta je obdivuhodné využívanie metra, ktoré vzhľadom na prehusťenú automobilovú dopravu patrí k jedným z najrýchlejších. Nachádza sa tu množstvo atrakcií pre všetkých, tradičné paláce (kráľovské paláce Kjongbokkung a Toksugung), môžete obdivovať typickú ázijskú kultúru, ale aj ultramoderné mrakodrapy a stavby. Hlavnou, zároveň najzaujímavejšou atrakciou mesta je jeho výborne zachovalá pevnosť Hwaseong, svätyňa kráľovských predkov Čongmjo, ktoré patria do svetového dedičstva UNESCO. I dnes predstavuje stále zaujímavú atrakciu brána Namdaemun, ktorá pôvodne bola vybudovaná v 14. storočí a kedysi predstavovala hlavnú vstupnú bránu do veľkomesta. V južnej

časti starého kráľovského mesta sa nachádza jeden zo zaujímavých parkov – Namsan park. V hornej časti parku sa vyníma vyhlídková soulská veža, tzv. Seoul Tower. Jej výška je 483 m, stále teda patrí k piatim najvyšším vežiam na svete! Južná Kórea je v podstate bezpečná krajina, aj preto sa Soul zaraďuje k mestám s najnižšou kriminalitou na svete.

Keďže Valné zhromaždenie FISP rozhodlo, že nasledujúci svetový filozofický kongres sa bude konať v Aténach v roku 2013, vznikne tak opäť priestor na poznávanie starovekej gréckej kultúry a pokračovanie dialógu kultúr tentoraz na európskej pôde. Súčasťou programu Valného zhromaždenia FISP bola aj voľba nového prezidenta, ktorým sa stal William McBride (USA), doterajší generálny sekretár FISP.

Vasil Gluchman, FF PU

Katedra etiky FF PU pod vedením prof. PhDr. V. Gluchmana, CSc., zorganizovala medzinárodnú regionálnu konferenciu UNESCO, ktorá bola venovaná metodologickým a metodickým otázkam bioetiky (ako aplikovanej etiky) v súčasnosti a konala sa v príjemnom tatranskom prostredí v Starej Lesnej v dňoch 21. – 22. 1. 2009. Rozposielaná pozvánka so širokým obsahovým zameraním (filozofické, prírodovedné, medicínske, teologické, psychologické, etnologické, sociologické prístupy k otázkam bioetiky, didaktické, metodické otázky výučby bioetiky, bioetika na Slovensku, v strednej Európe, komparácia prístupov u nás a v iných kultúrach) smerovala na rôzne univerzitné a vedecké pracoviská, dokonca aj na parlamentnú pôdu. Záujem bol pomerne veľký, účastníci boli nielen zo Slovenska, ale aj Čiech, Maďarska, Poľska, Rumunska a Talianska. Počet prihlásených dosiahol číslo 50, čo potešilo najmä organizátorov, pretože pestré zloženie prihlásených predurčovalo nepochybne zaujímavú a podnetnú diskusiu. V stredu dopoludnia kongresová hala „otvorila dvere vede“ a program konferencie sa začal hlavnými referátmi, ktoré predniesli prof. PhDr. V. Gluchman, CSc., doc. PhDr. E. Smolková, CSc., a Dr. phil. J. Kuře a vedúca katedry etiky doc. PhDr. V. Bilasová, CSc. Počas dvoch zaujímavých dní rokovania a diskusie pokračovali v jednotlivých sekciách, a to v sekcii týkajúcej sa filozoficko-etických, teologických a spoločenskovedných reflexií a didaktických otázok bioetiky, vrátane sekcie, kde vystúpili hostia z Rumunska, Talianska, Maďarska, Poľska a Čiech (rokovací jazyk bol anglický). Priestor na nadväzovanie kontaktov, výmenu poznatkov, rozvíjanie diskusie či vzájomné spoznávanie sa nebol obmedzený len na oficiálne rokovanie v kongresovej hale alebo v salóniku. Pre hostí konferencie pripravili organizátori v stredu večer slávnostnú recepciu, ktorá sa niesla vo veľmi priateľskom duchu v rámci osobných i skupinových rozhovorov pri pohári vína, chutnom jedle a dobrej ľudovej goralскеj muzike.

PhDr. Gabriela Platková Olejárová, PhD., IFaE FF PU v Prešove

Vzdelávanie dospelých v poznatkovo orientovanej spoločnosti

Pri príležitosti 50-teho výročia založenia FF PU Katedra andragogiky, ktorá v tomto roku oslavuje 45 rokov svojej činnosti, zorganizovala v spolupráci s Asociáciou inštitúcií vzdelávania dospelých v SR a Slovenskou pedagogickou spoločnosťou pri SAV vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala dňa 29. 1. 2009 v priestoroch vysokoškolského areálu na ul. 17. novembra v Prešove. Rokovanie v pléne viedol vedúci katedry doc. PhDr. V. Frk, CSc., ktorý v úvode privítal významných domácich a zahraničných účastníkov, ku ktorým patrili napr.:

prof. PhDr. V. Prusáková, CSc. – prezidentka Asociácie inštitúcií vzdelávania dospelých v SR, doc. Dr. M. Beneš – vedúci Katedry andragogiky a personálneho riadenia FF UK v Prahe, prof. PhDr. D. Šímek – vedúci Katedry sociológie a andragogiky FF UP v Olomouci, doc. PhDr. L. Chaloupka, CSc. – rektor Univerzity J. A. Komenského s. r. o. v Prahe, prof. Dr. Hab C. Lewiczki – Uniwersytet Rzeszowski, prof. PhDr. A. Tokárová, CSc. – riaditeľka Inštitútu edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove, ako i ďalších účastníkov konferencie z radov sesterských katedier, vzdelávacích inštitúcií, štátnej a verejnej správy, bývalých absolventov katedry a pod. K hlavným referátom konferencie patrili Vzdelávanie dospelých v poznatkovo orientovanej spoločnosti a občianskej spoločnosti – prof. PhDr. A. Tokárová, CSc., Význam analýzy vzdelávacích potrieb pre rozvoj ďalšieho profesijného vzdelávania – prof. PhDr. V. Prusáková, CSc., Andragogické aspekty v práci pedagóga – doc. PhDr. M. Bačová, CSc., a Katedra andragogiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove – vznik, vývoj a hlavné oblasti pôsobenia za obdobie 45 rokov – doc. PhDr. E. Lukáč, PhD. V populudňajších hodinách pokračovalo rokovanie konferencie v troch sekciách: Ďalšie profesijné, záujmové a občianske vzdelávanie; Špecifická edukácia a reedukácia cieľových skupín vzdelávania dospelých; Andragogické aspekty v práci pedagóga.

Doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD., Katedra andragogiky FF PU

Záujmová činnosť žiakov – stav, problémy a trendy

Dňa 27. 11. 2008 sa v konferenčnej sále SOU Mladost v Prešove za prítomnosti 105 účastníkov z rôznych kútov Slovenska a zahraničia uskutočnilo otvorenie a plénarne zasadnutie medzinárodnej vedecko-odpornej konferencie „Záujmová činnosť žiakov – stav, problémy a trendy“. Touto konferenciou jej usporiadatelia symbolicky ukončili riešenie projektu KEGA č.3/4114/06 „Rozširovanie edukačných kompetencií pedagogických pracovníkov“. Spoluorganizátormi konferencie boli Jednota slovenských matematikov a fyzikov, pobočka Prešov, a Hvezdáreň a planetárium v Prešove. Konferenciu otvoril dr. h. c. doc. PaedDr. V. Šebeň, PhD., predseda organizačného výboru, následne jej účastníkov pozdravili doc. Ing. J. Burgerová, PhD., prorektorka Prešovskej univerzity v Prešove, a doc. PaedDr. P. Beisetzter, PhD., prodekan FHPV Prešovskej univerzity v Prešove. Po týchto úvodných príspevkoch v rámci plenárneho rokovania vystúpili prof. Ing. I. Čáp, PhD., zo Žilinskej univerzity v Žiline, predseda Slovenskej komisie fyzikálnej olympiády; doc. RNDr. Z. Kluiber, PhD., CSc., z Katedry fyziky a informatiky Pedagogickej fakulty Univerzity Hradec Králové, člen Výkonného výboru Svetovej federácie fyzikálnych súťaží; prof. Dr. hab. P. Czarniecki, dekan Filozofickej fakulty z Ľubľiny; prof. T. T. Martyniuk, DrSc., člen korešpondent Akadémie pedagogických vied Ukrajiny, rektor Štátnej pedagogickej univerzity v Uman; a dr. h. c. doc. PaedDr. V. Šebeň, PhD., vedúci Katedry fyziky FHPV PU v Prešove. Sprievodnou akciou prvého dňa konferencie bola výstava z tvorby krúžkov záujmovej činnosti niektorých základných škôl Prešovského kraja, ktorú pre účastníkov konferencie v spolupráci s učiteľmi základných škôl pripravili PaedDr. I. Šebeňová, PhD., z Katedry prírodovedných a technických disciplín PF PU v Prešove a PaedDr. A. Sedláková, PhD., z Katedry výtvarnej výchovy PF PU v Prešove.

Vladimír Šebeň, Katedra fyziky FHPV PU

Vedecká konferencia o cirkevnom školstve na GTF PU

Na GTF PU v Prešove sa 9. 12. 2009 uskutočnila vedecká konferencia s názvom Dejiny gréckokatolíckeho školstva na Slovensku. Podujatie na pôde fakulty otvoril vedúci projektu a súčasný dekan GTF prof. ThDr. P. Šturák. Pozdravné slovo v mene vладыky J. Babjaka, prešovského arcibiskupa a metropolitu, predniesol protosynkel ThDr. M. Mojzeš. Potom sa už rozbehol prvý blok jednotlivých konferenčných príspevkov. Veľmi zaujímavo predstavila systém vzdelávania a štúdium Talmudu v židovstve Mgr. M. Poliaková. Doktorandka ThLic. J. Koprivňáková poukázala na skutočnosť, že stredoveké školstvo prioritne riadila Cirkev. Sťažné podmienky teologického vzdelávania pre gréckokatolíckych bohoslovcov v Uhorsku predstavil prof. P. Šturák. Okrem iného vyzdvihol postavu vzdelaného gréckeho biskupa De Camelisa, ktorý svojimi nariadeniami pozdvihol úroveň duchovenstva a zaslúžil sa o rozvoj školstva v Mukačevskej eparchii. Situáciu gréckokatolíckeho školstva na prelome 19. a 20. storočia mapovala doktorandka I. Kovalová. Vyšší stupeň usporiadania školstva dokumentovala na rozvetvenom type škôl: elementárne, opakovacie, vyššie ľudové a meštianske. Centrálné postavenie Prešova v cirkevnom i školskom živote Gréckokatolíckej cirkvi predstavil ThDr. M. Janočko. Samostatne o štúdiu posvätné teológie v Prešove referoval Mgr. R. Lipták. V druhom bloku prednášok vystúpila PaedDr. H. Galdunová s prednáškou o súčasnom cirkevnom gymnázii P. P. Gojdiča v Prešove. Národnostne podfarbenú tzv. školskú otázku za účinkovania prešovského biskupa P. Gojdiča zaujímavo predstrel vo svojom príspevku PhDr. J. Coranič, prodekan GTF. Využívanie voľného času v školských zariadeniach Košickej eparchie predstavil ThDr. M. Hospodár. Zaujímavým výkladom budovania vlastnej identity miestnej Gréckokatolíckej cirkvi bola prednáška ThDr. M. Mojzeša. Nakoniec dejiny a život v kňazskom seminári v Prešove predstavil jeho vicerektor ThLic. M. Šimko.

ThDr. Michal Hospodár, GTF PU

Na Pravoslávnej bohosloveckej fakulte sa diskutovalo o biblickej hermeneutike

akcie a projekty

Otázky spojené so správnym výkladom Svätého Pisma sa nesú celou históriou kresťanskej Európy. Chybné vnímanie biblickej hermeneutiky a problematiky s ňou súvisiacej si v minulosti vyžiadalo vznik mnohých a často aj nebezpečných siekt. Táto problematika je taktiež nanajvýš aktuálna v súčasnej spoločnosti. Práve to bolo hlavným motívom PBF PU v Prešove: usporiadať sériu prednášok prof. Dr. Konstantina Nikolakopulosa, ktorý je jedným z najväčších odborníkov na spomínanú tému. Prof. Dr. Konstantin Nikolakopoulos je dekanom novovzniknutej teologickej fakulty Mnichovskej univerzity. Vo svojej vedeckej práci sa venuje biblickej exegéze a problematike vzťahu filológie k te-

ologickým vedám. Na pôdu Prešovskej univerzity pricestoval v rámci programu ERASMUS, aby jej študentov a pedagógov oboznámil s najnovšími výsledkami svojho výskumu. Prvá prednáška *Biblická hermeneutika v Pravoslávnej a Západnej Cirkvi* sa uskutočnila dňa 23. 2. 2009 o 10.00 hod. v aule hostujúcej fakulty. Porovnávala a hodnotila rozličné metodologické prístupy výkladu Biblie v závislosti od historických determinánt. Profesor jednoznačne vyzdvihol význam tradičného byzantského prístupu k systému výkladu svätých textov. Upozornil na nebezpečenstvo neuváženeho využívania historicko-kritickej metódy a uviedol niekoľko nevyvrátiteľných dôkazov. Druhé stretnutie, ktoré sa uskutočnilo v nasledujúci deň, sa nieslo v praktickom duchu. Tematicky sa venovalo uplatneniu pravoslávnej hermeneutiky vo vybraných textoch Novej zmluvy. Publikum pri ňom neostalo pasívne. Študenti uplatňovali teoretické poznatky nadobudnuté v predošlý deň na konkrétnych príkladoch. Veľmi dôležitou udalosťou bolo taktiež osobné stretnutie profesora s pedagógmi PBF PU v Prešove. Dekani sa na ňom jednoznačne dohodli, že bude nesmierne podstatné vyvíjať aktivity smerujúce k ďalšej vzájomnej spolupráci. Z tohto dôvodu vznikla aj myšlienka uskutočniť spoločnú medzinárodnú konferenciu. Preto v blízkej budúcnosti budeme určite svedkami ďalšieho podobného a prínosného stretnutia.

Mgr. Bohuslav Kuzyšin, PhD., PBF PU

Spoločný interdisciplinárny cyklus prednášok Inštitútov Germanistiky v Trieri a Prešove 2009 (1. časť, 17. február 2009)

Dňa 17. februára 2009 sa pri príležitosti uzatvorenia zmluvy o spolupráci medzi FF PU a fakultou „Fachbereich II“ Univerzity Trier (Nemecko) konala v Prešove spoločná interdisciplinárna vedecká konferencia. Prednáškami obohatilo konferenciu šesťnásť odborníkov z univerzít v Prešove, Trieri a Luxemburgu. Najviac príspevkov patrilo oblasti frazeológie. N. Filatkina, J. Gottwald a H. Dostert z Univerzity Trier predstavili vo svojich prednáškach výsledky výskumov, ako aj samostatných prác uskutočnených v rámci výskumných projektov. N. Filatkina, držiteľka ceny Sofie Kovalevskej 2006 v hodnote 1 milión eur, predniesla prednášku na tému *Frazémy vo výučbe jazykov v stredoveku a ranom novoveku*, J. Gottwald vystúpil s príspevkom *Špecifickosť historického jazyka a jeho frazeologizmov z hľadiska časopriestoru a druhu textov*, H. Dostert sa venoval problematike *Technológie a používania databázy v projekte HiFos* (www.hifos.uni-trier.de). Z Prešovskej univerzity odzneli príspevky od L. Sisáka *Frazeologická modifikácia* a S. Tomášikovej *Význam frazeologizmov vo výučbe DaF*. Ďalšie príspevky z oblasti lingvistiky boli venované nasledujúcim témam: *Lexikografické sprístupnenie slovnej zásoby luxemburčiny* (A. Kleine, Luxemburg), *Morfematický výskum súčasného slovenského jazyka* (M. Sokolová, Prešov), *Modálne slovesá v slovenskom jazyku* (M. Ivanová, Prešov), *Frazeologizmy v jazyku jidiš* (R. Clees und H. Schumacher, Trier), *Porovnanie slovenského a nemeckého vetného prízvuku* (A. Džambová, Prešov), *Komunikačné akty v reklame* (M. Kášová, Prešov). V literárnovednej a kulturolologickej oblasti odzneli na konferencii prednášky k témam *Naratívna tvorba Petra Stamma* (J. Jambor, Prešov), *Naratívne formuly a variantnosť v stredovekej literatúre germanofónnych krajín* (N. Ruge, Trier), *Východné Slovensko v r. 1968* (L. Petraško, Prešov). Druhá časť prednáškového cyklu sa bude konať koncom júna 2009. Ch. Irsfeld, N. Filatkina, A. Kleine a P. Zupal zároveň pripravujú vydať do konca roka 2009 zborník, ktorý bude obsahovať všetky príspevky oboch prednáškových častí konferencie.

Christian Irsfeld, M. A., lektor DAAD,

na pulze...
časopis prešovskej univerzity

Tucet mýtov o evidencii publikačnej činnosti alebo Ako to je naozaj

Publikačná činnosť vysokoškolských učiteľov, vedecko-výskumných pracovníkov a doktorandov patrí k významným kritériám hodnotenia vysokej školy. Zoznamy publikačnej činnosti sa vyžadujú pri akreditácii, pri predkladaní projektov, grantov, pri kvalifikačných postupoch a ostatné tri roky aj pri rozpise dotácií verejným vysokým školám z rozpočtu Ministerstva školstva SR.

Prvé systematické pokusy s elektronickou evidenciou publikačnej činnosti (EPC) na Slovensku a zároveň aj v našej knižnici začali už v polovici 90-tych rokov minulého storočia. Naša knižnica patrila k pilotným akademickým knižniciam, ktoré v rámci združenia ProScientia začali s evidenciou podľa jednotných kritérií vypracovaných prof. Š. Kimličkom. Tieto pokusy dostali na PU reálnu podobu v roku 1998, keď predovšetkým na základe iniciatívy Filozofickej fakulty Univerzitná knižnica PU (UK PU) ucelene spracovala publikačnú činnosť štyroch fakúlt univerzity (FF, PF, PBF a GBF) za rok 1997. Na základe rozhodnutia Vedenia PU začala UK PU vydávať aj výročnú bibliografiu publikačnej činnosti (pozri <http://www.publib.sk/svk/pubcin2.html>), ktorá od roku 1998 vychádza bez prerušenia aj v tlačenej podobe, čo je na slovenských univerzitách unikát.

Za ten čas sa o evidencii publikačnej činnosti stihlo vytvoriť niekoľko desiatok „mýtov“ každý rok pribúdajú ďalšie... Niektoré z nich vám prinášame aj s našim komentárom.

1. Evidencia publikačnej činnosti je výmysel knižníkov.

S požiadavkou evidovať publikačnú činnosť v knižniciach, a nie na katedrách, prípadne na oddeleniach pre vedu prišli samotné vysoké školy, keďže chceli mať túto agendu profesionálne spracovanú v zmysle platných noriem a pravidiel. V roku 2000 dostali túto povinnosť akademické knižnice aj v rámci Zákona o knižniciach č. 183/2000 Z. z. Z pohľadu vysokých škôl túto agendu rieši *Smernica č. 13/2008-R* zo 16. októbra 2008 o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti, umeleckej činnosti a ohlasov (pozri http://www.publib.sk/svk/sluz_cin.html).

2. Kategórie publikačnej činnosti si vymysleli knižnice a menia si ich, ako chcú.

Prvé ucelené kategórie publikačnej činnosti a ohlasov na Slovensku spracoval prof. Štefan Kimlička z Katedry knihovníctva a vedeckých informácií FIF UK v Bratislave a naša knižnica ich používala až po odporúčaní Akreditačnej komisie SR od roku 1998. Od roku 2005 si ich po miernych úpravách osvojilo Ministerstvo školstva, a tak tvoria prílohu spomínanej *Smernice*. Knižnice si tieto kategórie nemôžu svojvoľne meniť, ani upravovať, je to možné len zmenou *Smernice* – ich poslednú verziu nájdete na stránkach UK PU http://www.publib.sk/svk/sluz_cin.html. Od roku 2008 je táto *Smernica* rozšírená aj o kategórie umeleckej činnosti.

3. Do knižnice je zbytočne dodávať publikácie a kópie článkov, keďže údaje o publikačnej aktivite sú vyplnené vo formulári.

Povinnosť odovzdávať podklady k publikačným jednotkám je rámcovo stanovená v ministerskej *Smernici o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti, umeleckej činnosti a ohlasov* a bližšie ju upravuje univerzitná *Smernica o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti, umeleckej činnosti a ohlasov*. Autor pripravuje podklady pre bibliografickú registráciu tak, aby bolo možné dokument pri bibliografickej registrácii jednoznačne identifikovať. Zdrojom popisu pre knihovníka nikdy nemôže byť len formulár, ale musí to byť primárny dokument – v závislosti od typov dokumentov buď originál dokumentu (pri monografiách, zborníkoch, učebniciach), alebo kópia článku. Všetky zaevidované publikačné jednotky sa archivujú aj fyzicky a slúžia pre potreby akreditácie univerzity a tiež na prezenčné štúdium v Študovni publikačnej činnosti, ktorá je denne (od 9.00 do 12.00 hod.) k dispozícii čitateľom UK PU.

4. Vydavateľská úprava kníh a časopisov je vecou autora, resp. vydavateľa.

Vydavateľskú úpravu kníh a odborných časopisov upravujú technické normy: *STN 01 0166 Vydavateľská úprava kníh* a *STN 01 0199 Vydavateľská úprava odborných časopisov*. UK PU má vo svojom fonde v elektronickej podobe na CD *Vybraný súbor slovenských technických noriem* (Bratislava: Slovenský ústav technickej normalizácie, 2005), ktorý je k dispozícii pre čitateľov v Multimediálnej študovni UK PU, kde si tieto normy môžu pozrieť. K najčastejším vydavateľským chybám patrí uvádzanie akademických titulov a hodností na obale publikácie, chýbajúce údaje v tiráži alebo uvádzanie rôznych (často nelogických) prívlastkov v podnázve publikácie (napr. monografický zborník, monografická antológia a pod.).

5. Či je článok odborný alebo vedecký, určuje riaditeľ knižnice.

Stanovenie kategórie publikačnej činnosti je zodpovednosťou autora a vedúceho pracoviska a neexistuje žiadna univerzálna osoba, ktorá by dokázala odborne posúdiť všetky publikačné aktivity univerzity (riaditeľ knižnice už vôbec nie). Kategóriu uvedenú na formulári knižnica môže (a musí) zmeniť iba v prípade, ak nie je v súlade s definíciou uvedenou v *Smernici*. Zmenu kategórie však knižnica urobí až po konzultácii s autorom, prípadne s príslušným prodekanom pre vedu a DŠ, v krajnom prípade môže oslovíť aj prorektora pre vedu a DŠ. Za správne zaradenie publikácie nesie konečnú zodpovednosť pred Ministerstvom školstva knižnica, t. j. spracovateľ(-ka) publikačnej jednotky. Pre uvedený príklad platia tieto definície: **vedecký článok** prináša pôvodné, originálne výsledky vedeckovýskumnej práce autora a má byť publikovaný vo vedeckom časopise; **odborný článok** nemá vedeckobjaviteľský charakter, ale jeho spracovanie si vyžaduje

je vysokú odbornú kvalifikáciu autora. Preto v tomto prípade knižnica len preverí, či článok je uverejnený vo vedeckom časopise. Keďže nie všetky časopisy majú v tiráži uvedené, či sú vedecké alebo odborné, Ministerstvo školstva SR uvažuje nad vydaním zoznamov vedeckých časopisov pre jednotlivé vedné odbo-ry.

6. Aj autocitácia je relevantná citácia a knižnica ju má evidovať.

Autocitácia je citácia pochádzajúca z ďalších publikácií samotného autora alebo jeho spoluautorov, čo, laicky povedané, znamená, že autor cituje sám seba. Pokiaľ má publikácia viacero autorov, v prípade, že jeden z nich ju cituje v inom dokumente a nie je možné jednoznačne určiť, ktorý zo spoluautorov je autorom citovanej časti, tak ide tiež o autocitáciu. Autocitácie nie sú predmetom bibliografickej registrácie, to znamená, že autor si ich, samozrejme, môže uvádzať v bibliografických odkazoch svojho publikovaného diela, nemôže si ich však dať zaevidovať do databázy publikačnej činnosti v UK PU. Z hľadiska dôležitosti sú najdôležitejšie citácie v citačných indexoch (databázach), ktoré majú celosvetový dosah. Za najdôležitejšie a najrozšírenejšie informačné zdroje sú považované databázy **Web of Science** z produkcie Thomson Scientific a databáza **SCOPUS** z produkcie Elsevier. O ich významnosti svedčí aj to, že citácie z týchto databáz nie je potrebné dokladovať kópiami, pre evidenciu stačí tlačný výstup z databázy.

7. Ministerstvo školstva nemá prehľad o publikačnej činnosti vysokých škôl.

Keďže VŠ dostávajú za publikačnú činnosť z MŠ SR dotácie, bolo potrebné vymyslieť spôsob celoslovenskej evidencie a kontroly publikačnej činnosti. Preto v roku 2007 zriadilo MŠ SR Centrálny register evidencie publikačnej činnosti Slovenskej republiky (CREPČ), do ktorého sú VŠ povinné pravidelne prispievať. Hlavným cieľom tohto národného projektu však bolo v čo najvyššej miere automatizovať proces získavania a vyhodnocovania údajov súvisiacich s publikačnou činnosťou univerzít. Sekundárnym cieľom projektu je vznik unikátneho centrálného zdroja informácií, ktorý umožňuje získať prehľad o činnosti všetkých zapojených pracovníkov odbornej i laickej verejnosti na jednom mieste – na portáli www.crep.sk. V CREPČ však nie je kompletná publikačná činnosť, MŠ SR pridáva finančné prostriedky VŠ len za vybrané kategórie publikačnej činnosti (pozri http://www.publib.sk/data/EPC/min_kateg.rtf). UK PU však spracováva všetky kategórie uvedené v *Smernici*, vrátane ohlasov, ktoré CREPČ zatiaľ taktiež neeviduje. MŠ tiež stanovilo, aby sa publikačná činnosť pre potreby pridelovania dotácií VŠ neevidovala v CREPČ za kalendárny rok, ale od 1. 11. do 31. 10. tak, ako ostatné ukazovatele potrebné na pridelenie rozpočtu (napr. počet študentov).

8. Autor si môže vykazovať publikačnú jednotku na viacerých VŠ.

Podľa *Smernice* sa publikácia vysokej školy započítava vtedy, ak aspoň jeden z jej autorov bol v čase vydania

publikácie s vysokou školou v pracovnom pomere na ustanovený pracovný čas (t. j. na plný úväzok). Za normálnych okolností nie je možné mať na dvoch VŠ dva plné úväzky, a preto si autor môže publikačnú jednotku vykázat len tam, kde ma plný úväzok.

Zároveň platí, že knižnica nemôže evidovať a vykazovať publikačnú činnosť zamestnancovi na čiastočný úväzok. MŠ SR kontroluje tieto záležitosti softvérovou, práve prostredníctvom CREPČ. Často sa stáva, že autor pri prechode z jednej VŠ na druhú si za dané obdobie vykáže publikačnú jednotku až na novej VŠ, aj keď publikoval v čase, keď ešte nebol jej zamestnancom. Z pohľadu univerzity je preto potrebné, a to nielen z uvedeného dôvodu, aby publikačná činnosť bola evidovaná priebežne, a nie posledný mesiac pred jej odovzdaním na ministerstvo.

9. Knižnica určuje percentuálny podiel v prípade spoluautorstva.

Podobne ako stanovenie kategórie publikačnej činnosti je aj stanovenie percentuálneho podielu na tvorbe dokumentov zodpovednosťou autora, resp. autorov. Knižnica len kontroluje, či súčet podielov spolu dáva 100%, čo nebýva vždy, a preto to musí po dohode s autormi upraviť. V prípade, ak autori neuviedli percentuálny podiel, knižnica je povinná ho rozdeliť rovným dielom medzi všetkých spoluautorov. Je preto vhodné, aby sa spoluautori vopred dohodli na percentuálnom podiele. Zvlášť dôležité je to vtedy, ak sú spoluautori z rôznych univerzít, keďže aj túto záležitosť MŠ SR kontroluje softvérovou prostredníctvom CREPČ.

10. Pracovníčky UK PU na úseku EPČ sú „likvidátorky“ publikačnej činnosti na PU.

Pracovníčky UK PU, ktoré evidujú publikačnú činnosť PU, sú zodpovedné za dodržiavanie noriem, predovšetkým oboch *Smerníc* – ministerskej aj univerzitnej a sú povinné konať v súlade s nimi. Ich prístup je preto rýdzo profesionálny, a aj keď si to autori často neuvedomujú, je plne v súlade so záujmami PU. Pracovníckam je často vytýkané, že odmietajú zaevidovať publikačnú jednotku, ak nespĺňa všetky náležitosti, prípadne že trvajú na zmene autorom nadhodnotenej kategórie alebo odmietajú zaevidovať publikačné aktivity, ktoré knižnice evidujú na iných VŠ (napr. ak nechcú zaevidovať autocitácie, reklamy na knihu, informácie o podujatiach alebo o prezentácii diela a pod.). Tento nekompromisný prístup knižnice je však nevyhnutný a potvrdzuje ho aj spolupráca s CREPČ. MŠ SR totiž kontroluje publikačnú činnosť VŠ nielen softvérovou, ale aj fyzicky (prostredníctvom CVTI) a v prípade, že vykážeme za PU nerelevantnú publikačnú jednotku, tak ju z evidencie rovno vyradila a univerzita tak príde o finančnú dotáciu za túto jednotku. V roku 2007 nám MŠ SR vyradilo spolu 7 záznamov, v roku 2008 iba 5 záznamov, čo pri počte vyše 1850 záznamov ročne je v porovnaní s inými VŠ veľmi slušné číslo. O opodstatnenosti nášho prístupu svedčí aj pozitívne hodnotenie evidencie publikačnej činnosti na PU Akreditačnou komisiou SR pri komplexnej akreditácii univerzity.

11. Knižnica by mala zisťovať, ktoré časopisy sú v danej oblasti „karentované“.

Karentovaný časopis je vedecký časopis registrovaný a spracúvaný službou ISI Current Contents a je vyhľadateľný v niektorej z tematických sérií *Current Contents Connect*, ktoré sú dostupné v rámci portálu *Web of Knowledge* (PU má zabezpečený prístup do tejto databázy v rámci celoslovenského konzorcionálneho prístupu). Preto si je možné zoznam karentovaných časopisov prezrieť len z portálu ISI Web of Knowledge (<http://isiknowledge.com/>), a to pomocou voľby prezeranie, t. j. **Browse** (Browse tables of contents and selected web sites). Karentované časopisy je možné vyhľadávať podľa počiatočného písmena z názvu časopisu (JOURNAL TITLE BROWSE) alebo podľa tematickej sekcie (CC EDITION BROWSE). Keďže vyhľadávanie podľa vedného odboru, prípadne predmetového hesla nie je možné, knižnica takéto zoznamy vytvorí nedokáže. Navyše, karentovanosť časopisov nie je jav nemenný a často tu dochádza k zmene, preto je nevyhnutné zisťovať aktuálnu karentovanosť, resp. nekarentovanosť každého čísla časopisu. Odborníci pre danú oblasť by mali vedieť, ktoré časopisy sú renomované a podľa ich názvu môžu na spomínanom portáli zistiť, či sú aktuálne aj karentované.

12. Knižnica by mala sledovať ohlasy všetkých publikujúcich zamestnancov PU, mala by vyhotovovať kópie článkov z publikácií, ktoré má knižnica vo svojom fonde.

Na rozdiel do ostatných univerzít majú evidenciu pub-

likačnej činnosti na PU na starosti len dve pracovníčky UK PU, pričom ročne zaevidujú pre 8 fakúlt s vyše 500 vedecko-pedagogickými zamestnancami okolo 2500 publikačných jednotiek a 2000 ohlasov. K tomu treba prirátat množstvo rôznych výstupov z databázy publikačnej činnosti, ktoré musia v priebehu roka vypracovať. V prípade, ak by knižnica mala spomínané aktivity realizovať, tak by počet zamestnancov na tomto úseku musel byť minimálne päťnásobný. Nehovoriac o tom, že prvá z požiadaviek je len ťažko realizovateľná tak, aby viedla k absolútnej spokojnosti. Preto je súčasná realizácia zberu a evidencie publikačnej činnosti, ako ju upravuje univerzitná *Smernica* pre PU, najefektívnejšou.

Pokúsili sme sa predstaviť dvanásť z najčastejších mýtov, s ktorými sa pri evidencii publikačnej činnosti stretávame. Je pochopiteľné, že v tejto uponáhľanej dobe je na všetko málo času, no väčšinu z tých problémov, či skôr nedorozumení, by vyriešila lepšia informovanosť, ústretovosť a dôsledné preštudovanie spomínaných *Smerníc*. Netvrdíme, že v knižnici vieme všetko najlepšie a sme bez chýb, no našim cieľom v žiadnom prípade nie je znevažovanie publikačných aktivít vedecko-pedagogických zamestnancov univerzity, práve naopak. Publikačná činnosť PU je určite pozoruhodná a sme radi, ak môžeme prispieť k jej prezentácii, zároveň však máme určitú profesionálnu česť a zodpovednosť voči univerzite, ktorá nám nedovoľuje laxný prístup pri evidencii, archivácii a sprístupňovaní publikačnej činnosti.

Ing. Peter Haľko
Mgr. Zuzana Karnišová
Mgr. Milena Rybarčáková

Foto: Ivana Gibová

Čo nám ešte prinesie rok 2009?

Nový rok dorazil na Slovensko s hrmotom. Priniesol nám euro a dve krízy. O tom, ako tieto skutočnosti vnímajú ekonómovia, manažéri, sa s dekanom Fakulty manažmentu PU v Prešove prof. Ing. Dr. Róbertom Štefkom, PhD., porozprávala Martina Ferencová.

Odborníci z rozličných oblastí predpovedali Slovensku s príchodom eura šťastnú budúcnosť. Ako prienik novej meny na trh s odstupom jedného mesiaca hodnotíte vy?

Už roky som so svojimi priateľmi o možnosti prijatia eura diskutoval a presviedčal o potrebe a výhodách tohto kroku pre Slovenskú republiku. Mena, ktorou platí také veľké množstvo ľudí vo vyspelých krajinách, je omnoho stabilnejšia, čo je pre ekonomiku každej krajiny mimoriadne významné. Pre hospodársky rast je dôležitá zdravá „krv ekonomiky“, čiže zdravá mena. Teraz, v čase krízy, prinieslo zavedenie eura prvé výhody. Meny okolitých štátov už zažívajú prudké otrasy, ich kurzy padajú jeden za druhým – v Poľsku o polovicu, v Maďarsku ešte viac. V Čechách podobne, keď kurz českej koruny k našej „bývalej slovenskej korune“ je už približne 1:1. Podľa môjho odhadu by v prípade neprijatia eura bol náš terajší kurz nie cca 30 Sk za euro, ale vyše 41 Sk a „bývalá slovenská koruna“ by ešte aj ďalej klesala. Výhody sú v podobe zlacňovania nielen nákupov v týchto krajinách, pobytov v zahraničí, ale aj nákupov vyspelých technológií zo zahraničia atď.

Obchodníci, ale i spotrebiteľia prejavujú v poslednej dobe nespokojnosť s drobnými 1 – 5 centovými mincami. Majú podľa Vás svoje opodstatnenie?

Je to aj vec zvyku. Ten problém u nás nemáme, keďže platíme väčšinou bezhotovostne platobnou kartou. Ale napríklad 1-centové mince by podľa môjho názoru mohli postupne aj zaniknúť.

Finančné krízy mali vždy výrazný negatívny dopad na svetovú ekonomiku. U nás už zaniklo niekoľko malých podnikov a firiem, hromadne sa prepúšťa. S čím ešte treba rátať?

Z makroekonomického hľadiska najmä so znížením rastu HDP, so zvýšením nezamestnanosti, s tlakom vlády na zníženie niektorých verejných výdavkov atď. Z pohľadu občana napríklad so znížením cien niektorých nehnuteľností, cien áut, luxusných výrobkov, ale predovšetkým so zosilnením konkurencie na trhu práce, s veľkým nárastom významu tzv. ľudského kapitálu, kvalitného vzdelania, kvalifikácie. Ale nie hocikákeho vzdelania. Problémy budú mať aj niektoré zvláštne študijné programy na verejných VŠ, financované z našich daní, ktoré stále pokračujú v produkovaní tzv. „vzdelancov“, t. j. absolventov VŠ, ktorí nemajú jasný odborný profil. Majú niekedy rozmanité vágne vyučo-

vacie predmety, vytvárajúce čudnú „všeochuť“, pričom oblasť odborného uplatnenia je buď nezmyselne úzka, alebo nejasná. Tieto programy budú zrejme zanikať, keďže veľké množstvá absolventov nezamestnaných v oblasti týchto svojich odborov budú jasným signálom pre ďalších uchádzačov. Produkovanie absolventov pre sféry, ktoré sú financované z verejných financií a sú pritom naplnené, narazí na rovnaké problémy. Naša krajina potrebuje na tvorbu hodnôt kvalifikovaných absolventov v konkrétnych potrebných odboroch, nie ďalších budúcich nezamestnaných. Takým príkladom sa snaží byť Fakulta manažmentu PU v Prešove ako fakulta ekonomického typu. Produkuje absolventov – odborníkov s remeslom ekonóma a predpokladmi na manažment

podnikov a ďalších organizácií. Títo naši absolventi nie sú iba zamestnancami organizácií ako kvalifikovaní ekonómovia a manažéri, ale majú aj schopnosť zakladať a rozvíjať nové podniky. Oboje vedie k absorbovaniu nezamestnaných, ktorí sú schopní a chcú pracovať, teda k zníženiu nezamestnanosti, a to je v tejto oblasti trhu práce tá najlepšia a najzdravšia „sociálna politika“. Zvlášť akútne je to v období hospodárskej krízy.

V súvislosti s plynovou krízou sa v médiách opäť začalo diskutovať o alternatívnych zdrojoch energie. Bezprostredné nebezpečenstvo pomínulo a diskusie utichli. Čo treba urobiť, aby sa všetko neopakovalo?

Riešenia v tejto oblasti boli na Slovensku dlho zanedbávané. Je potrebná nielen rekonštrukcia a zlepšenie medzinárodných zmlúv, ale predovšetkým hľadanie a využívanie alternatívnych zdrojov energie a tiež duálne, resp. viaceré dopravné cesty z doterajších zdrojov. S alternatívnymi zdrojmi energie súvisí environmentálny manažment. FM PU pripravuje nové študijné programy na budúcej Katedre environmentálneho manažmentu.

Ekonomickú situáciu na Slovensku v súčasnosti nemožno pokladať ani za pokojnú, ani za uspokojivú. Ľudia sa boja o zamestnanie i o budúcnosť. Aké sú naše vyhliadky na ďalšie obdobie?

Ekonomická situácia na Slovensku je komplikovaná predovšetkým z dôvodu „prenosu z externého prostredia“ SR. Verím, že tradičná pracovitost Slovákov, spojená s ich vzdelaním a kvalifikáciou, ako aj výhody začlenenia Slovenska vo vyspelom spoločenstve krajín EU, vrátane eurozóny, pomôžu čo najviac zmenšiť negatívne účinky hospodárskej krízy. Nestrácajme optimizmus a elán. Pomôcť si musíme hlavne sami. Všetkým členom akademickej obce prajem do nového roka 2009 aj do letného semestra úspech, veľa zdravia a všetko dobré.

Zhovárala sa PhD. PaedDr. Martina Ferencová, PhD.

Súčasný výzvy kreditného systému

Kreditný systém na slovenských vysokých školách funguje už niekoľko rokov. Zamýšľal som sa, do akej miery sa tento systém podarilo integrovať do našich vysokých škôl. Tento príspevok je skôr komentárom k problémom a výzvam, ktoré kreditný systém priniesol v rámci súčasného vysokoškolského školstva.

Kreditný systém je v podstate produktom vysokoškolského myslenia, ktoré má svoj pôvod v snahe podporiť multidisciplinárnu, všeobecnú vzdelanie, ale zároveň aj vysokú špecializáciu.

Kreditný systém úspešne funguje na západných univerzitách hlavne preto, lebo sú splnené všetky jeho podmienky. Myslím si, že u nás tomu tak ale nie je. Vysvetlím prečo. Budem sa zameriavať iba na humanitné odbory, pretože ich sa to bytostne týka.

Kreditný predmet sa má odlišovať od tradičného predmetu tým, že ponúka komplexnú integráciu študenta do svojej problematiky, a to formou celej plejády pedagogických prostriedkov, ako sú semináre, cvičenia, exkurzie atď. Existovať môže tento kreditný predmet predovšetkým vtedy, pokiaľ má k dispozícii veľké množstvo dostupných materiálov a publikácií. A práve v tom je základný problém. Takmer vo všetkých humanitných odboroch, ktoré vysoké školy ponúkajú, panuje zúfalé málo literatúry, nie to ešte špičkovej literatúry. Prekladateľská činnosť zahraničnej literatúry zďaleka nie je schopná spĺňať požiadavky vedeckej činnosti. Preklady u nás vychádzajú s veľkým oneskorením, zatiaľ čo v zahraničí sa už konkrétna problematika posunula omnoho ďalej. Navyše, väčšina pedagógov nie je schopná vyučovať týmto štýlom, pretože nechápu koncepciu takéhoto vyučovania, ktoré má stimulovať myslenie, a nie iba predávať informácie. Ďalším problémom je, že kreditný predmet sa naďalej vyučuje, ako keby kreditným neboli, študenti sú závislí na jednej, v lepšom prípade na niekoľkých knihách, z ktorých čerpajú, a mnoho z nich nevyvíja ďalšiu vlastnú iniciatívu. Navyše stále panuje tendencia k slepému bifľovaniu, a nie k rozvíjaniu vedomostných potencií. Pod tlakom systému sú pedagógovia nútení vymýšľať predmety, ktoré jednoducho prakticky nemôžu efektívne fungovať práve pre uvedené dôvody. Medzi študentmi vzniká lenivosť, pretože v kreditnom systéme je predmetov menej a v stave panujúcom u nás sa aj požiadavky znižujú.

Koncepcia neustálej reflexie a čítania, ktorá je hnacím motorom na západe, u nás nenašla zakotvenie. Vysoká škola má podporovať myslenie, a nie iba predávať suché informácie. Tie je možné získať pri čítaní vo voľnom čase. Oproti teologickým fakultám na západe, ktoré sú základom rozvoja ľudského myslenia, teologické fakulty na Slovensku ostávajú doposiaľ k tejto výzve hluché.

Ďalším príkladom nefunkčnosti kreditného systému u nás sú diplomové práce. Je každému jasné, že systém, v ktorom „každý“ študent píše diplomovú prácu, je nefunkčný. Prednášajúci nemá jednoducho čas venovať sa takýmto prácam naraz, čím prirodzene vzniká

možnosť plagiátorstva. V USA píšú diplomovú prácu iba tí, ktorí študujú nadstavbové ročníky a dosahujú vynikajúce študijné výsledky. Takým je umožnené, aby došli k zmysluplnému písaniu a supervízii práce. Učiteľ má čas venovať sa študentovej práci a rovnako lepšie monitorovať možné nebezpečenstvo plagiátorstva. Môžeme komentovať ešte množstvo ďalších vecí súvisiacich s kreditným systémom.

V našom univerzitnom prostredí v súčasnosti panuje kuriózna zmes vysokoškolských hodností a cieľov. Napriek tomu, že u nás vznikla tendencia zavádzať americko-anglosaský štýl v udeľovaní titulov, systém naďalej čerpá z koncepcii stredo-európskej tradície. Napríklad, na amerických univerzitách nefunguje systém „garancie“ odboru. Neexistuje presný ekvivalent akademického titulu a hodnosti „docent“ atď. Prednášajúci, vedecký pracovník, sa nemusí skrývať za akademické tituly, aby bol „ocenенý“. Jeho konkrétna vedecká činnosť je jeho vizitkou. Jeho práca určuje, či priláka študentov, granty a i. Tento systém sa k nám ale ešte nedostal. Namiesto toho, aby sme podporovali skutočnú kvalitu, podporujeme „titulovanie“, ktoré viedlo mnohé z fakúlt k problémom. Samozrejme, chápeme, že koncepcia súvisí s tým, aby sa kvalita zvyšovala. Akademický titul má ísť ruka v ruku s vedeckým pozadím, ale v našom prostredí opäť ani zďaleka nemáme toľko možností, aby sme mohli naplniť tieto požiadavky v rámci súčasného prebytku odborov atď. Tým sa vytvára silný tlak za každú cenu získať tituly, zatiaľ čo kvalita zaostáva. Navyše tí, ktorí „svoje“ akademické tituly a hodnosti získali v dobe kompromisov a za kompromisov, sa o to viac snažia, aby schopní pracovníci titul často nedosiahli. Tým vzniká zakonzervovanosť, ktorej sa nie je možné zbaviť. Tým vzniká paradox – namiesto toho, aby sme kvalitu nechali hovoriť samu za seba, umelo vytvárame kategórie a tituly, ktorými by sme ju chceli prilákať. Čo je v konečnom dôsledku nesprávne.

Všeobecne u nás panuje sen o rozvíjaní vedeckej úrovne. Opäť sme sa nepoučili z prestížnych svetových univerzít, na ktorých je neslýchané, aby absolvent univerzity bol zamestnaný rovnakou univerzitou. Pretože na západe panuje konštruktívna myšlienka, že ak bude univerzita zamestnávať svojich absolventov, vznikne tým intelektuálna zakonzervovanosť, neplodnosť a taktiež oportunizmus. Univerzity zamestnávajú absolventov iných univerzít, čím zmysluplne rozvíjajú intelektuálnu integráciu a spoluprácu. Navyše je nepredstaviteľné, aby fakulta prijímala do zamestnaneckého pomeru alebo umožňovala získať akademický titul ľuďom v blízkom príbuzenskom vzťahu s pracovníkmi, nieto ešte s vedením konkrétnej fakulty. Odporuje to akýmkoľvek akademickým, etickým zásadám a prispieva to k zníženiu reputácie fakulty.

V závere musím konštatovať, že mnoho z týchto problémov sa netýka technických odborov, kde sa kvalita, a tu musím byť prísny, jednoducho nedá oklamať. Myslím si, že problémy s kreditným systémom je nutné riešiť, pretože v opačnom prípade nebude trpieť iba jednotlivci, ale všetci a predovšetkým reputácia a hodnotenie univerzity ako celku.

ThDr. Václav Ježek, PhD.

Profesor P. R. Magocsi odštartoval prvý zo série vedeckých seminárov karpatorusinistiky

Paul Robert Magocsi je profesorom dejín a politických vied na Torontskej univerzite a vedúcim Katedry ukrajínistických štúdií. Je uznávaným odborníkom pre vedné odbory: história východnej a strednej Európy, dejiny nacionalizmu, najmä etnických skupín žijúcich v pohraničí, dejiny Ukrajiny, slovanská a východoeurópska imigrácia v USA.

„Karpatská Rus – región pokojného spolunažívania národov a národností“ – to bola téma prvého vedeckého seminára karpatorusinistiky, ktorý sa konal vo štvrtok 12. februára 2009 na pôde Prešovskej univerzity. Projekt vedeckých seminárov, na ktorých postupne odznejú prednášky na rôzne témy z oblasti karpatorusínskej problematiky, pripravil Ústav rusínskeho jazyka a kultúry PU v spolupráci s predsedom Svetového kongresu Rusínov a súčasným významným profesorom histórie, politológie a ukrajínistických štúdií, autorom a editorom mnohých publikácií o pôvode Rusínov a ich jazyku, Paulom Robertom Magocsim. Keďže projekt je len jedným z viacerých bodov možnej spolupráce dvoch univerzít sídliačich v dvoch rôznych štátoch a aj na dvoch rôznych kontinentoch – Prešovskej univerzity a Torontskej univerzity –, pokúsime sa prostredníctvom krátkeho rozhovoru s profesorom Magocsim predstaviť vznikajúcu spoluprácu týchto dvoch univerzít.

Pán profesor, Vaše prvé stretnutie s rektorom Prešovskej univerzity prof. RNDr. Reném Matlovičom, PhD., týkajúce sa vzájomnej spolupráce obidvoch univerzít, sa uskutočnilo v júni minulého roku. Jeho výsledkom, okrem iného, bol aj tento vedecký seminár. Ako vznikla myšlienka organizovania práve takýchto seminárov karpatorusinistiky a aké témy by na nich mali odznieť v budúcnosti?

Keď vznikol Inštitút ukrajínistiky na Harvardskej univerzite v roku 1970, jednou z foriem prezentácie tohto inštitútu bolo organizovanie takýchto vedeckých seminárov, ktoré sa realizujú dodnes. Je to výborná príležitosť ako sa zviditeľniť nielen v rámci univerzity, ale aj v medzinárodnom kontexte a zároveň získať pre spoluprácu prestížnych odborníkov z danej oblasti. Takýmto spôsobom získava dobré meno nielen inštitút, ale aj celá

univerzita, ktorá vytvorí priaznivé podmienky na túto spoluprácu. Preto aj pri vzniku Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry PU sme mali s jeho riaditeľkou PhDr. Annou Plíškovou, PhD., plán začať organizovať takéto semináre, ktorých každoročným výstupom by bol nevelký zborník obsahujúci širšiu informáciu o téme prednášajúceho, ako aj reakcie účastníkov seminára vo voľnej diskusii k jednotlivým témam. Zborník by slúžil prípadným záujemcom, ktorí sa z rôznych príčin nemohli na seminári zúčastniť, no napriek tomu sa zaujímajú o danú problematiku. Okrem toho cieľom seminára je aj predstaviť najnovšie publikácie z produkcie ústavu za daný kalendárny rok, čo je tiež dobrá príležitosť na prezentáciu činnosti. A čo sa týka druhej časti otázky, tak ďalšími prednášajúcimi v rámci seminárov karpatorusinistiky by mali byť historici – PhDr. Stanislav Konečný, CSc., zo Spoločenskovedného ústavu SAV v Košiciach, Dr. Kiril Ševčenko z Prahy a napokon sociologička Dr. Eva Michna z Jagellonskej univerzity v Poľsku. Stretnutia by sa mali realizovať raz za mesiac počas akademického roka, s výnimkou prázdnin.

Rozhovor s rektorom PU o spolupráci Torontskej univerzity s Prešovskou univerzitou sa však týkal nielen organizovania vedeckých seminárov. Aké boli ďalšie predstavy o spolupráci? Vznikla na základe vášho spoločného stretnutia aj nejaká konkrétna dohoda o spolupráci na iných projektoch?

Pri stretnutí s profesorom RNDr. Reném Matlovičom, PhD., rektorom PU, sme sa dohodli na troch základných projektoch spolupráce. Prvým z nich bola *Letná škola karpatorusinistiky*. S týmto projektom som ešte v roku 1998 oslovil bývalého rektora PU – profesora

Foto: Eva Pařílková

mojich 7 divov

na pulze...
časopis prešovskej univerzity

Karola Feča, no z rôznych príčin sa tento projekt nepodarilo zrealizovať. Prešlo 10 rokov a ja som tento projekt predostrel znova. Ide o projekt 15-dňovej letnej školy, ktorá by bola realizovaná v rámci dvoch skupín záujemcov, pričom jedna skupina by mala ponúkaný blok prednášok v anglickom a druhá v rusínskom jazyku – v závislosti od stupňa ovládania rusínskeho a anglického jazyka by sa záujemcovia prihlásili na jeden alebo na druhý blok. Prednášky by boli z oblasti jazykovedy, to znamená, že záujemcovia by sa dozvedeli konkrétne fakty z dejín rusínskeho jazyka a informácie o dlhej ceste, ktorá vyústila do kodifikácií rusínskeho jazyka, ale zároveň by mali hodiny aktívnej rusínskej komunikácie, na ktorých by sa naučili tento jazyk, resp. by sa zdokonalili v jeho spisovnej norme. Druhý blok prednášok by bol napr. z histórie karpatských Rusínov, pričom každý rok by sme druhý blok obmieňali. Teda okrem histórie by tu boli prednášky z literatúry, etnológie a ďalších aspektov života Rusínov nielen na Slovensku, ale v medzinárodnom kontexte. Počas tejto letnej školy by sme záujemcom ponúkli aj rôzne kultúrno-poznávacie pobyty v rámci rusínskeho regiónu, ktoré by spestrili a obohatili ich poznatky o rusínskom etniku. Tretím navrhovaným bodom spolupráce bol ročný štipendijný pobyt na Ústave rusínskeho jazyka a kultúry PU pre zahraničných záujemcov o štúdium rusinistiky. Zo študentmi z Európskej únie by nebol problém, no máme tu aj záujemcov z Ukrajiny, USA, Chorvátska či iných krajín, ktoré nie sú členmi EÚ. Pre týchto študentov chceme vytvoriť fond. Znamená to, že rusínski krajanovia v USA a Kanade majú záujem finančne prispievať do takého fondu a týmto spôsobom umožniť štúdium aj študentom z nečlenských krajín EÚ. Mám zo stretnutia s rektorom PU veľmi dobrý pocit, lebo hoci sme neuzatvorili nejakú písomnú dohodu o spolupráci, začiatok realizácie prvého z navrhovaných projektov je dobrým signálom toho, že spolupráca s Prešovskou univerzitou sa ubera správny smerom.

PhDr. Kvetoslava Koporová,
Ústav rusínskeho jazyka a kultúry PU

Dávame deťom šancu

V januári 2009 prebiehal na Pedagogickej fakulte workshop s názvom *Výchádzanie v ústrety učebným potrebám žiaka prostredníctvom dynamického hodnotenia*. O jeho priebehu sme sa porozprávali s organizátorkou workshopu doc. PhDr. Ivetou Kovalčíkovou, PhD., prorektorkou PU pre vonkajšie vzťahy a marketing.

V januári prebiehal na Pedagogickej fakulte tréning, ktorý sa realizoval v rámci grantu financovaného Agentúrou pre vedu a výskum. Môžete nám na úvod povedať, o aký grantový projekt ide?

Certifikovaný tréning s pracovným názvom „V ústrety učebným predpokladom a potrebám dieťaťa“ bol súčasťou projektu APVV, ktorí riešia odborní pracov-

níci Pedagogickej a Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity. Partnerom v projekte je Katedra psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Výskumným cieľom je identifikácia možností a spôsobov, akými sa dá diagnostikovať schopnosť dieťaťa učiť sa, jeho kognitívny potenciál na učenie sa, a tým aj predpoklady pre jeho školskú úspešnosť. V rámci tejto výskumnej priority sa tím sústreďuje na zostavenie diagnostických nástrojov na testovanie a hodnotenie kognitívnych predpokladov žiaka a jeho učiteľnosti. Výskumný tím sa snaží vyvinúť metodiku tvorby individuálnych vzdelávacích programov pre deti, ktoré majú problémy s učením; avšak princíp tvorby konkrétneho programu spočívajúceho v rozvoji kognitívnych funkcií umožňujúcich učenie sa môže byť použitý aj pri práci s talentovanými deťmi. V oboch prípadoch sú to deti so špecifickými vzdelávacími potrebami.

Výskumný tím má 12 členov a tvoria ho odborníci z oblasti psychológie, pedagogiky, matematického vzdelávania a rozvíjania komunikačnej kompetencie. Nachádzame sa v tretej tretine riešiteľského obdobia. Doteraz sme sa sústredili na vytvorenie diagnostických nástrojov, snažili sme sa ich experimentálne overiť na vzorke, ktorá je pre tento projekt definovaná, a verifikovať vlastnosti, ktoré s elaboráciou takýchto nástrojov súvisia. Vstupujeme do fázy, v ktorej je hlavným cieľom príprava metodiky zameranej na individuálnu prácu s deťmi so špecifickými vzdelávacími potrebami za účelom optimalizácie ich kognitívneho rozvoja.

Ako by ste zhodnotili výhody projektu realizovaného na základe tohto typu grantu?

Projekt APVV má obrovské výhody v tom, že finančná dotácia vám umožňuje, aby ste sa kontaktovali s najlepšimi odborníkmi, ktorí určujú smer výskumu v danej vedeckej oblasti, a aby ste ich dokázali zaplatiť, v prípade, že máte záujem o spoluprácu s nimi. Zároveň disponujete dostatočným množstvom finančných prostriedkov, aby ste vycestovali do zahraničia a dostali sa do ohniska svetového vedecko-výskum-

ného diania v oblasti, ktorej sa venujete. Napríklad, impulzom na organizáciu spomínaného tréningu pre mňa bola správa, že v kanadskom Calgary sa bude konať stretnutie Medzinárodnej asociácie pre kognitívne vzdelávanie a kognitívnu psychológiu, na ktorom som sa rozhodla zúčastniť. Dôležitým momentom pre prácu v projekte bola skutočnosť, že som sa stala členkou Medzinárodnej asociácie pre kognitívnu pedagogiku a vzdelávanie. Z tohto členstva vyplývajú, prirodzene, viaceré výhody, napr. bezplatný prístup do cudzojazyčných plnotextových databáz štúdií, ktoré korešpondujú s problematikou kognitívneho vzdelávania a výskumu v tejto oblasti.

Akým spôsobom ste si vybrali odborníka na vedenie tohto certifikovaného tréningu?

Táto voľba vychádzala z analýz potrieb našej cieľovej skupiny. Vybrala som človeka, ktorý nám mohol podľa môjho názoru odovzdať veľa podnetných informácií a skúseností a ktorý mal už viedol podobné tréningy na iných svetových univerzitách. Mala som možnosť kontaktovať tieto univerzity a získať od nich referencie, informácie o tom, akú pridanú hodnotu mal pre nich tento tréning a do akej miery sa dal aplikovať v praxi.

O ktoré univerzity išlo?

Bola to napríklad Univerzita v Singapure alebo Univerzita v San Diegu v Kalifornii. Osobne som sa s odborníkmi z týchto univerzít stretla na spomínanom kongrese v Calgary. Osobitne bol pre mňa relevantný Singapur. Je to totiž krajina, kde vláda investuje obrovské množstvo financií do školstva, vedy a výskumu. Štátne orgány si uvedomujú, že príprava ľudí na vedomostnú spoločnosť je v súčasnosti absolútnou prioritou. Vedomostná spoločnosť neznamená, že človek má veľké množstvo vedomostí, že sa stáva chodiacou encyklopédiou, ale predovšetkým to, že má rozvinuté konceptuálne, kognitívne nástroje, ktoré mu pomáhajú pracovať s informáciami – zhromažďovať ich, kategorizovať, analyzovať, porovnávať, hodnotiť a zovšeobecňovať a tak sa dopracovať k nejakej novej tvorivej, originálnej kvalite aj v myslení a výstupoch spojených s činnosťou. Tento typ tréningu bol v Singapure overený, prebiehal v niekoľkých cykloch, momentálne sa program individuálneho kognitívneho rozvoja žiaka experimentálne overuje. V Singapure je súčasťou profesogramu každého učiteľa na základnej škole zapojenosť do nejakého výskumného projektu, ktorý by mu pomohol reflektovať a kriticky zhodnotiť, či to, čo robí, robí dobre. Práca vo výskumnej, reflexívnej rovine, konzultácie s odborníkmi mu však ponúkajú aj nové možnosti, ako vyjsť v ústrety kognitívnym potrebám žiaka. Na základe všetkých týchto skúseností som sa rozhodla, že človekom, ktorého k nám pozvem, bude profesor Morgens Jensen, riaditeľ kognitívneho centra v USA (ICML - International Centre for Mediated Learning) v štáte Georgia. Venuje sa totiž problematike dynamického hodnotenia alebo testovania schopností učiť sa a zároveň tiež problematike individuálneho rozvoja kognitívneho potenciálu žiaka veľmi systematickým a koncepčným spôsobom. Profesor Morgens Jensen je unikátny v tom, že je spojením psycholó-

ga a informatika. Vo svojich výskumoch vytvoril softvér na identifikáciu deficitných kognitívnych funkcií dieťaťa. Softvér má kapacitu nielen identifikovať kognitívne deficity dieťaťa, je schopný odporučiť rámcový individuálny plán práce s konkrétnym dieťaťom, napríklad v oblasti matematiky, čítania alebo písania. Na tento softvér sme v rámci projektu zakúpili ročnú licenciu. Certifikovaný tréning v oblasti kognitívneho vzdelávania, na ktorom sme sa pod vedením prof. Jensena zúčastnili, je registrovaný a schválený Asociáciou amerických psychológov (APA).

Koncepcia dynamického hodnotenia vznikala na základe požiadavky sociálne a kultúrne spravodlivejšieho hodnotenia. V čom vidíte nedostatok klasických štandardizovaných testov?

V rámci diagnostikovania kognitívnych kapacít človeka sa pracuje s dvoma paradigmami. Jednou z nich je takzvaná statická paradigma, ktorú využívajú napríklad štandardné testy inteligencie. Druhou je dynamická paradigma, ktorá testuje a hodnotí potenciál na rozvoj inteligencie. Je určená najmä na testovanie a hodnotenie kognitívnych kapacít detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia alebo emigrantov žijúcich v cudzej kultúre. Táto diagnostická paradigma je citlivejšia na odhalenie predpokladov pre rozvoj dieťaťa, na rozdiel od testovania aktuálneho stavu vývinu schopností prostredníctvom štandardných testov inteligencie alebo iných testov kognitívnych schopností. Dieťa, ktoré žilo v málo stimulujúcom prostredí, nemalo dostatok impulzov na rozvoj istých kognitívnych procesov. Tieto procesy sa môžu rozvinúť do istej miery aj maturáciou, prirodzeným zrením, ale primárne sa rozvíjajú hlavne na základe podnetov z vonkajšieho prostredia. Skóre, ktoré je dosiahnuté v testoch inteligencie, reprezentuje aktuálny stav rozvoja schopností v momente testovania, ale neposkytuje obraz o tom, ako by to mohlo byť, keby podnety z prostredia boli iné. A práve dynamická testovacia paradigma zavádza do testovania tzv. intervenčnú časť. Podstatou je to, že dieťa pracuje na tzv. základnej úlohe, ktorá môže byť aj úlohou z klasického inteligentného testu, a získa nejaké skóre. Následne sa však v tomto procese implementuje spomínaná intervenčná časť, počas ktorej učiteľ dáva dieťaťu rady a návody, vysvetľuje a učí ho, ako sa táto úloha môže riešiť. Potom nasleduje takzvaná transferová úloha, s rovnakým princípom ako úloha základná, na ktorej sa ukáže, ako je dieťa na predtým podanú inštrukciu citlivé, čo sa dokázalo naučiť v krátkej inštrukčnej časti. Môžeme postrehnúť rozdiel medzi deťmi – sú deti, ktoré dokážu okamžite na danú inštrukciu reagovať, iné zasa v menšej miere. Týmto spôsobom možno teda odhaliť potenciál kognitívnej modifikovateľnosti. Platí to aj naopak. Ak dieťa nie je schopné spracovať inštrukciu do svojich kognitívnych štruktúr, znamená to, že jeho citlivosť na danú inštrukciu, a teda aj kognitívna modifikovateľnosť je menšia. Možno teda povedať, že takéto testy a hodnotenia kognitívnych schopností dávajú šancu aj deťom, ktoré vyrastali v kultúrne odlišnom alebo sociálne nevyhovujúcom prostredí, aby preukázali svoj potenciál.

Skúste nám teda priblížiť charakter tréningu. Kto sa na ňom zúčastnil?

Mojou primárnou úlohou bolo v prvom rade zostaviť tréningovú skupinu, premyslieť si, kto by mal byť trénovaný. Samozrejme, vedela som, že to budú členovia nášho riešiteľského tímu, pracovníci našej fakulty, teda kolegovia z Katedry matematickej edukácie a Katedry literárnej a komunikačnej kompetencie, plus kolegovia psychológovia z Košíc. To bola základná predstava. Moje úvahy sa tiež odvíjali od toho, ako by mohol tento grant APVV nájsť pokračovanie v rámci ďalšieho vyvolaného projektu výskumu a vývoja. Začlenila som preto me-

sme administrovali, aj o analýzu kognitívnych deficitov konkrétneho žiaka, ktoré môžeme postrehnúť pri riešení konkrétnej úlohy, vyjadrovali sme sa k postupom pri odstránení zisteného kognitívneho deficitu. Veľmi zaujímavé bolo sledovať názory učiteliek zo základných škôl, ktoré sú zväčša bývalými študentkami Pedagogickej fakulty, najmä študijného odboru psychopédia. Práve ony totiž dokázali potvrdiť, či práca so spomínanými kognitívnymi nástrojmi funguje, vedeli porovnať, ako dieťa reaguje v štandardných podmienkach a aké nové informácie sme o ňom zistili v procese aplikácie týchto nástrojov.

dzi účastníkov tréningu učiteľky ZŠ a SZŠ. Vzhľadom na to, že náš projekt je zameraný na rozvoj potenciálu detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia, sa na tréningu zúčastnila pani učiteľka zo Základnej špeciálnej školy z Jarovnic, ďalej tam boli pracovníčky Psychologickej poradne v Prešove, pani učiteľka zo Základnej školy Važeckej, ktorá pracuje v triede s integrovanými žiakmi, pani učiteľka zo Základnej školy v Šamudovciach v michalovskom okrese, s touto školou sme spolupracovali už v minulosti, napríklad pri projekte nultého ročníka. Sú to učelia, ktorí budú výsledky tréningu implementovať vo svojich školách.

Aký bol priebeh tréningu?

Počas tréningu sa striedala teoretická fáza s aplikačnou časťou, to znamená, že jeden deň sme sa naučili pracovať s istým kognitívnym nástrojom a na druhý deň sme sa vybrali do škôl, kde sme sa pokúšali tento nástroj aplikovať. Dvojica učiteľov pracovala s jedným dieťaťom, sústredila sa hodnotenie a analyzovanie reakcií dieťaťa pri administrovaní istej úlohy, učili sme sa určiť prekážky v kognitívnom výkone dieťaťa pri riešení konkrétnej úlohy. Jeden výskumník z každej dvojice aplikoval intervenčný zásah a úlohou druhého výskumníka bolo pozorovať reakcie žiaka. Keď sme sa popoludní vrátili na fakultu, prebiehala intenzívna analýza získaných skúseností, problémov, uvažovali sme, či je možné daný kognitívny nástroj aplikovať na túto populáciu a s akým efektom a podobne. Išlo o dôslednú kognitívnu analýzu konkrétnej úlohy, ktorú

Aké boli výstupy z tréningu?

Na záver tréningu sme usporiadali tlačovú konferenciu, informovali sme, že by bolo žiaduce hľadať optimálne cesty implementácie reálneho, nielen deklarovaného kognitívneho vzdelávania do školskej praxe. Nazdávame sa, že tento typ kognitívneho vzdelávania je použiteľný nielen pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Kognitívna zložka vzdelávania by mala byť reprezentovaná stratégiami, ktoré sú schopné diagnostikovať problém, ale aj prednosti a kvality, silné a slabé stránky, a získať tak informácie o dieťati, ktoré učiteľovi pomáhajú pri plánovaní ďalšieho postupu. Učiteľ totiž často ponúka žiakom zaujímavé učivo, korešpondujúce s učeb-

ným plánom, žiaci však nedosahujú optimálny školský výkon, lebo nemajú rozvinuté kognitívne nástroje alebo – ináč povedané – kognitívne funkcie na to, aby tieto informácie spracovali. Podobne možno tento prístup využiť pri práci s talentovanými žiakmi, kde učiteľ môže príslušné kognitívne stratégie využiť na to, aby žiakovi pomohol maximalizovať výkon.

Aké sú vaše ďalšie plány, prípadne pripravované aktivity v tejto oblasti?

V tomto bode náš výskum nekončí. Spomínaný vzdelávací program je totiž zameraný na deti, ktoré majú šesť až deväť rokov. Existuje však metodika kognitívneho rozvoja detí v predškolskom veku. Ďalšou fázou je tvorba individuálnych kognitívnych plánov v predškolskom veku. V tejto súvislosti som sa dozvedela, že

vo februári sa koná veľký tréning na Univerzite v Newcastle vo Veľkej Británii, kde je silná „anglická škola pedagogickej a poradenskej psychológie“. Pozvali si na odborníka z Izraela, ktorý trénoval školských psychológov v Kanade, USA, Škótsku a podobne. Účasť na tomto tréningu bola neuveriteľná a neopakovateľná skúsenosť. Bola som integrovaná do skupiny dvadsiatich deviatich britských školských psychológov. Zaujímavé je, že spomínaní účastníci tréningu, školskí psychológovia, ktorých úlohou je radiť učiteľovi, ak je konfrontovaný s nejakým problémom, sú buď učiteľia s niekoľkoročnou praxou a ich graduovanosť v oblasti psychológie je až ďalším stupňom ich vzdelania, alebo na polovicu úväzku pracujú ako učiteľia a na polovicu úväzku ako školskí psychológovia. V ich profesionálnom bolo cítiť ideálne spojenie expertízy v oblasti didaktickej, pedagogickej, metodickej a psychologickéj. V našom školskom prostredí doteraz existuje istá priepasť medzi učiteľom a psychológom, sú to dve profesie, z ktorých každá má svoju špecifickú profesionálnu prípravu, sleduje si svoje ciele, nehovoriac o absolútnom nedostatku školských psychológov alebo o nedocenení ich prínosu na základnej škole. Podobne ako na tréningu, ktorý sme organizovali u nás,

sme po úvodnej teoretickej časti každý individuálne pracovali s konkrétnym dieťaťom a pokúšali sme sa využívať príslušné kognitívne nástroje. David Tzurriel, vo svete uznávaný odborník na dynamické hodnotenie, bol našim trénerom a supervízorom, z pozície školského psychológa sme sa učili písať rodičom a učiteľom správy, v ktorých sme identifikovali problém dieťaťa a navrhovali, ako postupovať pri jeho odstránení. Dieťa, s ktorým som pracovala, bolo pôvodom z Pakistanu, registrovala som minimálnu jazykovú bariéru, v predškolskom veku je práca s dieťaťom postavená najmä na neverbálnej zložke. David Tzurriel bude zrejme ďalší človek, s ktorým by sme chceli spolupracovať v budúcnosti. Uvedomila som si, že v rôznych častiach sveta často riešime tie isté problémy a hľadáme možnosti, aby sme napomohli rozvoju dieťaťa. Do budúcnosti teda uvažujem o porovnávacom výskume, v rámci ktorého by sme porovnávali experimentálnu aplikáciu kognitívneho programu, do úvahy by pripadali potenciálni partneri z univerzít v Singapure, San Diegu či Newcastle.

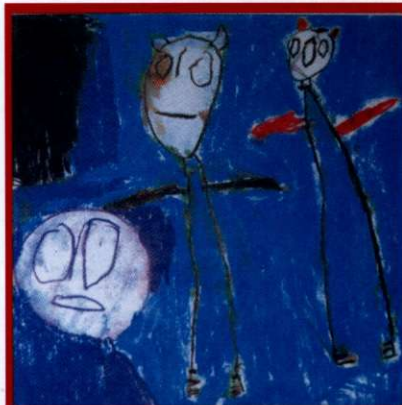
S doc. PhDr. Ivetou Kovalčíkovou, PhD., sa zhovárala Mgr. Martina Ivanová, PhD.

mojich 7 divov

Odborná publikácia 2008

V tomto čísle otvárame anketu, ktorá sa týka zaujímavých odborných prác vydaných na Prešovskej univerzite i mimo nej, doma i v zahraničí. Účastníci ankety sa budú pokúšať odpovedať na otázku *Ktorá odborná publikácia vydaná na PU Vás v roku 2008 zaujala?* V tomto čísle prinášame odpovede výskumníkov z dvoch vedných odborov: manažmentu a lingvistiky.

Z produkcie na FF PU vysoko oceňujem zborník **Štúdie o detskej reči** (editorka D. Slančová), a to najmä z týchto dôvodov: 1) prvýkrát sa v slovenskom odbornom prostredí publikuje ucelený súbor vedeckých prác o vývine detskej reči a o reči orientovanej na dieťa (teda o komunikácii s dieťaťom); 2) projekt má výrazný interdisciplinárny charakter, realizuje sa v úzkej spolupráci jazykovedy s psychológiou a logopédiou; 3) výskum má ďalekosiahly aplikačný rozmer, dôkladné poznanie vývinu detskej reči je napríklad nevyhnutným predpokladom úspešného diagnostikovania a liečenia rozličných rečových porúch. Z pohľadu týchto aspektov (a aj z viacerých ďalších) ide o priekopnícky publikačný počin, predstavujúci prvé čiastkové výsledky dlhodobého výskumu detskej reči. Závažnosť a zmysluplnosť tohto zborníka a celého výskumu v súčasnosti azda ešte ani nevieme úplne doceniť.

Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

Všetky publikácie, ktoré vyšli na PU v roku 2008, majú iste svojho čitateľa a možno aj svojich nadšencov a zástancov, ktorí ich považujú za najzaujímavejšie. Jedna práca, jeden zborník však mňa osobne zaujal asi najviac. Možno je to tým, že je v ňom skĺbená odbornosť, tematická rozmanitosť či praktický prínos pre prax, možno tým, že je vysoko aktuálny. Je to publikácia **Management 2008 – v časoch globálnej zmeny a neistoty** kolektívu autorov pod edičným dohľadom prof. Ing. Dr. Róberta Štefka, PhD., a doc. PhDr. Miroslava Frankovského, CSc., pôsobiach na Fakulte manažmentu PU. Táto publikácia je významná a pre mňa najzaujímavejšia práve tým, že vychádza na počiatku globálnej ekonomickej krízy a už svojím názvom predpovedá etapu vývoja, ktorú súčasny svet, ale aj Slovensko ako krajina momentálne prežíva. Príspevky, ktoré publikáciu tvoria, poukazujú na to, že manažment, ale i zvládanie krízy nie sú len vecou úzkej skupiny odborníkov, vládných či štátnych pracovníkov, ale týkajú sa každého jedného z nás. Dovoliť si tvrdiť, že prečítanie tohto zborníka môže byť v súčasnej situácii prospešné pre každého. Práve preto je u mňa číslom jeden medzi odbornými publikáciami vydanými v roku 2008 na pôde PU.

Ing. Martin Gymerský

PUBLIKÁCIE

na pulze...
časopis prešovskej univerzity

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela

Doc. PhDr. Michal Oláh, PhD., a doc. JUDr. Ján Roháč, CSc., koncom minulého roka publikovali prácu Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela. Je výsledkom riešenia vedeckovýskumného projektu VEGA č. 1/0532/08 – Supervízia ako základný predpoklad kvalitatívnej sociálnej práce. Jej obsah korešponduje so študijným programom Charitatívna a sociálna služba na PBF v študijnom odbore Sociálna práca.

Práca je členená na päť častí. V prvej časti sú analyzované a syntetizované otázky týkajúce sa fenoménu – dieťa v ohrození. Druhá časť je venovaná sociálno-právnej ochrane detí vrátane niektorých historických aspektov a kľúčových zložiek systému starostlivosti o dieťa a sociálnej prevencii. V tretej časti sú implikované otázky súvisiace s problematikou pozitívneho práva v ľudskej spoločnosti s akcentom na zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Štvrtá časť obsahuje interpretáciu konkrétnych legislatívnych úprav so zameraním na dimenzie sociálnej práce. Autori neopomenuli ani aspekty medzinárodnej ochrany detí s upozornením na potrebu dôležitejšieho rešpektovať Dohovor o právach dieťaťa v aplikačnej rovine (piata časť).

Možno konštatovať, že ide o širokospektrálnu a náročnú problematiku, čo od čitateľa vyžaduje interdisciplinárny prístup k poznaniu nielen uvádzanej početnej literatúry, ale aj prezentovaných všeobecne záväzných právnych predpisov a medzinárodných dokumentov. Súhlasím s autorom, že práca, nech má akékoľvek pomenovanie, neobsahuje všetko a ani nemôže podať vyčerpávajúci výklad jednotlivých aktuálnych dynamických otázok vrátane legislatívnych dikcií. Jej úlohou je predovšetkým oboznámiť čitateľa s problematikou a dať mu orientačný základ, aby si mohol sám zvoliť spôsob jej individuálneho štúdia a riešenia konkrétnych prípadov v praxi.

Mgr. Ján Husár, PhD.

Ochrana pred diskrimináciou (Extrakt otázok z platnej legislatívy)

Pod uvedeným názvom koncom roka 2008 vyšla práca doc. JUDr. Jána Roháča, CSc., dlhoročného externého člena Katedry kresťanskej antropológie a sociálnej práce na PBF PU. Autor interpretuje príslušné ustanovenia tzv. antidiskriminačného zákona s akcentom na zákaz diskriminácie. V tejto súvislosti vysvetľuje formy diskriminácie (priama, nepriama, obťažovanie, neoprávnený postih, pokyn a navádzanie na diskrimináciu). Analyzuje právnu úpravu týkajúcu sa povinnosti dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, v oblasti sociálnej a zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní. Za relevantnú

treba považovať tú časť práce, v ktorej autor venuje pozornosť právnej ochrane a konaniu vo veciach súvisiacich s porušovaním zásady rovnakého zaobchádzania, vrátane zmien a doplnení, napr. zákona o zriadení slovenského národného strediska pre ľudské práva, zákonníka práce, zákona o vysokých školách, zákona o službách zamestnanosti atď.

Autor v uvedenom kontexte upozorňuje na možnosť mimosúdneho vybavenia vecí, ak dôjde k porušeniu zásady o rovnakom zaobchádzaní v spomínaných oblastiach, a to prostredníctvom zákona o mediácii, ktorý v aplikačnej praxi ešte nie je adekvátne využívaný dotknutými osobami. Osobitosť prístupu autora k upravovanej aktuálnej problematike možno vidieť aj v tom, že prezentuje svoje úvahy o motive neakceptovať antidiskriminačný zákon, pravda, opierajúc sa o názory študentov pri rešpektovaní ich práva na anonymitu. V neposlednom rade autor okrem iného upozorňuje na možné vážne dôsledky diskriminácie a zároveň nabáda čitateľa predchádzať diskriminácii pri uplatňovaní eticko-právnych hodnôt, resp. základných ľudských práv a slobôd.

Možno súhlasiť s konštatovaním v úvode práce, že „vydavateľ i autor touto aktivitou chcú prispieť k zvyšovaniu povedomia každého, kto o danú problematiku má záujem z rôznych dôvodov“.

PhDr. Jozef Vorobel

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce
PBF PU

Filozoficko-psychologické otázky človeka v „Novej Európe“

Problémy človeka a jeho postavenia vo svete boli, sú i neustále budú stáť v pozornosti nielen filozofických, ale i filozoficko-antropologických, etických, pedagogických, ako i psychologických úvah (nehovoriac o vedách prírodovedného zamerania).

V tomto kontexte je zaujímavá monografia J. Poněšického (s príspevkami A. Hogenovej, J. Kořů a J. Sokola) s primeraným názvom: *Člověk a jeho postavení ve světě – filozofické otázky – psychologické odpovědi*. Práca vyšla v Prahe (nakladateľstvo Triton) v roku 2006, ale na náš knižný trh sa dostala až v týchto dňoch a zožala veľký úspech u vedecko-pedagogických pracovníkov na Slovensku. Monografia odpovedá na mnohé otázky, ktoré sa týkajú širšej verejnosti, a rieši závažné ľudské problémy, dotýkajúce sa každého človeka, žijúceho v dnešnom hektickom a uponáhľanom svete, ktorý zdobíme „prozaickými“ znejúcim názvom – doba postmoderná. Tak mi v tejto súvislosti napadá otázka, ktorá možno znie dosť prekvapujúco. Prečo som pridala k názvu recenzie spojenie *človek v „Novej Európe“*. Určite to nie je náhoda. Práve naopak. Dnes žijeme vo veľmi uponáhľanej dobe, ktorú sme krásne priridobili pojmom „doba postmoderná“, mysliac si, že práve táto doba všetko vyrieši. Opak je pravdou. Hektika, zhon, intolerancia, kultúrna nezmyselnosť a absurdita existencie potreby ľudských morálnych hodnôt, to je obraz postmodernity.

Preto i názov „Nová Európa“. Možno s mojou myšlienkou polemizovať, to rozhodne áno. Osobne som presvedčený, že práve v dnešnej dobe, v dobe „Novej Európy“, je také potrebné vracieť sa k ľudským hodnotám, ktoré výrazne preslávili obdobie antiky v 4. storočí p. n. l. svojou humanitou, pravdou, ráciom, cnosťou, radosťou z potreby sa vzdelávať, zdokonaľovať a kreovať svoju osobu.

V práci Poněšického a jeho kolegov sa stretávame s iným pohľadom na svet, spoločnosť a človeka, než je ten svet a ten človek, ktorého som označila ako postmoderný. Rozhodne postmoderný je, ale v inom zmysle slova. V kapitolách 1. 2. *Postmoderný človek v dnešnom svete* (s. 19 – 27) i v kapitole 1. 4. (s. 32 – 44) sa stretávame s celkom iným pohľadom na danú problematiku človeka v dobe po moderne. Je zaujímavým faktom, že autori pri interpretácii postmoderného človeka v dnešnom svete „Novej Európy“ nezabudli na reálneho človeka, človeka so svojimi starosťami, trápeniami, ťažkosťami, obracujúc sa na názory E. Fromma, J. Patočku, ale i na M. Heideggera, ktorí vidia „človeka ako jedinca, ktorý sa odcudzil prírode a vlastnej prirodzenosti, stal sa slobodným a nezávislým, ale zároveň znovu hľadá spojenie so svetom i so sebou“ (s. 19). Práve na týchto miestach vidíme, ako dnes začína strácať človek pôdu pod nohami a rúti sa bezhlavo do priepasti, z ktorej niet návratu. To je skutočná realita postmoderny. V práci sú tieto myšlienky explikované v slovách Patočku, ktorý sa stále vracia k prirodzenému svetu, svetu ľudského života, ktorý sa dá pochopiť iba ako celok podstatných spôsobov ľudského správania, kde nie je zmyslom iné, než žiť (pozri Patočka, 1990, s. 10). V recenzovanej práci túto otázku Poněšický reflektuje takto: „*Patočka zdôrazňuje potrebu vytvárať vzťahovosť a zradenie sa do celku na pozadí hrozby bezvzťahovosti, ktorá odporuje ľudstvu, kultúre i celému civilizačnému procesu*“ (s. 19).

Súhlasím s vyjadrením názoru autora, že v postmodernej dobe je dovolené všetko. Sám tvrdí, že „*tento extrém sa stáva novým problémom; je to strata poriadku, strata a bezradnosť v globálnom svete, v ktorom človek vidí všetko z oveľa väčšej blízkosti, než tomu bolo kedysi skôr, najrôznejšie alternatívy spôsobu života (...) a rovnako urobí z núdze cnosť*“ (s. 20). Ide o to, že človek postmoderny sa stále hľadá, ale ťažko sa nachádza. Žije v kopiach sa konfliktov a problémoch – či už morálnych, právnych, politických atď., bojas za, čo bude v budúcnosti. Človek v takejto pozícii vystupuje ako „predmet“ medzi „predmetmi“, „objekt“ medzi „objektmi“, stráca svoju identitu, sebaopoznanie, sebareflexiu, sebakreáciu – stráca sa celý. Absentuje tu vnútorný duchovný poriadok, taký potrebný pre človeka v „Novej Európe“, ale človek ho akosi ťažko nachádza a odcudzuje sa všetkému. Preto možno iba súhlasiť so slovami autora: „*... človek sa stáva pasívnym článkom mohutného spoločensko-ekonomického poriadku. Dnešná nová kvalita odcudzenia znamená vedomé odmietnutie osobne emotívnych, vzájomne zodpovedných pút medzi ľuďmi. Duch slobody, džin spustený z doposiaľ uzatvorenej fľaše, pôsobí takmer ako droga, na ktorú nie sme pripravení*“ (s. 25).

Týmto otázkam sa venuje recenzovaná práca v časti O zmyslu života (s. 46 – 57). Vieme vlastne dnes, čo je zmyslom života a kde túto kategóriu zaradiť? Pre mnohých sa zdá nepotrebné, aby sa zamýšľali nad zmyslom svojho života. Práca však tvrdí niečo úplne iné. Prostredníctvom historickej analýzy psychológie, psychoterapie, filozofie i etiky (s. 46 – 55) si kladie otázku: Je možné teraz odpovedať na otázku, čo je zmyslom života? Doterajšie úvahy podporené skúsenosťami z poradenskej a psychoterapeutickej praxe vypovedajú o nevyhnutnosti hľadania individuálnej cesty (to sa týka i etiky) v rámci všeobecných možností. To v prvom rade znamená dotvorenie toho, čo v dôsledku nášho vývoja, výchovy jednostranne chýba: „*... ide totiž skôr o vyrovnanie mínusovej stránky doterajšieho spôsobu života, o kvalitu života v prírode a slobode, o to vedieť sa nadchnúť, zároveň presadzovať svoje názory, uvažovať o realizácii vlastných možností, schopností a podľa toho rozširovať rádius svojej pôsobnosti*“ (s. 56). V nadväznosti na uvedené myšlienky práca rieši množstvo zaujímavých a aktuálnych problémov dnešného „postmoderného človeka“, akými sú otázky 1. etiky; 2. ľudských hodnôt a hodnotovej orientácie človeka; 3. psychológie náboženstva; 4. problém viery a orientácia vo svete; 4. cesta poznania (s. 59 – 261).

Monografiu, vzhľadom na vnútorné potreby človeka v dobe po moderne, odporúčam do pozornosti pedagógom, vedeckým pracovníkom, ale i študentom, ktorých sa uvedené problémy bytostne dotýkajú a ktorí tak často stoja na onej životnej križovatke, kde sa musia rozhodnúť konať humánne. Monografia Poněšického im v tom rozhodne pomôže.

Prof. PhDr. Anna Klimeková, PhD.
Fakulta humanitných a prírodných vied

Nový úspech prešovskej slavistiky

Začiatkom marca vydal Pravoslávny knazský seminár Prešovskej univerzity v Prešove prvý diel *Cirkevnoslovansko-slovenského slovníka* (186 strán), ktorý predstavuje výstup projektu Vedeckej grantovej agentúry Pravoslávnej cirkvi na Slovensku. Autorský kolektív (M. Štec, M. Horňák, V. Kocvár, Š. Pružinský, T. Pružinská, E. Šaková, Š. Šak) si vytýčil za cieľ pripraviť prekladový slovník, ktorý bude obsahovať najpoužívanejšiu slovnú zásobu cirkevnej slovančiny a jej slovenské ekvivalenty (v rozsahu asi 15 000 slov; 1. diel obsahuje takmer 8 200 heslových slov). Na porovnanie uvedieme, že Polnýj cerkovno-slavjanskij slovar od G. Djačenka (1899) obsahuje viac ako 30 000 slov, z čoho iba 13 447 cirkevnoslovanských slov. Slovník má slúžiť predovšetkým študentom bohosloveckých fakúlt východného ritu, ale aj širšej slavistickej verejnosti pri štúdiu (čítaní a preklade) Svätého Pisma, breviára, žaltára, oktoicha a iných bohoslužobných kníh. Chceme poznamenať, že dosiaľ boli pre veriacich východného obradu na Slovensku vydané dve lexi-

..., Sagner, 1987, 260 s.), ktorý tiež obsahuje slovo. Prvý slovník je dnes už bibliografickou naviše ekvivalenty prekladu cirkevnoslovan do uvedených jazykov sú pre dnešných po slovníka dosť problematické. Obidva slovadiska rozsahu heslových slov a tiež celkovej slovnodruhových charakteristík jednotlivých slov nezodpovedajú požiadavkám vyučovateľu cirkevná slovančina na bohosloveckých, ale aj prekladateľskej činnosti.

Mgr. Vladimír

Neustále hľadanie nových odpovedí na staré otázky nás udržiava pri živote ako ľudí

Pochádza z Bardejova, na Filozofickej fakulte PU vyštudoval slovenčinu a este počas štúdia pôsobil ako redaktor v Redakcii programov Slovenského rozhlasu v Košiciach. Po odchode z redakcie sa stal interným doktorantom na Kabinete slovistiky Ústavu slavistických študií Karlovej univerzity v Prahe. V súčasnosti pracuje v Ústave slovenskej literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Radoslav Passia.

Čo tebe zrodilo rozhodnutie študovať slova estetiku?

dec som chodil na výtvarnú, od pätnástich
pokušal o poéziu a niečo málo som aj uverejnil.
Nič výnimočné, podobne na tom asi bolo mno-
ho rovesníkov. Len vo mne bol vždy aj pocit, že
s týmito vecami chcem zaoberať stále, takže
bol akosi samozrejímavý, o ničom inom som
nemyslel.

Namiesto na pivo sme sa raz s kamarátom, návštevu k jednej rozhlasovej redaktorky, vtedy spolupracoval. Z návštevy som u s ponukou vyskúšať si to tiež. Prešiel som t tých publicistických textov a literárnych

silnejšia inštitucionálna báza pre literárne dianie, výnimkou sú len akademické pracoviská, ktoré nemôžu suplovať prácu redakcií, časopisov a vydavateľstiev.

Ako vnímaš rozhlas ako médium sprostredkujúce umenie?

Pre mňa osobne rozhlas vždy súvisel so samotou, a aj preto ho mám rád. So samotou preto, že ak chceme naozaj počúvať, teda nielen „prísluchovo“, musíme byť jedno-ducho ticho a sústredení na vnímanie, len vtedy sa k nám umenie môže dostať. Ale menej lyricky: Táto otázka má dvojaký rozmer. Jedna vec je umenie, ktoré rozhlas len sprostredkúva poslucháčovi, teda predovšetkým hudba.

Druhá vec je špecifické rozhlasové umenie, ktoré by bez rozhlasu ako média a zároveň kultúrnej inštitúcie nevznikalo. Dnes má klasický rozhlas v konkurencii iných médií výrazne oslabenú pozíciu. Zánik mu však podľa mňa nehrozí, ak bude konkrétne reagovať na aktuálne podnety a výraznejšie sa profilovať.

V oblasti umenia tu mám na mysli dve veci – jedna je skôr technická a týka sa dostupnosti umeleckej produkcie, ktorá v rozhlase vzniká. Hodnotné relácie musia byť voľne dostupné na internete a na zvukových nosičoch – tu sa veci postupne hýbu dopredu, no zároveň sme dlhodobo svedkami absurdnej situácie, že v takom veľkom meste ako Košice je problém s príjmom signálu umeleckého Rádia Devín. Potom je naozaj zbytočné špiritizovať nad zmyslom umeleckej práce v rozhlase...

Iným problémom je samotná umelecká tvorba, teda predovšetkým rozhlasová hra a aj ďalšie špecifické žánre, napríklad fícer. Tu je v súčasnosti situácia zlá, produkuje sa príliš málo a ocenenie tejto práce je také mizerné, že profesionálny výsledok tu nemôžeme považovať za samozrejmosť, ale je skôr výsledkom neziskovosti a obetavosti autorov.

Po istom čase si prácu v rozhlase zanechal a vrátil si sa späť do vysokoškolského prostredia – tentoraz ako interný doktorand Kabinetu slovakistiky na FF UK v Prahe. Vraj si stal známym tým, že si upratul Rudolfovi Chmelovi stôl...

Môj školliteľ Rudolf Chmel vtedy viac využíval svoj ministerský stôl na Ministerstve kultúry v Bratislave a potom svoju novú kanceláriu, z ktorej stále riadi pražskú univerzitnú slavistiku... V každom prípade si myslím, že mal a má nostalgický vzťah k tomu malému kabinetu č. 27 v budove fakulty na Námestí Jana Palacha s presklenou knižnicou a masívnymi kreslami a stolmi, ktoré si pamätajú ešte medzivojnových profesorov. Veď od svojho založenia v roku 1994 sídli Kabinet

R. Passia: Na hranici môžu vznikať zaujímavé veci

slovakistiky ako inštitucionálna jednotka Filozofickej fakulty UK naozaj v tomto jedinom kabinete a dlho tam tiež „boli umiestnení“ všetci pedagógovia, prebieha tam výučba aj mnohé pracovné a spoločenské stretnutia, sídli tam slovakistická knižnica. Takže si viete predstaviť, ako tento prítomnosťou aj minulosťou „prehustený“ kabinet vyzerá. Moje občasná „upratovanie“ bolo teda skôr archeologickým výskumom, vďaka ktorému som sa zo súčasnosti dostal až kdesi na začiatok deväťdesiatych rokov k materiálom, poznámkam a listom Ludvíka Pateru, ktorý sa v tom čase najviac zaslúžil o založenie slovakis-

tiky ako samostatného odboru na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity.

Čo Ti dal tento pohľad z diaľky na slovakistiku? Ako vnímaš zmeny v spoločenskom postoji a v kultúre v rámci česko-slovenských vzťahov?

Predovšetkým sa dosť zrealinil môj pohľad na dosah a význam slovenskej literatúry v zahraničí. Uvedomil som si, že to, čomu sa kedysi hovorilo „česko-slovenský kultúrny kontext“, bolo vo viacerých ohľadoch vágne a umelé. Praha akceptuje oveľa menej zo slovenskej literatúry, ako som si predtým myslel. Aj keď, samozrejme, v porovnaní s inými okolitými metropolami je prítomnosť slovenského umenia oveľa viditeľnejšia, o tom netreba pochybovať. Zbavil som sa teda nadmerného česko-slovenského sentimentu. Od návratu z Prahy sa napríklad len uskrniem, keď vidím v televíznych správach jeden z tých pravidelne sa opakujúcich konvenčných šotov o veľkom úspechu slovenského divadla u českého publika. Toto mediálne kliše dosť presne odráža stav, v ktorom pred realitou uprednostňujeme idealizovaný obraz. Z vlastnej skúsenosti by som povedal, že veľkú časť, niekedy aj väčšinu obecnstva najmä na oficiálnych prehliadkach slovenského divadla tvoria sami Slováci. To nie je nič zlé, ale je to tak. Navyše, Praha ponúka každý večer niekoľko desiatok divadelných predstavení, takže predstava, že občasná hosťovačka slovenského súboru zanechá rovnaký dojem ako povedzme jedno vystúpenie Divadla Jára Cimrmana v Košiciach je mylná.

Rovnako som jemne alergický na hlasy, ktoré sa odmietavo alebo až pohrdavo vyjadrujú o prekladaní slovenskej beletrie do češtiny s argumentom, že „my si predsa rozumieme“. Výsledkom tohto podcenenia situácie je totiž to, že súčasná slovenská literatúra je v Česku takmer úplne neznáma, knižky v slovenčine sa nepredávajú a prekladov vychádza ročne naozaj len pár. Stav je taký, že „rodilých mluvčích“, ktorí by

sa slovenskej literatúre venovali sústavne a profesionálne ako prekladatelia, vydavatelia či kritici vlastne niet. Aby som to zhrnul: prekypoval ma nepomer medzi tým, čo my prijímame z českej kultúry, a tým, čo sa prijíma od nás. Naše umenie v Česku teda jestvuje, ale zväčša ako príde, tak aj odíde, jeho „vplyv“ je menší, než si zvykneme namýšľať.

Máš blízko k poľštine. Prekladal si napríklad texty Andrzeja Stasiuka, ktorý vo svojich literárnych i publicistických textoch oživuje kultúrny projekt stredoeurópskeho priestoru. Známy poľský spisovateľ S. Chwin však vyhlásil, že ide iba o mýtus...

„Mitteleuropa“ je pôvodne nemecký koncept, ktorý označoval priestor medzi Ruskom a Západom. Tento pojem sa tu najmä po rozpade Rakúsko-Uhorska celkom udomácnil a začal, takpovediac, produkovať vlastné významy a interpretácie. A vyprodukoval ich také množstvo, že dnes znamená Stredná Európa „takmer všetko“ – je to pojem veľmi vágny. Asi jediné, čo tieto rozličné predstavy spája, je konštatovanie tranzitívnosti Strednej Európy v geografickom, politickom, kultúrnom či etnickom zmysle slova.

V tom je práve ten zádrhel, ktorý si na rozdiel od konjunkturných citelov Strednej Európy Stefan Chwin všimol. Ak je táto tranzitívnosť, prechodovosť naozaj „bytostnou“ vlastnosťou tohto nášho priestoru, znamená to, že aj naše súčasné politické a hodnotové prepojenie na Západnú Európu môže mať len dočasný charakter. Jeho kritika stredoeurópskej mytológie je teda do istej miery tiež „neobjektívna“, je spôsobená obavou z návratu „medveďa z Východu“ – Chwin chce zrušiť pojem Strednej Európy, lebo by to znamenalo definitívne sa pripútať k Západu. Toto zrušenie však podľa mňa nebude z rozličných príčin dosť dobre možné, najmä preto, že sa už dostalo do bežnej hantýrky politikov, žurnalistov či rozličných kultúrnych fondov a nadácií. Takže pojem Stredná Európa bude fungovať, či už s reálnym obsahom alebo bez neho...

Stasiukova snová a iste aj dosť „mytologizujúca“ predstava o tomto priestore mi je však sympatická nielen vďaka tomu, že ju podáva naozaj sugestívne, ale aj svojou „privátnosťou“ a „nažitosťou“. Stasiuk prichádza s konkrétnou, „svojou“ Európou, ktorá sa svojou rukolapnosťou líši od abstraktných akademických konceptov.

Témou tvojej dizertačnej práce sa stala problematika literatúry autorov v rámci karpatského regiónu. Ako vnímaš tento

priestor, jeho kvality, resp. špecifickú úlohu?

Karpaty sú, ešte viac ako iné európske regióny, charakteristické svojou hraničnosťou. Práve pojem hranice sa pokúšam podrobnejšie rozpracovať, pretože ho pre mnohé literárne javy považujem v súčasnosti za veľmi produktívny. Samozrejme, hranica sa dá chápať v najrozličnejších významoch, nielen geograficky, ale aj žánrovo, hodnotovo, jazykovo či etnicky. Podľa mňa môžu v dnešnom hodnotovo rozkolísanom svete, kde už neplatí niekdajšia stabilita vzťahu centrum – periféria, vznikať práve „na hranici“ tie najzaujímavejšie veci. Stabilita je totiž čosi, čo na umenie zvykne takmer vždy pôsobiť dosť umŕtvujúco. Okrem toho je pre mňa región, ktorý zatiaľ trochu hypoteticky nazývam východokarpatský hraničný areál, takou malou vzorkou veľkej Strednej Európy, ktorá má ako objekt literárno-vedného skúmania predsa len dosť vágne kontúry.

Po ukončení doktorandúry v Prahe si začal pracovať v Ústave slovenskej literatúry SAV. Máš už teda za sebou skúsenosť s prácou v rozhlase, s pôsobením učiteľa na vysokej škole i s aktivitou literárneho vedca. Čo by tieto profesie mali spĺňať, aby naplňali svoj zmysel?

Zmysel je veľmi problematická kategória. Ak by som mal túto ťaživú otázku trochu odľahčiť, povedal by som, že náplň týchto profesií je daná popisom činností v pracovnej zmluve. Patetickejšia, aj keď pre mňa nemenej pravdivá verzia odpovede by znela asi tak, že tí, ktorí dostali príležitosť tieto profesie vykonávať, by mali toto privilégium využiť na vlastnú sebatvorbu. Azda práve vtedy môže zmysel a výsledky ich činnosti vybadať a zhodnotiť ich okolie – poslucháči, študenti, čitatelia. Neustále pocity neistoty a zlyhania, čo intelektuálnu prácu nevyhnutne sprevádzajú, sú zase dňom za veľkú mieru slobody, ktorú poskytujú.

Zhovárali sa
Soňa Pariláková
a Martina Ivanová

Nahrávanie Literárnej kaviarne (2005)

To, ako si vyberáš literatúru, ťa učí, ako si vyberať aj v živote

Jeho prvou divadelnou úlohou bola rola Čima v predstavení Čin-Čin. Na režisérsku stoličku si prvýkrát sadol v ôsmom ročníku. Divadlo ho sprevádzalo aj počas strednej a vysokej školy pri štúdiu slovenčiny a estetiky na FF PU. Umenie je preňho predovšetkým priestorom slobody a prirodzenosti. Roman Sorger.

Keď sme sa prvýkrát na vysokej škole stretli, bol si pre nás v mnohom už hotovým človekom, ktorý veľa čítal, robil divadlo a kopu ďalších vecí. Aká bola tvoja prehistória pred vysokou školou, ako si sa dostal k divadlu?

Divadlo som začal robiť v treťom ročníku na základnej škole, bolo to bábkové divadlo v Dome pionierov a mládeže v Bardejove. A spomínam na to ako na úžasné obdobie. Mal som šťastie, že som tam stretol jedného výnimočného človeka, pani Babuščakovú, dnes Pelákovú, ktorá nás ako deti priviedla nielen k divadlu, ale celkovo ku kultúre, k umeniu, k tomu,

ako byť slobodný. Bola to žena, ktorá s nami intuitívne pracovala metódami dramatickej výchovy. Pamätám si, že na prvé predstavenie Čin-Čin, kde som hral Čima, sme si samostatne vyrábali kašírované bábk. Jednoducho, budovali sme si vzťah k tomu, čo, s čím a kým hráme. Keď som bol v ôsmom ročníku, stalo sa, že ochorela učiteľka jedného divadelného súboru v Bardejove a prišli za mnou s tým, že robím nejaké divadielka a či si nechcem (ako ôsmak!) zrežimovať jednu vec. No a ja som bez ostychu povedal, že áno. A tak sme začali robiť v Bardejove najprv len detské predstavenia, divadlo pre deti a s deťmi. Bolo to obdobie, v ktorom sa človek naučil slobodne myslieť a mohol si overiť, že keď chce, nič nie je nemožné.

Mal som veľké šťastie, že ma nevzali hneď na vysokú. Prihlásil som sa najprv na odbor dejepis – zemepis (kde som bol jediným uchádzačom). Možno preto, že od malého dieťaťa som mal sen, že chcem byť archeológom. Vidieť krajinu, hrabať sa v piesku a nájsť nejaký poklad. No skúšky som nespravil, nevzali ma, a tak som chvíľu pracoval v továrni na výrobu topánok, robil som sprievodcu v skanzene, robotníka v múzeu. Učil som na základnej škole v Zborove, kde je väčšia rímska komunita a kde som okrem slovenčiny a občianskej náuky rok učil v rímskej triede 5. C aj ruský jazyk. Od riaditeľky som dostal výzvu, že ak ich naučím tri písmená

z azbuky, budem dobrý učiteľ.

V tom čase som zorganizoval v Bardejove prvý divadelný workshop. Na prezentácii výsledkov sme čakali tak 50 našich priateľov a prišlo 800 ľudí. Na základe toho som dostal do rúk kľúče od hrubej bašty a začali sme programovo organizovať plenérové predstavenia, oživovať nedivadelné priestory a experimentovať so svetlom a priestorom.

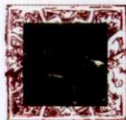
Myslím, že mám šťastie na ľudí, ktorých stretám. Jednak ma ovplyvnia, jednak sa mnou idú istý kus cesty. Byť s nimi je pre mňa vždy zaujímavé. V tom čase som stretol Karola Horvátha a Mariána Lacka. K.

Horváth je spisovateľ, terajší šéf umeleckej tvorby v rozhlas, ale vtedy ešte spisovateľom nebol. Bol divadelník. Tiež robil predstavenia pre deti a tiež to boli také predstavenia, ktoré sa vymykali konvenciám, lebo napr. nechával umrieť na scéne aspoň päť detí. V čase, keď sme sa zoznámili, urobil predstavenie, kde ich umrelo 25. Takže sme si hneď porozumeli a stali sa pokrvnými bratmi.

Keď som ušiel z domu, tak som býval a žil chvíľu práve v Dolnom Kubíne s Karolom a to teda bolo. Maňo Lacko v tom čase organizoval letné tábory výtvarníkov – LeTaVy, ktoré boli stretnutím asi 30 – 40 spriaznených ľudí. Chodili sme tam ako divadelníci, hoci divadelné dielne vtedy ešte neboli, iba výtvarnícke. Stretali sa tam aj ďalší, napr. Vlado Sadílek, Ľubo Šarik, Peter Janků, Dušan Krnáč. Týždeň sme spolu robili, čo sme chceli, rôzne divadelné workshopy. A cez týchto ľudí, konkrétne cez Ľuba Šarika a Karola Horvátha, som sa dozvedel, že je tu nejaký Prešov, nejaká Katedra estetiky a nejaký pán Horák. Až neskôr ex post som zistil, že práve on urobil predstavenie Ó, Európa, ktoré som náhodou zhliadol, a že to je ten človek, ktorý napísal Skazu futbalu v meste K, ktorá ma šokovala v prešovskom divadle. No a po odporúčaní týchto ľudí som si povedal: tu choď, tu sa bude robiť divadlo. Prišiel som na vysokú už s istými skúsenosťami, čo mi pomohlo najmä v tom, že som mal úplne iný pohľad na to, ako budem pristupovať k učeniu, čo od tej školy chcem. Vedel som, že je to neskutočná zásobáreň informácií, ktoré môžem vstrebávať, a to nielen v knižnici, ale najmä od ľudí, ktorí tu sú, učelia ako Karol Horák, Stanislav Rakús, Peter Milčák, Ján Sabol starší, ktorí ma učili. Stretnutia s nimi boli momenty, keď človek zrazu vedel, že stojí za to byť na tejto škole. No a keďže som

R. Sorger: Čítanie je istý návyk jestvovania

si povedal, že chceme robiť divadlo, tak asi tretí deň na výške sme si na internáte divadlo založili. Stretli sme sa v ročníku vynikajúca partia a vydržalo nám to asi dva roky, čo bolo úplne šialené. Takmer všetci (ošmi) sme bývali na jednej izbe, a keď sme

vyhodili všetky veci von, tak sme tam aj skúšali divadlo, kým sme sa neskôr nedostali k inému priestoru. V septembri sme nastúpili na školu a v decembri sme sa zúčastnili na Akademickom Prešove, kde sme sa s predstavením stali laureátmi. Úžasné bolo, že sme fungovali sami. Skúsenosti, ktoré som mal predtým, ma priviedli aj k tomu, že som nepotreboval mať pri sebe pedagóga, aby mi povedal: poď, budeme spolu robiť divadlo. Vedel som, že to chceme robiť a že to chceme robiť s ľuďmi, ktorí sú tu. A to bolo pre mňa podstatné. To prvé predstavenie sa volalo Žobráci, predlohu som našiel v časopise Javisko. Pribeh bol o žobrákoch, ktorí chodili k jednej pani, tá im dávala jesť a piť a oni jej za to hrali príbehy z jej života. Pamätám sa, že to bolo depresívne a čierne a všetci mi nadávali, lebo sme si tam vymysleli scény, kde sa rozhadzoval chlieb a potom sa po ňom stúpalo, voči čomu protestovali. Ale práve pri tejto práci sme sa ako partia dali dokopy. Popri tom som ešte stále robil v divadle Ante Portas s Karolom Horváthom. Bolo to celoslovenské združenie divadelníkov a v rámci neho som zas na motívy prózy Stanislava Rakúsa hral monodrámu Žobráci. Získal som s ňou aj nejakú cenu na DIVE (Divadelné inšpiratívne vystúpenia). Hralo sa vždy v inom priestore, no vždy vonku, v exteriéri. Na DIVE sme to hrali medzi kontajnermi na smetisku v Trnavskom divadle. Pozvali nás ako hostí i na Hviezdoslavov Kubín, a keď sme s K. Horváthom chodili po Dolnom Kubíne a hľadali miesto, kde budeme hrať, napadlo nám zahrať to v októbri v rieke Orava. A tak som sa do tej októbrovej rieky postavil a odohral predstavenie, na ktoré mnohí dodnes spomínajú. Jedným z divákov bol aj Dušan Vico, s ktorým som sa takto zoznámil. Keď sme sa vrátili do sály, kde prebiehal program, Vlado Sadilek, ktorý pri mne sedel, zrazu pozrel na zem. Bola tam mláka krvi, ktorá mi tiekla z nohy a pretekala cez topánky. Niekde v rieke som sa porezal, no mal som také zmrznuté nohy, že som to vôbec necítil. Aj to sa viaže na toto predstavenie.

Keď som bol v treťom ročníku, prišla partia ľudí – prvákov, patrila si tam aj ty (pozn. M. Ivanová), a to bolo pre mňa ďalšie úžasné obdobie. Veľmi dobre sa nám spolu komunikovalo a žilo. Bolo to obdobie plné zvláštnych emócií. A v tej atmosfére sa podarilo urobiť predstavenie – divadlo poézie – z tvorby Pavla Suržina Pamäti z kameholomu. Neskôr sme dali dokopy aj ďalšie veci, ktoré možno až tak neutkveli v hlave ani mne, ani iným ľuďom. No pre mňa je dôležité už to, že tá partia fungovala a že tí ľudia aj dnes ak aj divadlo priamo nerobia, sú s ním nejakým spojením. A že sa vieme spolu stretnúť a máme sa o čom porozprávať. Spomínam si napríklad na predstavenie, ktoré sme skúšali na lúke za internátom a nakoniec sa kvôli dažďu hralo na internátnej chodbe. Boli to úžasné situácie. Ja som si vyskúšal kopec vecí, z ktorých dodnes vo svojej divadelnej alebo televíznej tvorbe žijem. A vždy, keď

robím niečo, kde možno nemám až taký veľký priestor spraviť to podľa vlastných predstáv, snažím sa myslieť na to, že toto vysokoškolské tvorenie sú moje korene, a preto chcem byť vo svojej práci slobodný v tej najväčšej miere, ako sa len dá, aby som sa nemusel za svoju robotu hanbiť.

A potom tu bol profesor Horák a jeho študentské divadlo, ktoré mi dalo možnosť pracovať s Petrom Scherhaufferom, Romanom Polákom, Valentínom Kozmenkom-Delindem. Ale hlavne si cením, že som mohol dvakrát spolupracovať ako režisér priamo s pánom profesorom. Až vtedy – po desiatkach hodín a stretnutí – som pochopil, kto je mojím učiteľom a kto nás tu na škole učí. Totálny divadelník s netradičnými interpretačnými schopnosťami, ktorý cíti, vníma a používa jazyk tak ako nikto, koho poznám.

Pamätám si, že keď ťa človek stretol, buď si kupoval knihy, alebo si niesol knihy, alebo si išiel po nejakú knihu. Viem, že máš doma veľa kníh...

Tí ľudia, čo teraz študujú, si to už nepamätajú, no my sme študovali v období tesne po revolúcii; začal fungovať trhový mechanizmus, rušili sa kníhkupectvá a vy-predávali sa knižnice. Ja som si po korune kupoval knihy v bardejovskej knižnici, lebo pri tituloch, z ktorých bolo desať kusov, si nechávali len tri. Tak som si spravil napríklad kompletnú zbierku Dostojevského, Čechova, Gogola, francúzskej prózy realizmu, slovenskú poéziu a prózu 70-tych a 80-tych rokov. A potom som sa dostal do situácie, keď som si v knižnici pri výpredaji vybral asi 1500 kníh, ktoré som dal na kopu, a povedal som, že si ich budem po častiach brať domov v batohu. Stalo sa, že ak som práve nemal dosť peňazí, povedali, nechaj tak, takže niektoré kusy svetovej klasiky – ako napríklad Gargantua a Pantagruel – mám aj za 50 halierov. Aj pri knihách je dôležité, akých ľudí stretneš. Nikdy by som nemal ku knihám taký vzťah, ak by som to nemal z domu. Moji rodičia nemajú vysokú školu, ale kniha u nás vždy bola. No neboli to len rodičia. Mal som na Morave pradedu, Jozefa Kráľa, ktorý sa živil tým, že kontroloval šrauby na kofajniciach. Jeho práca spočívala v tom, že vyšiel von s kliešťami a kladivom, išiel okolo kofajnice a búchal do nej kladivom. On kontroloval, ale jeho mohol pri práci ťažko niekto skontrolovať. Vyšiel teda von, skontroloval päť šraub, fahal si do trávy a čítal si. Tento človek mal knižnicu, ktorá bola uložená v truhlách v podkroví; bola tam napr. kompletná Antická knižnica, mal Kafku, Jiráskove rozprávky. Okrem toho býval na samote, kde tri kilometre naokolo nebolo nič, iba ten vlak tam prechádzal. Aj pre moje deti, keď tam teraz prídu, je to zážitok. Tá samota má svoje čaro. Teda aj človek, ktorý bol vtedy označený za „délnickou třídu“, si môže vziať do ruky Ovídia (dnes mi to príde absurdné, vtedy mi to tak nepripadalo) a ide kontrolovať kofajnice. Od neho som mal základ vzťahu ku knihám.

Čítanie je istý návyk jestvovania – neviem si predstaviť deň, keď by som nechal do rúk knižku, ísť na dovolenku bez knihy alebo ísť do električky a nevziať si knižku. Sú to veci, ktoré má človek v sebe zakódované a potom to, samozrejme, prenáša i na svoje deti. Na syna som to ešte zatiaľ až tak nepreniesol. No moja

dcéra má už vyše štyristo kníh, ktoré si číta (Katka má deväť rokov!). Teraz ju zaujíma Egypt, rozpráva mi o kráľovných, o ktorých ja vôbec nič neviem, a chce byť tiež archeologička, takže má u svojho otca maximálnu podporu.

Počas vysokej školy fungovala medzi ľuďmi výmena kníh, a tak sa vytváral medzi nimi iný vzťah. Nebolo to len o tom, že som niečo čítal a teraz sa chcem porozprávať, aký intelektuálny odraz to zanechalo v mojom vnútri. Boli to normálne rozhovory normálnych ľudí o tom, že som si prečítal knižku a bolo to dobré, niečo som pri tom zažil, prečítaj si to aj ty a potom sa o tom porozprávame. Zdá sa mi, že dnes sa často vedú veľmi nezrozumiteľné reči o knihách. Keď som napríklad učil na Literárnom gymnáziu v Revúcej (prícom som tam zažil úžasné veci a je záračné, že také štúdium vôbec na Slovensku existuje), bol som prekvapený z istej negramotnosti tých ľudí. Negramotnosti v tom, že nikto ich nikdy neučil čítať, nikto sa s nimi nikdy nerozprával o knižkách. Vždy mali napísať obsah, hovoriť, či je postava dobrá, zlá, pekná, škaredá, či išla po ceste a či zomrela alebo ostala žiť. To pre mňa bolo hrozné zistenie, na to sa nedá nič iné povedať. To, čo sa naučia v prvom ročníku na základnej škole, im ostane do maturity a s tým potom prichádzajú do prostredia vysokej školy, kde sa zrazu naučia päť pekných cudzích slovíčok. Ale i potom rozprávajú vždy o tom istom – odkiaľ kam postava prišla a či bola dobrá alebo zlá. Rozdiel je len v tom, že teraz to vravia cudzími slovami. Ale o tom, čo pri tom zažili, sa nedozviem nič. Ale nie je to ich problém – ale problém celého chorého školského systému v tejto krajine.

Z tvojho rozprávania sa zdá, že jedným zo ziskov, ktorý človeku knihy prinášajú, môže byť i to, že je permanentne z niečoho nadšený.

Presne tak. A nielen nadšený. Kniha neznamena len to, že si budem čítať príbeh. Ja mám napríklad rád knihy s ilustráciami, rád si knihy pozerám. Je pre mňa dôležité, že po nich môžem kedykoľvek siahnuť. A to, že mám nejakú knižnicu, znamená, že mám permanen-

tne rozčítaných niekoľko kníh, lebo keď mám nejakú náladu, vezmem si k nej práve túto knižku. To je jedna vec. Druhá vec je tá, že nemusím prežívať všetko ako v nejakom stáde. Keď idem do kina, som tam s partiou ľudí, ktorá ma ovplyvňuje, napríklad tým, že mi niekto chrčí do ucha, druhý chrápe, tretí výska, ďalší sa bozkávajú. Ten zážitok je teda vždy niečím zvonka ovplyvnený. Čítanie knihy je oproti tomu moja osobná vec, ktorú prežívam iba ja, do toho mi nikto nebude vchádzať. Pokiaľ to teda nebudem chcieť niekomu povedať. Aj preto je čítanie pre mňa záračné.

Ako je to s čítaním u detí, čo v nich môžu knihy rozvíjať?

Keď som hovoril, že Katka má asi 400 kníh, podstatné nie je to, že ich má, ale to, že ich vyhľadáva, že ich číta, že si ich pozerá. Že sa deti naučili chodiť do knižkupectva. A nie tak, že ideme do knižkupectva vybrať si darček. My sa ideme pozrieť, či nemajú knižku, ktorú by sme si mohli kúpiť. A nemusíme si zas zakaždým nejakú kúpiť. Ideme tam, posedíme, popozeralíme sa. Dokonca teraz občas od dcéry počujem, že „toto nechcem, lebo tieto informácie už mám v inej knižke“, a knihu vráti do police. Už tu funguje samostatný výber, čo je úžasné. To, ako si vyberáš literatúru, ťa učí, ako si vyberať aj v živote, mať selektívne myslenie.

Ak dnes ľudia plačú, že deti nečítajú, má to viacero dôvodov. Jednak žijeme v mediálnom svete, v ktorom akoby kniha nemala svoje miesto. A nielen kniha, ale napríklad i detskí autori. Dnes deti poznajú tých autorov, ktorých sme poznali aj my, nemajú generačne svojich spisovateľov, ktorí by používali prvky z ich doby, ako je internet či iné formy cestovania. Páči sa mi, ako to do svojej tvorby zakomponoval napríklad Peter Karpinský. Ale inak je to vždy o Hevierovi, Janovicovi, Rúfusovi. Je jasné, že tí ľudia sú dobrí, ale kto bude po nich? A okrem toho si nemyslím, že s čítaním to je také zlé. Deti čítajú. Je len potrebné vytvárať platformy – reálne alebo virtuálne, na ktorých sa s nimi vieme stretnúť a trochu ich inšpirovať aj k inému čítaniu, ako

im odporúčajú vydavateľstvá v časopisoch, ktoré povinne odoberajú do škôl.

Čítanie alebo nečítanie detí súvisí aj s tým, ako sa literatúra prezentuje v médiách, ale i s tým, ako ju prezentujú učitelia. Učitelia často sami vôbec nemajú k čítaniu vzťah, a preto ani nemôžu ovplyvniť deti. Keď sa rozprávam s učiteľkami, zisťujem, že nečítajú. A učiteľ, ktorý nečíta a má priviesť deti k čítaniu, je pre mňa totálny nezmysel.

Zhovárili sa
Soňa Pariláková
a Martina Ivanová

Brusel – Prešov – Rím

Narastajúcu vedecko-vzdelávaciu úroveň Prešovskej univerzity v Prešove potvrdzuje množstvo aktivít jej študentov a pedagógov na celoeurópskej úrovni. Jedným z aktuálnych príkladov je i participácia študentov etiky Prešovskej univerzity na prebiehajúcom medzinárodnom projekte *Youth forum of the European universities*.

V nadväznosti na predchádzajúce úspechy z Bruselu a Ríma, predstavené v tomto článku, mali naši študenti vo februári tohto roku po druhýkrát možnosť prezentovať svoje názory na póde Európskeho parlamentu a nadviazať tak na ich predchádzajúcu prácu.

Vďaka projektu *Skvalitnenie odborného vzdelávania v rámci študijných programov etika na Filozofickej fakulte PU v Prešove* za podpory Európskeho sociálneho fondu sa zúčastnili študenti katedry etiky Ján Kalajtšidis a Lýdia Béresová na *Fóre európskych univerzitných študentov*, organizovanom v kooperácii s Európskym parlamentom, Európskou komisiou a ďalšími významnými európskymi organizáciami pod záštitou predsedu európskeho parlamentu H.-G. Pötteringa. Hlavnou úlohou fóra bolo zistiť názory mladých ľudí, reprezentovaných predovšetkým univerzitnými študentmi, na smerovanie a budúcnosť Európskej únie. V rámci hlavnej myšlienky „globalizácia, mier a solidarita“ v Európskej únii bolo fórum rozdelené do niekoľkých sekcií: ľudské práva, integrácia a solidarita, mier a bezpečnosť, ekonomická a politická integrácia, energetická kooperácia.

Samotnej konferencii, ktorá prebiehala 24. a 25. júna 2008 v Ríme, predchádzal míting uskutočnený v srdci európskych inštitúcií v Bruseli, na ktorom sa podarilo slovenskému koordinátorovi presadiť účasť slovenských študentov v sekcii ekonomickej a politickej integrácie, ktorej problémy úzko súvisia s nedávnym vstupom SR do Európskej únie a prijatím eura. Pod vedením slovenského koordinátora v kooperácii s ďalšími študentmi katedry etiky Lýdiou Béresovou, Martinou Turciovou a Matúšom Bischofom sa podarilo úspešne vypracovať informáciu o vnímaní ekonomických procesov európ-

skej integrácie slovenskými univerzitnými študentmi. Výsledky práce slovenského i ďalších národných tímov, s ktorými sme spolupracovali (Belgicko, Maďarsko, Malta a Veľká Británia), boli zhrnuté do záverečného dokumentu *Ekonomická a politická integrácia*.

Počas konferencie, ktorá prebiehala v Ríme, mali účastníci bohatý program pozostávajúci z prezentácie práce národných tímov, aktívnej účasti členov v diskusných skupinách a účasti na prednáškach rektorov Hebrejskej a Palestínskej Jeruzalemskej univerzity. (Haim Rabinowitch-Hebrew University of Jerusalem, Hassan Dweik-Palestian Al Quds University in Jerusalem). Účastníci sa zúčastnili na diskusnom fóre, v rámci ktorého boli prezentované zhrňujúce odporúčania národných dokumentov zapracované do konečnej štúdie v rámci odlišných sekcií. Vyvrcholením prvého dňa konferencie bola prednáška poslanca a predsedu Európskeho parlamentu Hansa-Gerta Pötteringa, v ktorej vyjadril úprimné poďakovanie za odvedenú prácu a zaželel všetkým účastníkom veľa elánu do ďalšej spolupráce medzi európskymi univerzitnými študentmi a Európskym parlamentom. Kultúrnym sprevčením dlhého dňa bol večerný koncert a následné neformálne diskusie medzi účastníkmi konferencie z celej Európy. Druhý deň sa pokračovalo v práci a diskusiách s ohľadom na skutočnosti vyplývajúce z predchádzajúcich zistení. Vzniklo niekoľko pracovných skupín, v ktorých sa diskutovalo o problémoch spojených so zberom a spracovaním materiálov, o participácii študentov a metodologických východiskách k ďalšej práci. V niekoľkohodinovej diskusii sa dospelo ku konečným verziám dokumentov, zahrňujúcich národné špecifiká a odporúčania. Tie boli odovzdané predsedovi Európskeho parlamentu, ktorý prisľúbil ich ďalšiu prezentáciu.

Medzi hlavné výsledky konferencie zaradujeme prezentáciu kvality odbornej prípravy študentov odborov etika vzhľadom na spoločenské potreby na medzinárodnej úrovni. K očakávaným výstupom riešenia zaraďujeme i publikovanie prezentovaného príspevku v zahraničnom zborníku. Sme presvedčení, že i takéto udalosti svedčia o vysokej kvalite vzdelania poskytovaného pracoviskami Prešovskej univerzity.

koordinátor za SR Mgr. Ján Kalajtšidis,
Inštitút filozofie a etiky FF PU

Rokytnice 2008

Dobojované! Účasť na štvrtom ročníku súťaže zdravotníckych záchranárov „Záchranári 2008“ v Rokytniciach nad Jizerou v Českej republike je za nami. Ako členovia posádky „Prešovskej záchranky“ sme Fakultu zdravotníctva Prešovskej univerzity reprezentovali už druhý rok za sebou. Či úspešne, dozvieme sa, ak sa začítate do ďalších riadkov...

Bola pre nás všetkých poriadna námaha prejsť dlhú, únavnú cestu. Prečo som taká nespokojná? Predstavte si troch chalanov a mňa, nežné krehké ženské stvorenie, ako sa tlačíme v úzkom klaustrofobickom priestore zadnej časti sanitky viac ako desať hodín. Keby šofér Pali nepotreboval zopár prestávok, tak by tento článok nemal kto napísať.

V mieste súťaže sme sa zaregistrovali ako jediný slovenský tím. Po veľmi krátkom oddychu nasledovalo niekoľko zaujímavých prednášok, týkajúcich sa súťažných úloh. Pozorne som počúvala aj prednášku o špecifikách záchranných práce vo výškach dovtedy, kým táto nekončila v štádiu o materiáloch, z akých sa laná, skoby a ďalšia výstroj na lezenie vyrábajú. Vtedy ma moje psychikum aj fyzikum zradilo.

ŽREBOVANIE. Súťažných družstiev šesťnásť a pred nami nočná etapa súťaže. Po vyžrebovaní nášho poradového čísla v nás zhasla iskrička nádeje na odpočinok alebo nedajbože spánok. Štartovali sme totiž s poradovým číslom 16. Heslom dňa sa stalo: VYDRŽAŤ! Uvediem príklad na niekoľko úloh tak, ako sme ich charakterizovali medzi sebou.

POSTEL. Po príchode na adresu, nahlásenú krajským operačným strediskom (KOS), na zemi pri posteli na boku ležala asi 58-ročná žena. Jej manžel sedel neďaleko pri nahlas pustenom rádiu, v ktorom počúval rozpravku, a náš príchod ho vôbec nezaujal. Naša stratégia bola jasná. Ja som sa pokúsila prehovoriť manžela, aby vypol rádio. Na základe rozhovoru s ním som zistila, že trpí Alzheimerovou chorobou. Kým som sa venovala manželovi, chlapci zisťovali anamnestické údaje pacientky. Po dôkladnom vyšetrení skonštatovali náhlu cievnu mozgovú príhodu. Všetko bolo dobré, ale „chybička se vloudila“. Pacientke nebol podaný kyslík. **SILO.** Po príchode na miesto sme zbadali robotníka, ležal na chrbte na zemi s hlavou opretou o stenu. Rozhovorom s ním sme zistili, že spadol zo sila potom, čo mu do ľavého členka udelil blesk. Pacientovi sme podali analgetikum proti bolesti, zaistili žilu, podali kyslík a sledovali základné životné funkcie. Samozrejme sme mu

cia, čiže nasýtenie krvi kyslíkom, stúpala na 97 %. Po napojení na 12-zvodové EKG bradykardická krivka na monitore vyžadovala intravenózne podanie 1 ampulky atropínu. Pretože sa pacientov stav nezlepšoval ani po podaní druhej dávky atropínu, urýchlene sme ho transportovali na JIS. Z rozhovoru s pacientom sme zistili, že „bol operovaný na srdce“, ale bližšie informácie udať nevedel. Práve rozhovor nás mal viesť na správnu diagnózu. V čom bola vlastne záľudnosť súťažnej úlohy? Pacient mal voperovaný kardiostimulátor, ktorý sa mu pokazil, preto srdce začalo pracovať pomalšie. Opäť sa potvrdilo, že kvalitnou komunikáciou s pacientom alebo so svedkami nehody postihnutému môžeme veľmi pomôcť.

NA POLI. Táto úloha bola pre mňa osobne veľmi komická. Nie obsahom zadanej situácie, ale spôsobom, akým sme ju riešili. Pekne po poriadku. Ako pred každou úlohou, aj teraz nás porotca čiastočne oboznámil so simulovanou nehodou. Nezabudol však pripomenúť, aby sme si pozorne všimli okolie. S nadšením sme sa rozbehli k žene, ktorá ležala na zemi. Bol pri nej aj muž, ktorý ju náhodne našiel a zavolať pomoc. Chlapci sa rozbehli k pacientke a ja som zisťovala od svedka nehody, čo sa vlastne stalo. Samozrejme, nič nevidel, náhodou ju našiel a zavolať pomoc. Vybrala som sa pomôcť chalanom, ktorí už pacientku vyšetrovali „od hlavy po päty“. Vtom som si ako jediná spomenula na slová rozhodcu: „Všímajte si okolie!“ Nato som zbadala vedľa pacientky jazdeckú prilbu a na nohách jazdecké čizmy. „Spadla z koňa!“ vykrikla som s pocitom, že úlohu máme bleskovo vyriešenú. Spolužiak špekuloval: „Nebude to pankreatitída?“ Nechápavo som naňho asi desať sekúnd hľadela, uvedomila si, že ma nikto nepočul, pomaly som prehltila slinu a znova dôrazne zopakovala. „Má pri sebe jazdeckú prilbu a čizmy! Čiže spadla z koňa a má určite nejaké vnútorné krvácanie!“ Podľa rozhodcov sme túto úlohu zvládli výborne a vďaka komunikácii medzi nami bola zatiaľ najlepšia.

PINGL. Na dispečing KOS volala vodička osobného mo-

fixovali krk Schantzovým golierom. Zlomenú pravú dolnú končatinu sme znehybnili pneumatikou dlahou, pacienta sme naložili na nosidlá a transportovali. Po ukončení tejto úlohy sme nemali dobrý pocit, ale nakoniec sme sa dozvedeli, že túto modelovú situáciu sme zo všetkých tímov zvládli najlepšie.

NOVINÁR. Na KOS volala mladá žena, že jej sused na ulici spadol a zle sa mu dýcha. Po príchode na miesto 63-ročný pacient sedel na lavičke. Zistili sme, že po tom, keď si kúpil dennú tlač, spadol. Pre sťažené dýchanie sme ho uľožili na chrbát, čím sa mu dýchanie zlepšilo. Vtedy mu saturá-

torového vozidla. Sťažovala sa na typické príznaky infarktu myokardu, bolesť za hrudnou kosťou (stenokardia), vyžarujúcu až do ľavého ramena, sťažené dýchanie a pocit na vracanie. U pacientky, ktorú sme podrobne vyšetrili, boli namerané vysoké hodnoty tlaku krvi. Krivka na EKG nenaznačovala žiadny infarkt, ale normálny, tzv. sínusový rytmus. Keďže sme si mysleli, že sú to len bolesti na hrudníku, pod jazyk sme jej dali nitroglycerín. „Je mi špatne!“ upozornila nás pacientka na zhoršovanie jej stavu a začala kolabovať. Tlak krvi jej rapidne klesol. Pretlakovým podaním roztokov sa nám ju podarilo stabilizovať a začali sme urýchlený transport. Pri tejto situácii sa takisto ukázala ako užitočná komunikácia s pacientkou. Dozvedeli sme sa síce, že pacientka obľubuje plávanie, turistiku, cyklistiku, ale nikoho z nás nenapadlo, že práve pád z bicykla jej robil takéto problémy. Pri nehode na bicykli pred niekoľkými dňami si pacientka udrela slezinu o riadidlo, čo spôsobilo dvojdobé krvácanie sleziny. Neuvedomili sme si, že niektoré náhle brušné príhody majú podobné príznaky ako infarkt myokardu. Ako niektoré tímy pred nami. Našťastie, pacientka nám nezomrela, na rozdiel od niekoľkých súťažných tímov pred nami.

SMUDLA. Aktérkou tejto úlohy bola malá Zuzka. Na KOS bolo nahlásené, že malé dievčátko bolí brucho a jej mama je veľmi hysterická. Po príchode na miesto dievčátko ležalo na posteli, jej mama sedela pokojne pri nej a držala ju za ruku. Prišla som k nej, začala som sa s ňou rozprávať a vyšetrovať ju. Nikde neboli žiadny patologický nálezy. To ma naozaj zneistilo. V tom prišiel otec dievčatka a odmietal ďalšie vyšetrenia aj transport do nemocnice. Vraj zajtra pôjdu k svojmu známemu lekárovi. Keď dievčátko zbadalo otca, prestalo komunikovať. Nechcelo rozprávať s nikým, kto bol opačného pohlavia. Bola som si viac než istá, že otec dievčatka týral. Bola to situácia, keď zdravotnícky záchranár musí ovládať právne zákony a vedieť obhájiť svoju pravdu. Evidentné bolo to, že dievčátko udržovalo kontakt iba so mnou ako ženou. Konečne sa jednoznačne ukázal prínos žien – záchranárov, proti ktorým bojujú toľkí zaujatí!

Po tejto úlohe nasledoval konečne žiadaný odpočinok, večera, sčítanie bodov, zhodnotenie závodu a diskusia s rozhodcami. Výkony mnohých zhodnotili na vysokej úrovni. Oficiálne vyhlásenie výsledkov. V každom z nás svietila veľmi malá iskricka nádeje na umiestnenie sa minimálne na treťom alebo že by až na piatom mieste? Nieistota bola väčšia a väčšia, najmä keď nám začali na um prichádzať všetky chybičky, ktoré sme počas súťaže spravili. Konečne vyhlásenie výsledkov. „Neviem, ako ich mám vyhlásiť, pretože všetky slová, ktoré použijem na ich opis, vám prezradia, kto sú.“ Týmto slovom začal jeden z organizátorov vyhlasovať druhé miesto. „Ako jediný zahraničný tím sa na druhom mieste umiestňuje Prešovská záchranka.“ Milo prekvapení sme najprv nechápavo chvíľku mlkvo sedeli a potom nastala záplava emócií a radosti. Bola to reálna skúška našej teoretickej aj praktickej prípravy na škole. Lebo to, čo všetko čaká v skutočnej praxi, žiadneho záchranára škola nenaučí. Pri plnení

súťažných úloh, ktoré boli pripravené maximálne realisticky, sme si uvedomili, aká ťažká a zodpovedná je práca zdravotníckeho záchranára. Ale ani táto skutočnosť nás nezastaví pred našim snom pomáhať ľuďom v núdzi. Už teraz túto prácu vykonávame s láskou k pacientom a obrovskou túžbou pomôcť.

Katka, III. ročník
Katedra urgentnej zdravotnej starostlivosti FZ

Svetová zimná univerziáda Harbin 2009

V dňoch 18. 2. 2009 – 28. 2. 2009 sa konala v čínskom Harbine Svetová zimná univerziáda.

Ženský ľadový hokej bol tohto roku po prvýkrát zaradený do programu zimnej univerziády a ja som mala tú česť reprezentovať našu krajinu.

Vo výbere Slovenska na svetovej univerziáde v čínskom meste Harbin sa stretla skvelá partia mladých dievčat – hokejistiek, ktoré spolu vytvorili skvelý tím. Ten je vždy základom dosiahnutia dobrých športových výkonov a tie sme v hokejových zápoleniach aj dosiahli. Až na Veľkú Britániu boli našimi súperkami všetko ženské hokejové reprezentácie z krajín, ktoré sú účastníkmi elitnej kategórie MS. Po zápasoch v skupine sme postúpili do semifinále. V stretnutí o finále bola úspešná Kanada a nás čakal boj o tretiu priečku s reprezentáciou Fínska. Hoci sme zápas o bronz tesne prehrali, aj tak naše vystúpenie bolo hodnotené kladne.

Okrem športových zápolení si veľmi cením účasť v univerziádnom výbere Slovenska aj preto, že som mala možnosť spoznať novú krajinu, jej kultúru aj množstvo mladých ľudí, študentov z iných častí sveta.“

Martina Knutová
študentka 1. roč. FŠ PU

Ešte slovo o Vianociach

Občianske združenie *Podajme si pomocnú ruku* je študentské a absolventské občianske združenie založené na Katedre kresťanskej antropológie a sociálnej práce PBF PU, ktoré funguje už niekoľko rokov. Cieľom združenia je realizácia dobrovoľníckych projektov, usporadúvanie kultúrnych a iných akcií pre deti a mládež. Podporuje a organizuje charitatívne, verejnoprospešné a zdravotnícke podujatia v zariadeniach sociálnych služieb.

Myšlienka predsedu OZ *Podajme si pomocnú ruku* a zároveň predkladateľa projektu M. Firdu dostala vďaka Kontu Orange reálnu podobu. Vo vianočnom čase od piatku do piatku sa v Charitnom dome pre mládež vo Vranove nad Topľou, ktorý je jedným zo zariadení Arcidiecéznej charity Košice, uskutočnil projekt pod názvom „Štedré Vianoce vo vranovskom Charitnom dome“. O samotnú realizáciu sa pričinnili nielen dobrovoľníci zo združenia a personál, ale aj samotní obyvatelia, teda dvadsiati chlapci vo veku 18 – 25 rokov. Samotný projekt začal v piatok 19. decembra 2008

zakúpením potravín, následne v sobotu nakúpením darčiekov pracovníkmi domu, umiestnením vianočnej výzdoby a začatím prípravy štedrej večere. V deň „D“, 23. decembra 2008, sa ráno uskutočnila bohoslužba v miestnom kostole a po nej už vrcholili prípravy štedrej večere, aby presne o štvrtej poobede bolo všetko pripravené na pozvanie k slávnostnému vianočnému stolu. Vianočné posedenie a rozdávanie darčiekov sa nieslo v duchu hrejivej atmosféry umocnenej milými ľuďmi a srdečnosťou. Prijemné posedenia a rozhovory terajších aj bývalých obyvateľov s pracovníkmi domu a združenia pokračovali aj v nasledujúce sviatočné dni. Radosť z krásne strávených spoločných dní sa niesla vranovským Charitným domom aj dlho po skončení sviatkov, pretože týmto mladým ľuďom osud nedoprial to šťastie tráviť vianočné sviatky v rodinnom kruhu.

Lucia Dolinská,
OZ Podajme si pomocnú ruku

Vianočná večera pre núdzných

V čase Vianoc sa všetci tešíme na rodinnú pohodu, oddych a všetko krásne, čo k tomu patrí. Ale sú medzi nami ľudia, ktorí takéto šťastie nemajú a sú či už vlastnou vinou, alebo vinou osudu ochudobnení o to najkrajšie – rodinnú spolupatričnosť, ktorú najintenzívnejšie prežívame cez Vianoce. My im môžeme

Cesta idealistov nastoľujúcich čaro Vianoc alebo Glooooooria (in excelsis deo)

Smiešne, že každý problém, dotýkajúci sa (či už bytostne, alebo len formálne a technicky) človeka ako člena spoločnosti, sa dá zákonite rozdeliť na dva prúdy. Či už ide o špenát, trest smrti alebo škranbie vidličkou po tanieri, veľmi nudne je väčšina z nás pripravená zaujať jedno z dvoch extrémnych stanovísk.

pomôcť drobnými skutkami, ktoré nás často nič nestoja.

Deň pred Štedrým večerom sa v charitnom dome sv. Alžbety v Košiciach organizovala vianočná večera pre bezdomovcov a ľudí v sociálnej núdzi, na ktorej sme sa spolu s Jozefom Vorobelom, Luciou Palenčárovou a Zuzanou Polákovou zúčastnili ako dobrovoľníci. Už niekoľko rokov za sebou na tento účel pani Anetta Smiková za pomoci svojich spolupracovníkov z U.S. Steel Košice vyzbierala sumu, vďaka ktorej sa mohla uskutočniť táto charitatívna akcia.

Večera sa podávala trikrát, spolu pre takmer sto ľudí. Primátor mesta Košice František Knapík spolu s manželkou ochotne a s úsmevom prítomným podávali večeru. Na moje veľké prekvapenie tam aj napriek tomu, že sa v nevelkom priestore nachádzalo toľko ľudí, vládla pokojná a príjemná atmosféra. Prístup zamestnancov a organizátorov bol veľmi priateľský, a tak sme sa medzi nimi cítili ako doma. Popoludňajšie sneženie len pridalo na vianočnej pohode.

I keď sme si vypočuli mnoho neľahkých životných osudov, predsa v každom znela túžba po lepšom zajtrajšku a vôľa preto niečo urobiť. Možno aj takáto akcia im dáva chuť a odhodlanie nezanerovať a pokúsiť sa o lepší a plnohodnotnejší život nanovo. Po večeri sa rozdávali malé darčeky, ktorým sa všetci tešili.

Anna Onderišinová
študentka sociálnej práce PBF PU

Samozrejme, ide o simplifikáciu, ale na povrchu, vo všeobecnosti je každá naša komunikácia obmedzená na súd v medziach áno-veľmi/nie-vôbec. Jedným z pekných príkladov tejto do detailu prepracovanej teórie je stanovisko temer agorafobického znechutenia verus maniackálneho šialenstva, ktoré sa objavujú pred vianočnými sviatkami. No je tu ešte iná skupina ľudí, ktorí majú na to všetky individuálne názory a berú Vianoce ako tradičnú súčasť života, historický a folklórny odkaz, ktorý sa dá využiť na to, aby kalendárny rok bol miestami príjemný nielen v kruhu najbližších, ale aj aspoň trochu celospoločensky. Hádám ani nebudeme opisovať všetku činnosť, ktorú by bolo v inom než vianočnom období roka nemožné vyvinúť. Bolo by to nad ľudské sily, nakupovanie, varenie, balenie, cestovanie, ďalšie nakupovanie, študovanie akcií, letákov, nejaké ďalšie varenie – tentoraz aj s pečením, završené pracovným zhomom pred koncom kalendárneho roka. Všetka táto obdivuhodná hyperaktivita je majestátne zakončená niekoľkodňovou rekonvalescenciou prejavujúcou sa najmä na váhe, lenivosti a ďalších nepríjemných vlastnostiach, na ktoré sa človek chystal niekoľko týždňov usilovným vyčerpávaním svojich duševných, fyzic-

kých a nervových zásobární. Všetci predsa chcú, aby ich sviatky boli skutočné a úprimné. Ako by to vyzeralo, keby človek lenivosť len predstieral a vzdychal z prejedenia len tak naoko, zatiaľ čo by nenápadne vylieval kapustnicu do kvetináča. V tomto krátkom

článku nechceme navodzovať atmosféru Vianoc. Nech zostane v okolí konca decembra, tam je potrebná viac. Čo sme však týmto trochu rozťahávaným úvodom chceli povedať, je to, že napriek všetkej, hlavne komerciou zavinennej neúčasti, apatii a nervozite z pôvodne radostného sviatku, akým by Vianoce mali byť, čaro stále nevymizlo, len je zakryté nánosom konzumnej davovej psychózy. A keďže niektorí ľudia sa jednoducho nemôžu v nečinnosti dívať na materiálne przenie takéhoto spirituálneho obdobia, rozhodli sa konať.

Konkrétne ide o PhDr. Petra Karpinského a niekoľko okolo neho zoskupených študentov. Tento človek dostal spásanosnú myšlienku, ktorá mala prispieť k ochrane identity vianočných sviatkov. Inscenácia Ježišovho narodenia, živý Betlehem. O úspešnosti tejto misie hovorí sám za seba ohlas po premiére v Krompachoch 20. decembra. Burácajúci dav sa prejavil všeličím – od oslavných citosloviec až po útle slzy dojatia. Náš režisér na chvíľu nadobudol o stupienok vyšší akademický titul, my „filozofi“ sme sa stali pedagógmi. Našťastie, ani dôchodcovia, ani počerní mládežníci vyskytujúci sa v tej chvíli pred naším betlehemom tento technický lapsus nepostrehli. Naša šnúra pokračovala v Prešove deň pred Vianocami a bez fanfár (nie však mdlô) končila tamtiež počas utešeného dňa na Troch Kráľov.

Skúšky prebiehali v uvoľnenom duchu, ale veď či by mali byť plné napätia a dramatických zvrátov? Ťažko sa postaví k tejto spoločensky veľmi zodpovednej povinnosti s vážnou, až skrušene serióznou tvárou, keď vidíte, ako režisér diriguje Pannu Máriu pred pôrodom, počas neho i po ňom, zároveň sa snaží vysvetliť anjellom, pastierom, kráľom a ovciam, čo majú robiť, kam sa postaviť a prečo to nie je dobré tak, ako sme to nacvičovali pred chvíľou. Potom si ešte odskúša svoju úlohu Herodesa a neuvedomujúci si, že zabudol vystúpiť z postavy (milé :)), režisér je ďalej. V úzkom kruhu hercov vzniká úvaha o tarantinovskom prístupe k veci... Neskôr sa však zmeny v dramaturgii ustálili a nadobudli ucelenejšiu podobu, na skúškach boli postupne účastní všetci, ktorí tam mali byť už od začiatku, a miestami sa objavilo aj akési neidentifikovateľné čaro. Skúška kostýmov prebehla vcelku úspešne, až na to, že vďaka nepozornosti niekoľkých účastníkov sa na scéne napokon objavili také modely, ako rozprávav v tunike so šerpou a modrými ríffami a bagandžami, trčiacimi spod nich, či betlehemska žena v čižmách Nike. Technické nedostatky boli však časom viac či menej úspešne odstránené, a hoci rozprávav stále vyzeral ako Aristoteles s napoleonským komplexom, uniknútí z neďalekého ústavu, tento dojem treba pripísať tréme neherca-študenta-poloprofesionála.

Po troch predstaveniach a prevratných nápadoch na nové techniky rozmarovania prstov sa spokojní vraciame domov. Na oblohe je tma, dažď sa ťažkopádne mieša so snehom. Vonku sa človek necíti dobre a intuitívne zalieza domov. Máme pár dní, kým si živý

Betlehem zahráme znovu. V tomto medzioddobí sa niektorým z nás snívá o betlehenských piesňach, mnohí ich už vedľa naspamäť, mnohí si ich na ďalších skúškach, predstaveniach i stále pospevujú popod nos.

Hrať v živom Betleheme bolo zábavné a svojím spôsobom naplňajúce. V čase, keď sa väčšina triezvo zmýšľajúcich ľudí stavia ku konzumnej prezentácii Vianoc odmietavo a v konečnom dôsledku aj nečinne, pocítil som, že čaro ani atmosféra vôbec nezmizli. A to, že sa mi pri záverečnom spoločnom speve vtisli do očí slzy, bolo len akýmsi miernym emocionálnym požmurknutím. Samotné predstavenia boli dôkazom, že sme uspeli, i keď sme si zo začiatku neboli istí. Na fudoch totiž bolo často vidieť skutočnú radosť. A v niekoľkých očiach sa lesklo i čosi iné než len odraz svietiacej betlehemskej hviezdy...

Martin Kováčik, Ivana Gibová
FF PU

Múdrost poézie: Prešovská spomienka na Zbigniewa Herberta (1924 – 1998)

zlátkom a slovným balastom.

S skutoční majstri ducha sa nikdy nevystatovali a nepredvádzali. Skôr pomaly, skromne a mičlanlivo prenikali do tajomných hĺbok, kde hľadali pravé slová, farby a zvuky. Znepokojovala ich prázdnota a priemernosť, hrubosť a hlúposť, pozakryvaná blýskajúcim po-

Do tohto radu majstrov modernej európskej poézie a umeleckej esejistiky patrí aj Zbigniew Herbert (1924 – 1998). Narodil sa vo Lvove, debutoval v roku 1956 (podobne ako M. Válek a M. Rúfus), neskôr vďaka cestovaniu, písal básne a eseje, prednášal na zahraničných univerzitách a nakoniec sa vrátil do Poľska, kde až do konca života obhájoval nielen krásu poézie, ale múdrosť a mravnosť v spoločenskom živote. Celý život unikal vzletným slovám a oslavným ódam na vlastnú osobu, ale už nemohol zabrániť tomu, aby najvyššie poľské štátne inštitúcie – právom a symbolicky – vyhlásili rok 2008 za rok Z. Herberta.

Do pester škály domácich i medzinárodných podujatí zapadla aj prešovská spomienka, ktorú 3. decembra 2008 pripravil lektorát poľského jazyka a kultúry Katedry slavistiky IRUaSI FF PU v spolupráci s Poľským inštitútom v Bratislave a Univerzitnou knižnicou PU. Podujatie otvoril dopodulňajší seminár o tvorbe Z. Herberta, kde okrem hostí z Lublinskej univerzity Marie Curie Skłodowskej – profesorov Rafała Szerbakowicza

a Pawla Nowaka – vystúpili aj domáci literárni vedci z FF PU Ján Gavura a Marek Mitka i absolvent krakovskej poľonistiky Jakub Zápotoka. Rozhovory o poézii pokračovali aj v druhej časti, kde mali hlavné slovo bratia Marián a Peter Milčákovci, ktorí sú nielen vynikajúci básnici, vydavatelia a pedagógovia, ale aj prekladatelia okrem iného aj veršov Z. Herberta. Beseda bola živá, pútavá a myšlienky prekladateľov prichádzali priamo z „dielne“, veď iba prednávkou odovzdali do vydavateľstva Kalligram spoločný rukopis reprezentatívneho výberu z Herbertovej poézie. Popoludní sa v priestoroch FF PU otvorila výstava fotografií ilustrujúca životnú púť poľského básnika, ktorú v mnohých smeroch dopovedal a rozšíril aj následný poľský životopisný dokumentárny film *Freska* v kostole. Treba ešte dodať, že spomienka na poľského básnika Z. Herberta bola súčasťou podujatí pripravovaných pri príležitosti 15. výročia vzniku Katedry slavistiky FF PU v Prešove, ktoré vyvrcholila v máji medzinárodnou vedeckou konferenciou Slavistika v premenách času.

Peter Káša

Spomienka na Janu B.

Ked' mi moja žena, ktorej mama je z Oravy, minule pred spaním vyčítala, že sa nezaobieram mladými autormi, ale len sebou, povedal som si, že to tak nechám a že hneď na druhý deň nejakého navštívim. Ale ešte predtým vám chcem porozprávať, čo sa mi prednávkou stalo.

Veľa rokov po tom, ako som prekladal jednu skupinu a napísal o tom, ako som napísal hru pre jedny oči, som sa pred dvoma týždňami zúčastnil na stretnutí s jednou autorkou. Nie je až taká slávna ako tá skupina, za ktorej zrodom stojím ja, ale keďže som nepúšťal z hlavy výčítku svojej ženy, ktorej mama je z Oravy, tak som sa rozhodol, že sa o nej aspoň slovom zmienim. Čas strávený v bratislavských kaviarňach spolu s Janom či Jožom, ktorý mi je, mimochodom, bližší než Jano, je už nenávratne preč. Hoci sa stará partia rozpadla (a ja som medzi časom získal cenu), kaviarenský život mám stále rád a oddával som sa mu aj v Prešove. Prišla aj Jana. Musím uznať, že predstavíť knihu, ktorá je popri mne takmer neviditeľná, dá človeku zabráť, no podľa reakcií mojich priateľov poslucháčov sa zdalo, že sa jej to podarilo.

Poslucháčka Ja: *Knihu som mala už pred besedou rozčítanú, takže som počas diskusie vedela, o čom je reč. Tým pádom som sa do nej mohla í zapojiť a opýtať sa autorky na pôvodný zámer konkrétnych častí textu, ktoré boli vzhľadom na ich polysémantickosť a prešpekulovanú sieť konotácií rôzne interpretovateľné. Bodnárová ma prekvapila aj pozitívnym prijatím môjho vlastného „odčítania“ niektorých častí. Bola aj v tomto smere (tak, ako aj v knihe) otvorená. Pretože mnohí autori sa podobnej spolupráci s čitateľom bránia, čím podľa môjho názoru ochudobňujú svoje texty o ďalší – čitateľský – rozmer.*

Z Bodnárovej som mala, rovnako ako aj z jej predstavenia, dobrý dojem. Čokoládka k tomu a očakávanie

fajn stráveného večera sa naplnilo.

Poslucháč Ty: *Myslím, že kniha – a vlastne aj autorka – bola prezentovaná (na Prešov) originálnym, oživujúcim spôsobom. Pozitívne pre mňa bolo stretnutie s autorkou z toho dôvodu, že poslucháčom osvetlila napr. postup písania svojho textu alebo napríklad i fotografiu na obálke jej knihy. Na druhej strane to však vo mne vyvolalo rozporuplné pocity, pretože čitateľ by mal byť schopný odčítať (aspoň základnú) intenciu autora, no obávam sa, že bez toho, že by autorka niektoré veci vysvetlila, by ich pochopenie nebolo možné. Áno, je pravda, že si čitateľ vytvára vlastné interpretácie textu, no nie som – osobne – vyrovnaný s kódovaním takého autorského zámeru, ktorý je z textu jednoducho neodčítateľný.*

Keď sa vrátim ešte k tej originalite pri predstavovaní – mám na mysli videoperformance, ktorých autorkou bola samotná spisovateľka. Boli zaujímavé – najmä cesta s maskami po snehu; veľmi intenzívny pocit vo mne vyvolalo i jedenie klincov a tabletiiek a hra so srdcom, no niektoré drobnosti by som na nich predsa len upravil. Cesta na kopec mohla byť kratšia – mal som pocit neustáleho dopovedávania toho, čo už bolo povedané, a zážitok sa ďalej len oslaboval. Takisto vytváranie kontrastu vo videu so srdcom a vtáčikom sa mi zdalo až príliš explicitné. No vcelku som bol spokojný. Bol to príjemný večer literatúry (hoci nie veľmi príjemnej).

Keď tak nad tým uvažujem, budem sa s Janou priateľiť asi viac...

Nuž toto sa mi prednávkou stalo. Stihol som to povedať skôr, ako napíšem ďalšiu knihu o mojej žene, ktorej mama, mimochodom, pochádza z Oravy.

Váš, a len váš Ľubo

Môj pes má rád džez

Milí moji, tak sa to konečne podarilo! Presne takto sa začínal e-mail, ktorí obdržali teraz už bývalí študenti katedry rusistiky a translatológie FF PU od Mgr. Ivany Kupkovej, iniciátorky a redaktorky prekladu knihy súčasnej ruskej autorky Mariny Moskvinevej *Môj pes má rád džez*.

Nápad preložiť túto knihu sa zrodil na hodinách umeleckého prekladu už pekných pár rôčkov dozadu. Na preklade sa podieľalo 16 vtedajších študentov ruského jazyka – Lenka Harviľáková, Bibiana Havirová, Daniela Kokošová, Lenka Krisztánová, Katarína Kuzmiaková, Anna Lieskovská, Magdaléna Pribulová, Slávka Rabatinová, Katarína Repková, Irina Rusinová, Beáta Semková, Ivana Slivovičová, Adriána Stecová, Ján Šoltis, Zuzana Špesová (dnes Fábová) a Dušajn Ujházi –, ktorí vtedy ani neverili, že ich preklady uzrú svetlo sveta.

Kniha rozprávok (nielen) pre deti obsahuje 14 príbehov zo všedných dní malého chlapca a jeho rodiny. Humorné situácie nám približujú postoj malého Andriuchu k okolitému svetu. Veľakrát sme sa museli popasovať so zdanlivo neriešiteľnými prekladateľskými úlohami a veľakrát sme nevedeli ako ďalej. Vďaka

trpezlivosti a usmerňovaniu našej učiteľky tieto preklady nezostali známe len z katedrovej nástenky, ale môže sa ich prečítať každý, kto je zvedavý na niečo nové, na niečo, čo tu za posledných 20 rokov nebolo.

Prezentácia tohto grandiózneho a jedineč-

ného projektu sa konala v centrálnej študovni PU 9. 12. 2008 za prítomnosti hostí a časti „prekladateľského tímu“. Knihu oficiálne predstavila Mgr. Ivana Kupková, ktorá sa zároveň poďakovala všetkým, ktorí prispeli k tomuto projektu, či už svojou účasťou na zostavení prekladov, alebo ochotou vydať túto neobyčajnú knihu.

Knihu vyšla vo vydavateľstve F.R.&G. s finančnou podporou Združenia nezávislých vydavateľov Index a MK SR. Do života knihu uviedla a zažela jej veľa šťastia prof. PhDr. Zuzana Stanislavová, CSc., z Katedry komunikačnej a literárnej výchovy PF PU, ktorá bola spolu s Mgr. Markétou Andričíkovou, PhD., z Kabinetu výskumu detskej reči a kultúry PF PU odbornou posudzovateľkou projektu vydania knihu. Preklad knihy je doplnený vtipnými a výstižnými ilustráciami manžela autorky Leonida Tiškova, ktorý ilustroval aj pôvodnú ruskú verziu.

Ostáva len dúfať, že ďalší takýto projekt sa zrealizuje už čoskoro, aby slovenský čitateľ prenikol do tajov ruskej kultúry, do sveta, ktorý za posledné roky zostal nepoznaný a nepovšimnutý.

Mgr. Adriána Stecová
FF PU

Poznámky k vydání sborníku Anton Jusko a kolektiv: Výtvarná výchova dnes a jej perspektívy

Od dob největšího poválečného rozkvětu a vzepětí československé výtvarné výchovy v 60. letech 20. století, tedy od světového kongresu mezinárodní společnosti pro estetickou a uměleckou výchovu INSEA, který se konal v roce 1966 v Praze, vyšla v prosinci roku 2007 publikace srovnatelná s tehdy reprezentativním sborníkem kongresových příspěvků.

Je to úctyhodně objemná publikace (528 stran a 185 obrázků), ale především obsažná kniha, která má podle mého mínění pro daný obor význam téměř historického předělu. Částečně to naznačuje již její název *Výtvarná výchova dnes a jej perspektívy*.

Jde o soubor příspěvků ze symposií, jež s vesměs mezinárodní účastí uspořádala slovenská organizace SSEE (Slovak Society for Education through Art), která pracuje od svého vzniku po rozdělení Československa, tedy od roku 1993, samostatně, v rámci slovenského národního komitétu světové organizace InSEA.

Sborník vydala SSEE v tiskárně Polygraf print s finanční podporou Úradu vlády SR v Bratislavě, US Steelu v Košicích, rektora PU v Prešově, a to v redakci docenta Prešovské univerzity PhDr. Antona Juska, CSc., s autorským kolektivem.

Díky jejich péči, koncepční uvážlivosti a důslednosti vznikla publikace poskytující variabilní a pozoruhodně autentický obraz o vývojové kontinuitě, koncepčních proměnách i celkovém směřování výchovně vzdělávacích i badatelských tendencí výtvarně estetické výchovy a pedagogiky na Slovensku, v českých zemích i v kontextu vývoje této problematiky v evropském měřítku.

Kniha je přehledně členěna do devíti částí podle klíčových témat, v jejichž rámci se výtvarná pedagogika identifikuje, reflektuje a rozvíjí jako specifická součást kulturně vzdělávacího programu, včetně modelování systému, struktury a metod, komunikačních a interpretačních zřetelů a invenčních projektů, například výchovného působení v galeriích. Toto neobyčejně obsáhlé a pestré spektrum látky je zde strukturováno se zřetelem k tematickému směřování a obsahu příspěvků i jejich metodologickému pojetí.

V úvodní části knihy byly zařazeny retrospektivní statě dlouholetých vůdčích osobností této organizace profesora Jaromíra Uždila, DrSc., a dr. Johna Steerse, v nichž zazněla i jména protagonistů její humanistické a transkulturní tradice, jako byl například Sir Herbert Read. Právě tuto tradici respektují ve své redakční koncepci i její autoři, takže celkové pojetí neztrácí identitu ani v přívalu některých tematicky i obsahově zužujících tendencí, jež přináší soudobá mediální kultura. Při hledání orientace v průběhu profilování našeho předmětu tu ovšem mají i tyto nové podněty své místo.

Pluralita a polyvalence exponovaných metodologických aspektů a stanovisek, navzdory jisté sugestibilitě frekvencí některých nových, údajně klíčových pojmů a tézí, například z dnes stále více se prosazující oblasti komunikace, vizualizace a medializace kultury, umožňuje totiž relativně nezávislé a autonomní srovnání, jež může přispět ku stabilizaci a vyváženosti dnes tolik rozvolněných nebo poněkud uměle relativizovaných axiologických, epistemologických, hermeneutických či estetických kritérií.

Táto – lze říci až ekofilosoficky vyvážená – struktura sborníku nepochybně obrází skutečný současný stav slovenské výtvarné pedagogiky, která – alespoň doposud – uniká nebezpečí zpovrchňující ideologizace. (To se, jak se zdá, bohužel se příliš nedaří výtvarné výchově české, o čemž svědčí například současná podoba Rámcového vzdělávacího programu, syceného poněkud „prvoplánově“ některými módními, právě ideologicky zabarvenými tezemi a proklamacemi postmodernismu. Obdobně by bylo možno charakterizovat i soudobý profil české sekce INSEA včetně ji organizovaných symposií v posledních letech).

Čeští autoři, jejichž příspěvky byly do sborníku zařazeny, si proto v tomto kontextu mohou připadat trochu jako v nějakém „vstřícném exilu“...

V jistém odstupu globálního pohledu, jaký tento sborník umožňuje, se zdá, že slovenská výtvarná výchova v naší „pohnuté době“ pluralismu, relativizmu a vizualizmu svou identitu a integritu nejen neztrácí, ale spíše upevňuje. Českému pedagogu posuzujícímu slovenský sborník nezbývá, než – byť s jistou hořkostí či nostalgií po rozdělení republiky – konstatovat, že při hledání vlastní kulturní svébytnosti v rudimentárních kořenech etnická a kulturní emancipace asi přece jen prospívá. Ostatně, již historie slovenské výtvarné pedagogické a umělecké avantgardy – bratislavská ŠUR – škola uměleckých remesiel – kdysi (ve 30. letech 20. století) prokázala svou vitalitu a osobitost, když navzdory mnohým překážkám vyrostla téměř „na zelené louce“.

Sborník *Výtvarná výchova dnes a jej perspektivy* již ovšem nevyrůstal na žádné „zelené louce“, nebo mu předcházela doba pozvolného zrání, léta hledání „jednoty v rozmanitosti“. Prokazuje to logika genealogie, jež se ve sborníku tak výrazně odráží, i jistá prestiž, vyplývající z odborné připravenosti, což konec konců ukazuje i účast zahraničních hostů jednotlivých symposií SSEA z Německa, Polska, Maďarska, Česka, Slovinska, Velké Británie, Irska, Portugalska, Rakouska a Belgie, s jejichž příspěvky se ve sborníku setkáváme.

Lze říci, že sborník k oné „jednotě v rozmanitosti“ ukazuje i v konkrétní vazbě teorie a praxe, jakou se zde rovněž do značné míry podařilo demonstrovat. Nejde o pouhé proklamace, ale o sepětí dosažené v projektech, jimž se dnes říká „workshop“ – tvůrčí dílna chápaný jako proces, kde apelativní empirie vyvolává přirozenou odezvu prověřováním hypotéz i nových paradigmat. Takových příkladů nalezneme v textu celou řadu. Některé z nich vznikaly přímo v terénu a v plodné mezinárodní spolupráci výtvarných pedagogů, uprostřed dialogu se subjekty pedagogického působení.

Sborník *Výtvarná výchova dnes a jej perspektivy* je přinejmenším patnáctiletou bilancí společné tvůrčí práce. Je to pohled do otevřeného procesu tvůrčího zrání ve výtvarné pedagogice jako nedílné součásti celého kulturního komplexu, a to se všemi symptomy úsilí o integraci v situaci plně destabilizujících a relativizujících faktorů pozdní doby moderní, na než v úvodu

i doslovu knihy upozorňuje Anton Jusko a ve svých mnohdy kritických příspěvcích i další autoři. To vše se odehrává v době, která vábí k pohodlným adaptacím konsumerismu, ale zároveň dokáže odměnit i odvážnou konstruktivní resistenci vůči těmto tlakům, jež někdy až neurotizují. Jsme-li ovšem schopni častěji i bolestně sebereflexe, odhodláme-li se k hledání vnějších i niterných tvarů v prostředí zdánlivě obecné entropie, dekonstrukce nebo resignace či pocitu bezvýhodnosti.

Tento sborník je příkladem k následování, protože „sjednocuje v době roztržité“, jak zněla i výzva protagonistů naší společné reformní pedagogiky již na přelomu 19. a 20. století, kteří věřili ve zdar „století dítěte“ a připravovali pro ně ve svém ušlechtilém idealismu i jakýsi terapeutický program.

Tyto tendence našťastí nezůstaly ležet ladem. Symptodem obecně negenerujících klíčové pojmy poukazující k velkým, stálým tématům a cílům dneška. Je to především důraz na kategorii vnímání a estetické senzibility, reprezentované takovými osobnostmi vědy, jako byl třeba Rudolf Arnhem. Dokumentuje to i rehabilitace a revitalizace některých objevů původní reformní pedagogiky, jako jsou projektové metody i jejich pokračování v 60. letech minulého století, prodchnutých idejemi a principy tvořivosti, autenticity výrazu a výchovy k sebeutvářející osobnosti v duchu idejí J. A. Komenského, aktualizované dnes ekofilozofickými pojmy ontické (podle Heideggera opak ontologické) kreativity nebo iniciační pedagogiky. K těmto bázevým tématům nalezneme ve sborníku nejen okrajové zmínky, ale i specificky zaměřené referáty.

Řekli jsme, že tento sborník je také bilancí, jistě jen dílčí, avšak důležitou, možná i mezní prověrkou naší práce v čase a prostoru. V každém případě je to zdravá retrospektiva s odvážným pohledem směřujícím do poněkud nejisté budoucnosti, která nás přese všechno přitahuje, ale i zavazuje už proto, že v ní cítíme určitou výzvu, jakýsi etický kategorický imperativ, vždy přítomný v pedagogickém díle. Konkrétně je to pak výzva ke spolupráci ve velkorysém evropském kulturním estetickovýchovném kontextu, k němuž se hlásíme, jenž kriticky reflektujeme, k němuž se snažíme aktivně přispět.

Prof. PaedDr. Jiří D a v i d , SCc.,
Katedra výtvarné kultury
PF UJEP v Ústí nad Labem

... výtvarného umění

na pulze...
časopis prešovské univerzity

Odišiel vzácný človek a vedec – priaznivec Katedry hudby FHPV PU

Priam neuvieriteľným spôsobom zapôsobil na mňa mail od kolegov z Brna, že 16. 12. 2008 nás navštevuje opustil muzikológ prof. PhDr. Rudolf Pečman, DrSc., emeritný profesor Ústavu hudobnej vedy Masarykovej univerzity v Brne. Táto správa bola o to smutnejšia, že išlo o významného hudobného vedca, ktorý patril medzi veľkých priaznivcov Katedry hudby FHPV PU v Prešove.

Profesor PhDr. Rudolf Pečman, DrSc. (12. 4. 1931 – 16. 12. 2008), absolvent hudobnej vedy a estetiky na brnianskej univerzite, patril medzi vedecké osobnosti európskeho významu. Venoval sa hlavne výskumu talianskych hudobných dejín barokového obdobia, ale aj životu a dielu G. F. Händla či českých skladateľov 18. storočia na čele s Jozefom Myslivečkom. Bol autorom 400 vedeckých štúdií, 47 vedeckých kníh a editorom 100 vedeckých zborníkov. Jeho jazykový prejav sa vyznačoval „vysokou literárnou“ formou vychádzajúcou z vedeckého odkazu Romaina Rollanda, ktorá viedla k popularizácii hudobnej vedy medzi tisíckami priaznivcov hudobnej kultúry. Významné boli aj jeho organizačné aktivity, keď spoluorganizoval brniansky Medzinárodný hudobný festival a viedol prvé muzikologické kolokviá. Bol členom mnohých vedeckých organizácií, z ktorých treba spomenúť hlavne jeho členstvo v Predsedníctve Händlovej spoločnosti so sídlom v nemeckom meste Halle. Naše vedecké kontakty a spolupráca začali v roku 2001, keď sme sa prvý raz stretli na vedeckej konferencii v Ostrave. Potom nasledovalo niekoľko pravidelnejších stretnutí, ktoré vyvrcholili účasťou prof. PhDr. Rudolfa Pečmana, DrSc., na vedeckej konferencii na tému *Slovo a hudba ako štrukturálno-architektonický celok hudobného myslenia 17. – 18. storočia*, ktorú usporiadala Katedra hudby FHPV PU spolu s Prešovským hudobným spolkom *Súzvuk* 23. – 25. novembra 2005 v priestoroch Metodicko-pedagogického centra v Prešove. Vystúpili na nej s príspevkom *Stará opera, její libreto a výzkum kolem nich. Kapitola o problematice vztahu slova, hudby, režijného uchopení a scénografie*. Vzťah k výsledkom muzikologického bádania našej katedry sa prejavoval v ďalšom období recenznými posudkami, ktoré vychádzali v popredných českých vedeckých periodikách, čím popularizoval výsledky našej hudobno-vedeckej práce. Výsledkom boli úzke vedecké kontakty s Ústavom hudobnej vedy Masarykovej univerzity v Brne. Veľmi sa tešil na účasť na konferencii, ktorú sme usporiadali 4. – 6. novembra 2008 na tému *Vzájomné vzťahy a ovplyvňovanie vokálnej a inštrumentálnej hudby v 16. – 18. storočí v kontexte*

historicky poučenej interpretácie. Žiaľ, ťažká choroba mu v tom už zabránila. Stihol nám však poslať svoj príspevok „*Ex Deo – in Christo reviviscimus*“. Literárni a vokálni predlohy z Bachovéh *Ciaconéh z Partity d moll, BWV 1004* v písomnej podobe, ktorý ako prejav úcty a aj ako naša vedecká rozlúčka s ním vyjde v zborníku.

Moje osobné kontakty s prof. PhDr. Rudolfom Pečmanom, DrSc., vyvrcholili jeho vypracovaním oponentského posudku na moju habilitačnú prácu *Komorná tvorba Mikuláša Moyzesa*. Veľmi som sa potešil, že na-

priek už podlomenému zdraviu sa osobne zúčastnil na mojom habilitačnom pokračovaní na pôde PdF Ostravskej univerzity 24. 11. 2008, iba niekoľko týždňov pred jeho odchodom do večnosti.

Náš Rudla, ako sme mu hovorili tí, ktorých poctil svojou náklonnosťou a priateľstvom, nám veľmi chýba. Chýba nám jeho trefný humor, povzbudenie a rady vo vedeckom bádani, ale hlavne pohoda, životný optimizmus a pozitívna energia, ktorú svojou prítomnosťou pri osobných stretnutiach alebo písomným či telefonickým kontaktom okolo seba šíril a na nás prenášal.

Mgr. art. Karol Medňanský, PhD.,
KHu FHPV PU v Prešove

Smutno-trpká „správa o konci hudby“

Kedže vyučujem na katedre estetiky FF PU všetky disciplíny spojené s hudbou, prirodzene som sa zaujímala a snažila sa vyzvedieť od piatakov, ktorí sa vrátili z pedagogickej praxe, či a ako vyučovali v školách hudbu.

Napísali mi o tom krásne eseje, ktoré však mali trochu trpkú príchuť. Nebudem ich citovať, iba zhrniem do niekoľkých téz: je temer nemožné vyučovať hudbu deti, hlavne keď predmet nie je klasifikovaný a hlavne stredoškôľakov. Ďalej som sa niekoľkokrát dozvedela, že ak mali študenti možnosť rozhodnúť sa na základnej škole medzi výtvarnou a hudobnou výchovou, systematicky sa vyučovaniu hudby vyhýbali. Priznalo to mnoho študentov. Začala som si preto klást otázky: Čo je na tej hudbe také „ťažké“, čo je zdrojom neistoty, keď študijný program a ponuka predmetov je naozaj kvalitná a sú ponúkané aj predmety, ktoré okrem paušálnych dejín učia aj fundamentom hudby (hudobná teória a pod.) a pedagogickým zručnostiam (napríklad interpretácia hudobného diela, prípadne aj estetika populárnej hudby)? Pravdou je, že v dnešnej podobe už nezastihol terajších piatakov a niektoré predmety absolvovali v inej podobe, napriek tomu sa však štyri predchádzajúce ročníky štúdia systematicky hudbou zaoberali, študovali dejiny, písali hudobné a iné ume-

lecké kritiky na požiadanie, počúvali diela, oboznamovali sa s tzv. „veľkými posolstvami“.

Keď som to analyzovala, kládla som si otázku, či práve v tých veľkých posolstvách nebude problém. Ale ako sami konštatovali, logicky počas premýšľania prípravy na hodiny usúdili, že s nimi fakticky ani nepochodia. Skúšali to teda s ľudovou piesňou – bolo to fiasco („Tradícia? Aký to prežitok!“), s hudbou 20. storočia, tou „prístupnejšou“ či „počúvateľnejšou“ ako Debussy, Ravel, to už bolo o čosi lepšie („Netušili sme, že niečo také existuje,“ povedali deti.). Skúšali prepájať s hudbou iné vyučovacie predmety, napríklad na slovenčine pri vysvetľovaní básnických stôp pochodovali, inokedy viacnásobne zhudobňovali báseň ako ľudovú pieseň, populárny song a podobne. Na to sa deti chytali najskôr. Ale toto nebolo naozajstné vyučovanie hudby, hudbou, o hudbe ani jej spoznávanie, pitvanie, prežívanie, prežívania ani nič podobné. Aj na výtvarnej výchove sa deti potešili, keď im tzv. praktikanti pustili k práci hudbu, ale, žiaľ, bola iba kulisou, a nie objektom skutočného záujmu, ochutnávania, prebádania.

Každý vzdelaný človek pozná delenie hudby na artificálnu (vážnu, umeleckú, klasickú) a nonartificálnu (tú „ostatnú, teda džez, rock, pop, global music, folkór atď.). Profesionáli (vedci, interpreti, telesá) trvajú doposiaľ na tomto delení, no ozývajú sa aj hlasy, ktoré ho zatracujú. Je neuveriteľné, že deti obklopené hudbou od malička, sa tak vyhranene odmietavo stavajú k tej prvej hudbe. Prvé kontakty s hudbou získava dieťa vo svojej rodine. Prijíma ju spočiatku dosť konformne – to znamená, že neselektuje a neodmieta. Neskôr sa obracia k inej hudbe, ako tej z rodiny a zo školy,

aby sa identifikovalo so svojou vekovou skupinou a zapojilo sa do prúde, vďaka ktorému bude „in“. Do prúde, ktoré môžeme nazvať „out“, sa zapájajú takmer výlučne len deti, ktoré sú v detskom veku rodičmi alebo zriedkavejšie na základe vlastnej inklinácie zapísané na základnú umeleckú školu. A sú to práve a jedine tieto deti, ktoré na hudobnej výchove alebo na predmete umenie a kultúra (po novom) na gymnáziu reagujú na všetky druhy hudby, majú radosť z poznávania, zapájajú sa tvorivo do práce na hodine, sú dychtivé... A dokonca prežívajú naozajstný estetický a umelecký zážitok z hudobného umenia ľubovoľného žánru, ktorý im je ponúknutý. Nie je to trochu tak, že nemôžeme milovať to, čo ne(s)poznáme?

K tomu konzekventne sú potom vo veľmi ťažej pozícii študenti estetickej výchovy, ktorým sa „pritrafi“ hudbu vyučovať počas pedagogickej praxe aj na základnej škole. Pocity odmietania, vyhýbania sa vyučovaniu hudobnej výchovy, neistota, že moje poznatky a zručnosti sú nedostatočné, ako ju mnohí identifikovali v mnou vyžiadanej eseji, pramení z neschopnosti aplikovať naštudovanú teóriu v praxi, ale, žiaľ, aj z faktu, že v súčasnosti dosť malé percento z nich je absolventom základnej umeleckej školy (ZUŠ) alebo tými, ktorí ZUŠ-ku aspoň niekoľko rokov navštevovali. Oprávnené sa dožadujú, aby im boli dané základy, my im to aj umožňujeme, ale povedzme si na druhej strane – je vysoká škola naozaj miestom, kde sa dávajú človeku základy jednotlivých umení v zmysle zvládnutia základných zručností a rozvinutia základných vlôh do hudobných schopností? Určite nie! Predstavme si študen-

... hudby

ta, ktorý by sa prihlásil na katedru hudby a nevedel by hrať na žiadnom hudobnom nástroji a ani spievať, či lepšie povedané umelecky uvedomelo pracovať so svojim hlasom. Kto by ho tam učil základy? Keď sa mladý človek hlási na štúdium estetickéj výchovy alebo estetiky, je jasné, že nemôžeme od neho chcieť „štvornásobnú“ kvalifikáciu, teda vysvedčenie zo ZUŠ-ky o tom, že navštevoval výučbu hudby (hry na hudobný nástroj), výtvarného umenia, literárno-dramatický odbor a tanečný odbor súčasne. Je to nonsens. Preto im tieto základy aspoň ako nutné penzum ponúkame. Na vyučovaní hudobnej teórie (v nadväznosti na ňu neskôr harmónie) sa však stretávam so zúfalými reakciami a až zarážajúco odmietavým postojom prvkov: načo sa musíme učiť noty, harmonizáciu, keď z nás hudobníci nikdy nebudú. Jednoodborovým vždy pohotovo odpovedám: „Ak sa v budúcnosti ako absolventi estetiky (niekedy nazývanej vedeckým smerom) budete pasovať za znalcov umenia a potom sa niekde prerieknete, že nepoznáte ani noty, to teda bude trapas.“ Nuž sa dvojodborovým študentom by som odporúčila, aby sa spojili s piatakmi, ktorí práve pre neznalosť istých základov, pravidiel a možností ich používania (zrejme niečo zanedbali) cítili neistotu až takého rozmeru, že vyučovať hudobnú výchovu už počas praxe bolo pre nich nepredstaviteľné. A to ešte netušia, kde si nájdu zamestnanie... Boh im pomáhaj, ak to bude napríklad na základnej škole.

Vo vyučovaní hudobnej i estetickéj výchovy existuje niekoľko desaťročí množstvo inovačných programov, projektov, workshopov, hudobných dielní, celé koncepty polyestetickéj a multimediálnej výchovy. Študenti sú s týmito konceptmi viac-menej oboznámení, zriedkavejšie majú aj možnosť si ich naživo odskúšať, zažiť.

Je pravdou, že len málokomu z nich sa dostanú do krvi tak, aby ich dokázali budúcnosti praktizovať. To však nie je imperatívom do takej miery, aby sme zatracovali aj staršie metódy. Práve preto nie, že vo výchovno-vzdelávacom snažení mnohé závisí od osobnosti učiteľa, od jeho základnej pripravenosti, od jeho skutočného vzťahu k hudbe či dokonca od jeho živého dennodenného kontaktu – potreby s hudbou žiť. Tvorivo sa dajú vyučovať aj dejiny hudby, aj hudobná teória pomocou rôznych hier, inovácií, dramatizácií, improvizácií, príbehových elementov a vlastných nápadov. Bez ohľadu na metódu, ide o hlavne o autentický vzťah učiteľa hudobnej alebo estetickéj výchovy k hudbe a o jeho schopnosť ju deťom priblížiť, vzbudiť ich záujem. Tu však kdesi tkvie základný problém, ktorým zďaleka nie je len miera pripravenosti či vybavenosť potrebnými kompetenciami...

Smutno-trpká „správa o konci hudby“ je v skutočnosti o vzťahu celej dnešnej spoločnosti k hudbe. To, s čím študenti na praxi zápasia, počnúc nezáujmom detí o akékoľvek umelecko-výchovné pôsobenie až po ironizujúce odmietanie nastolenej konkrétnej témy (obzvlášť keď ide o Bacha či Mozarta), je len dôsledkom tohto nenaplneného vzťahu. O akej hudbe im to na estetickéj/hudobnej výchove hovoríme? Čo od nich chceme? Veď oni hudbu poznajú len ako kulisu pri nákupe v Tesco, ako kulisu v aute, keď ich ráno otec náhlivo odváža do školy, len ako šialené zavýjanie reproduktorov, keď sa náhodou nejakým zázrakom dostanú do divadla aspoň na tzv. muzikál, žiaľ, často len playbackový nepodarok, ktorý vládne svetu slovenského umenia. Hudba je len kulisa, spotrebný tovar, závoj, zástera, príjemnosť pri učení, popoluška, pre ktorú sa možno už nikdy nenájde tá správna črievička...

PaedDr. Slávka Kopčáková. PhD.

Inštitút estetiky, kultológie a vied o umení

Predstavenie sa tvorí, až keď začne tanec žiť

V balet sa cítila byť zviazaná pravidlami. Cestu k súčasnému tancu jej ukázala Američanka, ktorá sa v sedemdesiatych rokoch prisťahovala do socialistického Československa a v bratislavskej Dúbravke otvorila tanečný krúžok. Vyštudovala choreografiu na VŠMU. Na Konzervatóriu v Banskej Bystrici založila tanečný odbor a neskôr Štúdio tanca, kde je od roku 1998 riaditeľkou. Zuzana Hájková.

Do Prešova prišlo Štúdio tanca vystupovať v rámci tanečného projektu. O aký projekt ide?

Názov je Súčasný tanec pre súčasné Slovensko. Je to projekt, ktorý bol pre nás nevyhnutný, keďže sme v Banskej Bystrici po desiatich rokoch prišli o domácu scénu. Teraz sme v nových priestoroch, ktoré už máme zhruba rok v prenájme, ale vyžadujú si kompletnú rekonštrukciu, kým z nich bude regulérne divadlo, kde budeme zase môcť rozbehnúť našu prevádzku. Sme malé divadlo a aj predtým sme dosť chodili na zájazdy po Slovensku aj zahraničí, ale potom vznikol nápad urobiť celú sezónu zájazdovú. Zatiaľ je to pol sezóny, ale plánujeme v tom pokračovať aj nasledujúci rok. Pripravili sme repertoár. Koncom minulého roka sme ešte spravili ďalšiu premiéru, ktorú by sme inak robili

až tento rok. Pripravili sme si dostatočné množstvo titulov na toto zájazdovanie a oslovil sme divadlá, či by nám poskytli nejakú možnosť hostovania. Musím povedať, že ich reakcia bola naozaj dobrá. Takmer všetky slovenské divadlá nám ponúkli hostovanie. K tomu pridávame aj cesty do zahraničia a účinkovanie v netradičných projektoch. Zároveň sa snažíme o súčasnom tanci rozprávať, aby ľudia vedeli, čo robíme. Aby pochopili našu tvorbu, spájame umelecký a edukačný proces.

Kedy počas predstavení máte možnosť o tanci rozprávať?

Napríklad aj podprojektom Roztancujte sa s nami. Naši tanečníci ponúkajú nahliadnutie do tanečných techník, s ktorými pracujú.

V čom vás cestovanie a hostovanie obohacuje?

Je to vždy taká previerka súboru, či si stojí za vecami, ktoré prezentuje. Cestovanie a večné pripravovanie techniky na inom mieste je náročné. Už sme s tým ale začali. Má to však aj svoje výhody. Napríklad včera sme boli v Košiciach na neplánovanej večeri s tanečníkmi a povedali sme si niektoré veci, ktoré by sme doma ne-

prediskutovali. Cestovanie nám umožňuje tráviť spolu viac času a spája nás. Doma je prirodzené vzdialenie sa vedenia divadla od výkonných umelcov. Ale pre mňa osobne je to aj strašne náročné. Beriem to ako nejaké prechodné štádium. Potom sa nám azda podarí ľudí, na ktorých sa počas ciest nakontaktujeme, prilákať hosťovať k nám do Banskej Bystrice. Mám rada aj debaty, ktoré vznikajú s divákmi po predstaveniach.

Nie je vám ľúto, že napriek práci, ktorú si vaše povolanie vyžaduje, je tanec málo medializovaný?

Niektorí by vám povedali, že keď bežia tanečné súťaže ako Bailando, je mediálneho priestoru dosť. Nedá sa to však porovnať. V tanečných predstaveniach ide o úplne niečo iné. Sú samotným umeleckým žánrom. Sú kompaktnou umeleckou výpoveďou. Na to, aby človek začal na takéto predstavenia chodiť a vnímať ich, potrebuje spoznať jazyk umeleckého tanca. V našom prípade jazyk súčasného tanca, na pochopenie ktorého je potrebné spraviť ešte ďalší krok.

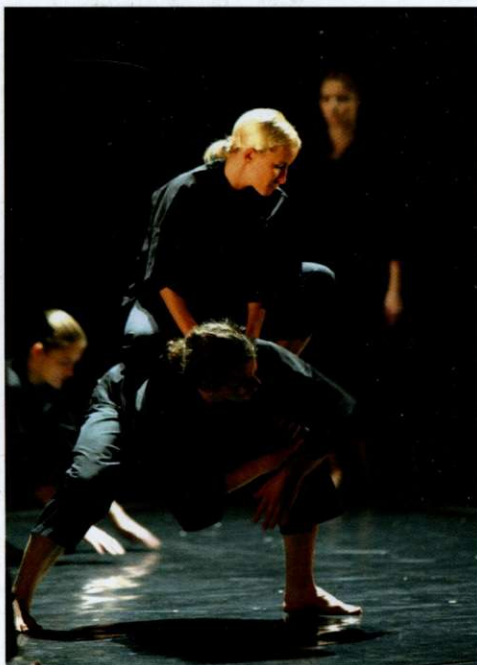
Čo to teda súčasný tanec je?

Na Slovensku sú iba dve lokality, kde sa ním ľudia profesionálne zaoberajú. To je u nás v Banskej Bystrici a v Bratislave. Tam existuje v nezávislej umeleckej sfére dosť veľa kvalitných tanečníkov, ktorí robia súčasný tanec, ale nemajú etablovanú scénu, kde by ho mohli prezentovať. My sme zatiaľ jediné divadlo. Inde ešte existuje možno len individuálne. Samotní tanečníci v tom ale nemajú jasno. Až keď do toho naozaj preniknú, zistia, či robia moderný alebo súčasný tanec.

Aký je rozdiel medzi moderným a súčasným tancom?

Veľký. Prekladáme ho z pojmu contemporary. Moderný tanec je historickým predchodcom súčasného tanca. To ale neznamená, že sa už nerobí. Dali by sa uviesť dva pohľady na rozdiel medzi moderným a súčasným tancom. Jeden je časový – moderný tanec patrí do začiatku 20. storočia a súčasný tanec do jeho konca. Ale najväčší rozdiel je v tom, ako sa tieto tance pozerajú na ľudské telo. Súčasný tanec vstrebáva neustále nové a nové vplyvy. Vždy sa snaží vyvíjať a včleňovať do seba všetko nové. To znamená, že ak by sa niekto v ňom prestal vzdelávať, tak už ho nerobí.

V súčasnom tanci je vraj najdôležitejšia sloboda. Je to pravda?

Ťažko sa to definuje. Už moderný tanec vznikol ako revolučný proces vymenenia sa z pravidiel. Jedným z jeho znakov je, že necháva dosť veľký priestor divákovi a mnohokrát sa stáva, že predstavenie sa tvorí, až keď začne tanec žiť. Marketing nášho divadla je z toho nervózny, lebo sa o predstaveniach ťažko píše a často sa mení ich obsah. Ja ako riaditeľka striedavo dávam za pravdu tvorivému choreografovi a marketingu. Do súčasného tanca sa dá preniknúť len vizuálne. Vidieť, ako sa hybe telo tanečníka. Lebo niektoré súbory znakov jasne hovoria, že ide o súčasný tanec.

Aké?

Pracuje sa s ťažiskom tela, s podlahou, pracuje sa v obrátených polohách, rovnako s rukami a nohami, s energiou. Buď sa pracuje s minimálnym, alebo extrémne prudkým, energickým pohybom. Neškolený divák to nerozozná. Diváci v Bystrici, ktorí sa môžu so Štúdiom tanca vyvíjať, by to už mohli pociťovo rozoznať. Aj tematicky sa to dá rozoznať. Ale nie som si istá.

Spomínali ste, že je na divákov, ako predstavenie vníma...

Robím túto prácu už dvadsať rokov a niektorí diváci prídu na predstavenie aj štyrikrát. V roku 1999 sme s Julyenom Hamiltonom pripravili predstavenie Niečo medzi nami. Išlo o tanec, ktorý vzniká priamo na javisku. Asi sme preskočili desaťročie. Z hľadiska nám odchádzali diváci. Nevedela som, že sa divák môže cítiť ako hlupák, že ničomu nerozumie. Nechcela som ho týmto spôsobom frustrovať. Jedným z dôvodov neprijatia divákmi bol aj priestor. Podobné veci vnímajú diváci lepšie v exteriéri.

Choreograf sa teda takisto asi môže nechať inšpirovať všeličím. Predstavenie Iné ráno je inšpirované japonským divadlom...

Áno, to je pravda. Choreograf Pierre Nadaud používa v tomto predstavení minimum hudby a pohybu. Vymedzil na javisku len jeden ohraničený štvorec, ktorý je akoby bojovým poľom. Keď do neho tanečníci vstupujú, prejavujú sa v nich veci, s ktorými treba bojovať alebo naopak pred nimi ustupovať. Všetko sú to len malilínky vplyvy, ktoré sa nedajú vyšpecifikovať. Každý divák to však môže vnímať inak. Pre mňa je to ring.

Choreograf ale musí mať iste aj znalosti o hudbe, scénografii. Pripravuje si predstavenie sám?

Predstavenie vždy pripravuje celý umelecký tím. Sme autorské divadlo a pre každé predstavenie je zložená originálna hudba.

Posledné predstavenie, ktoré som choreograficky pripravila, bolo predstavenie Blízkosť vzdialených. U mňa konkrétne bol vždy najdôležitejším človekom skladateľ. Ten musí nazeráť do všetkých choreografických predstáv. Ďalšími v poradí pre mňa boli scénograf, kostymér, svetelný dizajnér. Choreograf si spolupracovníkov pre predstavenie vyberá sám. Pierre si tiež dovedol svetelného dizajnéra z Prahy.

Takže tím ľudí v Štúdiu tanca nie je uzavretý.

Nie. Nič sme nelimitovali. Trváme len na tom, aby skladateľ skutočne tvoril žáner súčasnej hudby.

Aká je vaša funkcia na zázadoch?

Robím rolu vonkajšieho oka. © Pred dvoma rokmi som mala posledné predstavenie, kde som účinkovala. Už sa to nedá kombinovať. Nedá sa neustále prebiehať z cvičných priestorov do kancelárie.

Existuje niekto, kto by vás mohol odbremeniť od riaditeľských povinností, aby ste sa mohli zasa viac venovať tancu?

Naše divadlo má len od 11 do 13 zamestnancov. Rozmýšľala som o tom, či je správne, že jeho vedenie a organizácia je len na jednej osobe. Dospela som k tomu, že to je historicky bežné. Za historicky veľkými vecami mnohokrát stála len jedna osoba, ktorá to veľmi chcela, veľmi tomu verila a dokázala v danom období okolo seba zhromaždiť ľudí, ktorí spolu s ňou pracovali a pomáhali danú vec presadiť. Časom sa mohli vymeniť. Prestala som sa teda hanbiť za to, že mnohé veci riadim sama. Uvedomila som si, že to nie je nič zlé. Ak však človek chce, aby veci, čo vytvoril, zotrvali, musí zároveň vedome pracovať na príprave toho, aby inštitúcia nezanikla s jeho osobnosťou, čo sa tiež mnohokrát stalo. Ja by som chcela, aby Štúdio pokračovalo a už na tom pracujem. Pripravujem na to aj ľudí. To sa však môže a nemusí podariť. Iné je to vo veľkých divadlách a iné v malých. Tie neoslabí ani odchod desiatich ľudí. Iné je to v divadle, ktoré je aj po desiatich rokoch experiment. Na konzervatóriu v Banskej Bystrici som založila tanečný odbor a už tam päť rokov nepôsobím a funguje ďalej.

Problémom mnohých slovenských tanečných divadiel je odchod tanečníkov do zahraničia...

Áno. Dlhé roky som to tak nevnímala, lebo našich pár miest bol vždy obsadených. Tanečníci, ktorí v našom Štúdiu začínali, odišli. To je ale na Slovensku normálne. Tanečníci však taktiež odchádzajú z regionálnych divadiel do Bratislavy. V činohre sa deje to isté. Herci sa ťahajú do Bratislavy a tí, čo nenájdu uplatnenie, odchádzajú do regionálnych divadiel. Teraz sa však ľudia zo zahraničia začínajú vracáť a verím, že sa to odrazi aj v iných regionálnych divadlách.

Vy ste sa prečo rozhodli odísť z Bratislavy do Banskej Bystrice?

Najskôr som dostala ponuku, aby som v tamjšej Štátnej opere hosťovala a pomohla so zriadením samostatného baletného súboru. To ma lákalo. V Bratislave to bolo vtedy tak, že všetci na niečo šomrali, ale nikto sa odiaľ nepohol. Tak som sa zbalila a odišla. Nedopadlo to však tak, ako som čakala. Súbor sa síce podarilo sformovať, ale podmienky na jeho fungovanie ešte neboli priaznivé.

Riaditeľ bystrického konzervatória mi vtedy povedal, aby som si najskôr založila tanečný odbor a svojich budúcich tanečníkov som si tam vychovala. Tak som tanečný odbor založila a súbor naozaj začal fungovať až potom. Štúdio tanca sme zakladali s prvými absolventmi, ktorí sa už v Bystrici cítili ako doma. Mali sme však aj takú éru, že do Banskej Bystrice sa nám prišli zamestnať aj tanečníci z Prahy. Toto je už tretia generácia tanečníkov, ktorá u nás kvôli práci vydržala.

Zvykli ste si na Banskú Bystricu?

Prijala som ju. Bratislava mi ale zo začiatku chýbala. Aby to bolo ešte kontrastnejšie, odťahovala som sa do jednej dedinky. Do Bystrice chodím pracovať a žijem mimo.

Zhovárala sa Zuzana Kováčová

Pamäť kníh

Ked' vchádzame do Kežmarku, či už od Levoče alebo od Popradu, prvé, čo nám udrie do očí, je červená budova nového evanjelického kostola. Pri peknom počasí v pozadí s tatranskými štítmi na modrej oblohe v trikolórnom súznení vytvára efektívny základ na turisticky atraktívne pohľadnice.

Kežmarok, jedno z dvoch slobodných kráľovských miest na Spiši, získalo projekt na budovu kostola od známeho viedenského architekta holandského pôvodu Theofila von Hansena. Išlo pritom o projekt pôvodne určený pre Orient, čo si všimne každý vnímavý, aj architektúry neznalý pozorovateľ. Ak k tomu prirátame okružie okienka dreveného artikulárneho kostola, svojím výzorom pripomínajúce lodné kajuty, ktorý pomáhali stavať švédski námorníci, môžeme konštatovať, že globalizácia dorazila do Kežmarku už pred niekoľkými storočiami. A možno sa niet ani čomu čudovať, keďže v histórii mesta významnú rolu zohrávali trhy, ako tomu napovedá aj etymológia pomenovania mesta Kežmarok – v nemčine Käsemark, teda trh so syrom.

Miestom stretávania osôb z rôznych kútov sveta a kultúr sa však Kežmarok stáva nielen vďaka trhom. Ďalším dôvodom, pre ktorý v 16. storočí do Kežmarku prúdila osoby z celého územia pôvodnej habsburskej monarchie, je kežmarské lýceum. Existencia kežmarskej školy predstavuje úspešný príbeh. Literáti P. J. Šafárik, P. O. Hviezdoslav, K. Kuzmány, J. Král, M. Rázus, I. Stodola, lekári D. Fischer, L. Markušovský, geografi a historici D. Fröllich, J. Buchholtz, K. Genersich, filozofi a ekonómi G. Berzeviczy, J. Feješ, M. Schwartzner, prírodovedci, fyzici a matematici F. Hažlinský, A. Stodola, J. Hronec – to je len zlomok z plejády známych absolventov, ktorými by sa dnes rada pýšila ktorákoľvek slovenská univerzita.

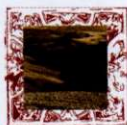
A práve existencia kežmarského lýcea sa spája so

vznikom najväčšej školskej historickej knižnice na Slovensku, ale aj v Strednej Európe. Po vstupe do nenápadnej budovy nás víta vždy usmiate knihovníčka pani Katarína Slavičková, ktorá sprevádza študentov slovenského jazyka a literatúry počas ich literárnej exkurzie každoročne na prelome apríla a mája už niekoľko rokov. Aj jej zásluhou sa vysoké police plné kníh menia na pútavý a fascinujúci príbeh. Nesmierne bohatstvo v podobe vyše 150 000 kníh, ktoré tvoria aktuálne fond knižnice, je výsledkom tvorivého ducha, ktorý v knižnici v priebehu storočí vládol. Za úspechom kežmarského lýcea i jeho knižnice stoja tri veci, ktoré možno aj vo všeobecnosti pokladať za základné stavebné kamene dobrej školy.

V prvom rade to sú učitelia a vedenie školy. Okrem ich odbornosti a fundovanosti stojí za zmienku predovšetkým skutočnosť, že dlhý čas pôsobili ako správcovia knižnice bez nároku na odmenu. K celkovej atmosfére na kežmarskom lýceu prispieval aj duch tolerancie, ktorý v Kežmarku vládol – študovali tu príslušníci evanjelického, katolíckeho, židovského, ale napríklad aj islamského náboženstva.

Druhým faktorom sú študenti – tí sa často zo štúdií v zahraničí vracali s knihami, a hoci mnohí pochádzali z chudobných rodín, na činnosť knižnice prispievali každoročne istou sumou peňazí.

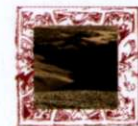
A do tretice treba spomenúť mecenášov a darcov, ktorí mnohokrát venovali knižnici svoje celoživotné zbierky kníh. Najvýznamnejším z nich bol pán Teodor Daniel Jozef de Jóny, starý mládenec, ktorý bol celý svoj život nadšeným zberateľom kníh. Po svojej smrti odkázal celú svoju zbierku lyceálnej knižnici – a tá mala úctyhodný počet vyše 15 000 tlači! Vďaka pánovi de Jónymu knižnica získala aj mnoho inkunábulí. Týmto výrazom, ktorý v preklade znamená „v plienkach“, sa označujú prvotlače z obdobia od vynájdenia knihtlače Gutenbergom až po rok 1500. Kežmarská knižnica

genius loci

na pulze...
časopis prešovskej univerzity

vlastní takýchto „kníh v plienkach“ presne 55. Z ostatných vzácných tlačí možno spomenúť napríklad rukopis kroniky Kolína nad Rýnom, svadobný poriadok mesta Ausburg, množstvo náboženskej literatúry reformistických teológov, rímskych a gréckych autorov, právnickú a jazykovú literatúru, učebnice, ale

napríklad aj alchymistické knihy s tajnými receptmi na výrobu zlata či vzácné staroveké mapy.

Počas svojej histórie knižnica zažila mnoho existenčných problémov spojených so spoločenskou a politickou situáciou. Jedným z nepriaznivých bolo napríklad obdobie rekatolizácie. Rekatolizácii „vďačí“ Kežmarok aj za svoj drevený kostolík: v tomto období sa totiž nekatolícke kostoly mohli stavať len za prísne vymedzených podmienok obsiahnutých v artikuláciách, vtedajších zákonoch – kostol musel stáť za mestskými hradbami, jeho vchod nesmel smerovať k mestu a ako stavebný materiál mohlo byť použité iba drevo. V čase rekatolizácie evanjelická cirkev stratila svoj kostol i školu – osud knižnice v týchto rokoch nie je známy. Náročné bolo aj obdobie vlády Márie Terézie, počas ktorého malo mesto zakázané knižnicu podporovať.

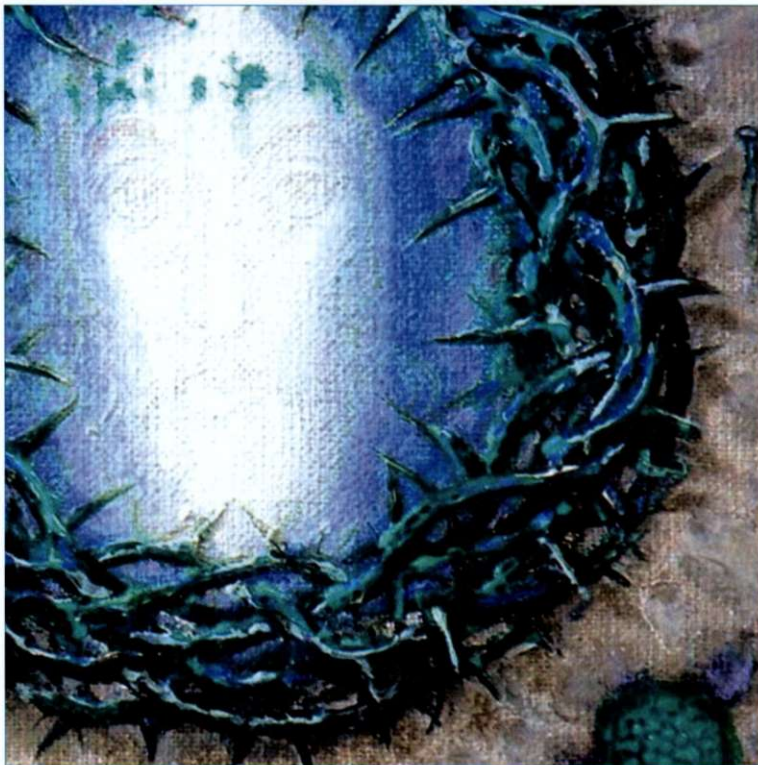
Zdá sa však, že najväčší úder knižnica zažila v období druhej svetovej vojny. Počas oslobodzovania Kežmarku do knižnice vtrhli ruskí vojaci a vidiac nápisy typu führer vyhádzali z políc všetky knihy a chystali sa ich spáliť. Je len iróniou osudu, že knižnicu, ktorá sa vypracovala na výnimočnú inštitúciu aj vďaka intenzívnemu kultúrnemu prúdeniu, ohrozila nakoniec nemecká podoba názvu cestopisu. Zachrániť vzácne tlačie sa údajne podarilo Alfredovi Groszovi, profesorovi telocviku na nemeckom gymnáziu v Kežmarku. Hoci bol ako pionier lyžovania a lezenia počas väčšiny svojho života abstinent, tri dni pil a hodoval so sovietskymi vojakmi

a takýmto spôsobom sa mu podarilo odvrátiť nenahraditeľnú skazu. Za obeť neznalosti i pohnutých časov však nakoniec padli katalógy, čo sa ukázalo v nasledujúcich rokoch ako citeľná strata. Obdobie komunizmu totiž nebolo ku knižnici láskavé. Knihy dlhé desaťročia ležali v nevyhovujúcich podmienkach na podlahe, odkiaľ ich dvíhali, katalogizovali a ukladali späť do políc evanjelickí farári. Tak sa podarilo zachrániť väčšinu inventára.

Áká je v knižnici situácia dnes? Keďže knižnica patrí evanjelickej cirkvi, štát na jej činnosť neprispieva. Nepriazeň osudu voči knižnici teda pokračuje. Popri štátnom kultúrnem ignorantstve sa najväčším nebezpečenstvom pre knižnicu stáva čas: neodkladná potreba reštaurácie mnohých starých spisov, finančne veľmi náročná, je ďaleko za možnosťami evanjelickej cirkvi. Knižnicu tak zachraňujú najmä nemeckí sponzori, napríklad nemecká dobročinná nadácia Hermann-Niermann-Stiftung. Istú nádej prinieslo minulý rok aj zapísanie dreveného artikulárneho kostola do zoznamu kultúrneho dedičstva UNESCO. Hoci sa knižnica určite nestane novodobým bombastickým putovným miestom, možno sa jej podarí dostať do povedomia a prípadne oživiť aj starú tradíciu, ktorá ju sprevádzala počas jej minulej existencie – nájsť dodatok kultúrne uvedomelých a finančne zabezpečených jednotlivcov či firmy, ktorí sa stanú jej mecenášmi a podporovateľmi. V opačnom prípade stratíme ako spoločnosť viac než len množstvo vzácných tlačí – predovšetkým svedectvo o sile kultúrne vnímavých jednotlivcov, o inšpiratívnom školskom prostredí, o schopnosti zdánlivo obyčajného radu políc s knihami podnecovať tvorivosť a múdrosť – a tým napokon aj kus nás samých, našej vlastnej pamäti.

Mgr. Martina Ivanová, PhD.

*Prokip Kolisnyk: Velykden (portrét tela a duše)
Univerzitná knižnica PU, 31. 3. – 30. 5. 2009*

Na PULze

Časopis zaregistrovaný na MK SR pod číslom EV 2836/08

ISSN 1337-9208

Ročník II / 2009, číslo 1

Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove

Redakcia: Mgr. M. Ivanová, PhD. (šéfredaktorka), Mgr. S. Pariláková, PhD.,

Mgr. A. Mitrová, PhD., Z. Kováčová

Redakčný kruh: doc. PhDr. I. Kovalčíková, PhD., PhDr. Ľ. Adamová,

prof. PhDr. P. Kónya, PhD., ThDr. PaedDr. Ing. G. Palá, PhD.,

PhDr. PaedDr. M. Ferencová, PhD., Mgr. R. Rusňák, PhD., Mgr. P. Kochan, PhD.,

PaedDr. K. Lukáč, PhD., PhDr. I. Ondriová, PhD.

Logá rubrik: Ivana Gibová

Grafický návrh hlavičky časopisu: Peter Slávik – PS grafika

Sadzba: Ing. Ladislav Nagy

email: redakcia@unipo.sk

Náklad: 1000 kusov

Nepredajné

Tlač: Tlačiareň Kušnír Prešov

Univerzitný časopis Na PULze je pokračovaním
časopisu akademickej obce PU v Prešove.

ISSN 1337-9208

9 771337 920002 04

A standard ISSN barcode consisting of two parts. The first part is a large barcode representing the ISSN 1337-9200, and the second part is a smaller barcode representing the final two digits 02. The numbers 9, 771337, 920002, and 04 are printed below their respective barcode segments.